

YÖN

TÜSTAV

DÜNYA SOSYALİZME GİDİYOR

Yıl : 1 - Sayı : 7

31 OCAK 1962

100 Kuruş

BİLDİRİ

İlk sayısı çıktığı günden itibaren YÖN okuyucuları, telgraf ve mektuplarla müraaet ederek imzalarının bildiriye konmasını istemişlerdir. Gelen imzaları ve mektupları sırası ile yayınlamaya bu sayımızda da devam ediyoruz. Yer darlığı dolayısıyla bu sayımızda koyamadıklarımızı ve daha sonra gelenleri önümüzdeki sayılarda yayımlayacağız.

Diğer taraftan, Bildiri'ye imza koyan okuyucularımızdan bazıları, şu veya bu noktanın daha fazla açıklanmasını istemekte, sorular sormaktadırlar. Çok az sayıda olmakla beraber, Bildiri'ye katılmadıklarını yazanlar ileri sürülen fikirleri karşı cephe alanlar da vardır. YÖN önümüzdeki sayılarında birinde bu noktaları tartışma konusu yapacak ve çeşitli görüşlerin daha iyi belirtilmesine çalışacaktır.

C.H.P. İktidarı devletçiliği soysuzlaştırmasaydı, fertlerin gıfıllığı ve devlet bütçesine de en ağır yük haline getirmeseydi «Bildiri» niz ne kadar çok taraftar bulacaktı düşünüyorum. Evet Devletçilik amma sosyal adaleti güden devletçilik, fakir millete yük olmıyan devletçilik... Ne kadar güzel olurdu.

Dr. Haydar SEÇKİN

YÖN'ün Bildiri'sini okudum ve gelecek sayılarını bekledim. Gördüm ki ilk nüshadaki priti, flaş değil, bir insanın, doktriner bir insanın sömmez ateşi; aksiyona, kurtuluşa götürülecek çağrıdır. YÖN'ün Türk milletini her türlü kölelikten kurtaracak inkılapçı sosyalizmi yolunu aydınlatacak meşale olmasını diler, onu bütün varlığımla benimser ve desteklerim.

A. Basım GÖKNEL
(İngilizce öğretmeni)

Memleketimizde gazete ve mecmua enflasyonunun en yüksek bir dereceye geldiği, kişilerin değil, yurdumuzu çağdaş ve uygar toplumlar seviyesine yükseltecek fikirlerin savunmasını yapan haftalık bir gazeteyle ihtiyac duyduğumuz bu günlerde yayın hayatına atılmasını kivançla karşıladım.

Toplumumuzu daha iyiye yönlendirmek amacıyla kaleme alınmış olduğunuz inandığım bildirinizi bütünüyle benimsemiş olduğumuzu; açlığımız çağırda başarılar dilerim.

Nezhat ABBEM
(Asst. Başçavuş)

Bildirinizde, toplumumuzun temel meselelerine, öz olarak temassuz ve demel kalkınma felsefesi etrafında birleşmekte görüşünüz ve aydınları bu meseleler etrafında birleşmelerini gibi olumlu davranışları yer almış olması; gazetenize ayrıca bir güç, diğerlerinde olmayan karakterli kazandırmış bulunuyor. Bir toplumun meselelerinin tam bir serbesti içinde münakaşası ne kadar mühimse bunun bir neticeye bağlanması ve hal şekli hakkında birleşmiş olması da o kadar mühimdir. Kalkınma, sosyal güvenlik ve adalet için harekete geçme bu safhadan sonra gelmektedir.

Ölcayto İLTER
(Avukat, İşçi Partisi Genel Sekreteri)

Geri ve bağız topluluklarda sinsi ve aşaklık emeller taşıyan aşaklık çıkarların şarlatan gösterileri egemen olabilir. Fakat namus erbabının cesareti onları yaşayışımızdan söküp atacaktır.

İnrendiğimiz toplumların katma önderliğiniz yoldan gidileceğine ben de inanıyorum ve sizlere sevgiyle, inanca, güvenle katılıyorum.

Nihat ÖZER
(C. Savcı yardımcısı)

YÖN'ün ortaya attığı yeni devletçilik anlayışı karşındaki düşüncemi ifade etmek isterim. Bunu yapmak için YÖN'ün 2. sayısında çıkan bir mektuptan bir parçası olduğu gibi kullanıyorum:

Mustafa DEMİR
(Assubay)

«Devletçilik, yalnız devlet teşebbüsü ve devlet işletmeciliği olarak anlaşılmalıdır; bütün kesimlerdeki iktisadi ve ticari faaliyetle hızlı kalkınma gerekliliği ve gerçek toplum ihtiyaçları arasında, sosyal adaleti, halkın refah ve mutluluğunu ön planda gözetilen bir verimli âhenk kurma mekanizması sayılmalıdır.

Böyle bir devletçilik anlayışına göre, önemli olan, devlet işletmeciliğine her türlü özel teşebbüs imkânını destekleyici ve teşebbüs ruhunu baltalayıcı avantajlar sağlamak değildir; önemli olan, devlet işletmeciliğine teşebbüs ruhunu, özel teşebbüsün toplumsal sorumluluğubbü de devlet işletmeciliğini kazandırmaktır.»

Görüşlerim burada söylenenlerin tamamen aynıdır. Şu var ki, onları hiç bir zaman bu kadar toplu ve açık bir şekilde belirtmeyecektim. Bana bu imkânı verdiği için pasanın sahibi Sayın Bülent Ecevit'e candan ve saygılarımla teşekkür ederim.

İbrahim ÇAMLI

YÖN de yayımlanan bildiriyi okudum. Bana pek yabancı gelmeyen bazı yazar isimlerini duyunca bildiri olmadan bile onların fikirlerini candan tasvip ettim. Hele bildirili falan oluncu dört başı mamur olabiliriz. Bildiriye inanıyorum; Bildiricilere güveniyorduk.

Nihat TOLLUOĞLU
(Avukat)

Ortak bildiriyi bütün varlığımla kabul ediyorum. İmzamı, imzasını atamayan, bunlardan ve hergeyden habersiz yüzbinlerce insanın yerine yolluyorum.

Fuat İGDELELİ
(İnşaat Mühendisi)

Bildiriniz uzun zamandır arzu ettiğim bir yöndür. Çağımıza tamamen hâkim bir doktrin için millet hayrına cesaretle atılmış olduğunuz bu yoldaki muvaffakiyetiniz, millete bahtiyarlığımız olacaktır.

Nihat TOLLUOĞLU
(Avukat)

Yaşayabilmek kudretini ancak sosyalizm ile elde ederim.

Yıldırım BATUK
(Öğrenci)

Memleketimizin, ancak Devletçilik prensipleriyle kalkınabileceğine inanıyoruz. Yalnız senelerdenberi yerleşmiş ve halen de itibarda olan kıymet hükümlerine göre teşkilatlanmış bir cemiyetin herhangi bir kalkınma felsefesi müvacehesinde müspet iş yapması, ilerlemesi ve hatta Dünya memleketlerine göre olan halihazırdaki durumunu getecek muhafaza etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, hangi felsefe takip edilirse edilsin, köklü bir reformla cemiyetimizin, hakiki prodüktif ölçülere göre teşkilatlanması kaçınılmaz bir zarurettir.

Ömer DURU
(Y. Mühendis)

Orhan SEHRİ
(Y. Mühendis)

Herkes düşündü ve inandıgında hürdür. Fakat sosyalist metodların doğruluğuna inanmamak için, ya kendini bilmez bir miras yedi veya millet sırtından tüfeyle geçinen bir zengin olmak icap eder.

Memleketini işgü, vatan-daglarını refaha kavuşturmak isteyenler, velhasıl aşırı sınıf farkını yok etmek isteyenler, en samimi bir ifade taşıyan bu temiz prensipleri nasıl kabul etmezler?

BİLDİRİ'ye imza koymak için cesur olmak değil de inanmış olmak şarttır. Ben de inanmış bir insan olarak imza mı atmış oluyorum.

Malik KARAVİT
(Başbakanlık Muhasebe Müdürüğü Birinci Mümeyyizi)

Ortak bildiriyi bütün varlığımla kabul ediyorum. İmzamı, imzasını atamayan, bunlardan ve hergeyden habersiz yüzbinlerce insanın yerine yolluyorum.

Fuat İGDELELİ
(İnşaat Mühendisi)

Bildiriniz uzun zamandır arzu ettiğim bir yöndür. Çağımıza tamamen hâkim bir doktrin için millet hayrına cesaretle atılmış olduğunuz bu yoldaki muvaffakiyetiniz, millete bahtiyarlığımız olacaktır.

Nihat TOLLUOĞLU
(Avukat)

Ortak bildiriyi bütün varlığımla kabul ediyorum. İmzamı, imzasını atamayan, bunlardan ve hergeyden habersiz yüzbinlerce insanın yerine yolluyorum.

Fuat İGDELELİ
(İnşaat Mühendisi)

Bildiriniz uzun zamandır arzu ettiğim bir yöndür. Çağımıza tamamen hâkim bir doktrin için millet hayrına cesaretle atılmış olduğunuz bu yoldaki muvaffakiyetiniz, millete bahtiyarlığımız olacaktır.

Nihat TOLLUOĞLU
(Avukat)

Bildiriniz uzun zamandır arzu ettiğim bir yöndür. Çağımıza tamamen hâkim bir doktrin için millet hayrına cesaretle atılmış olduğunuz bu yoldaki muvaffakiyetiniz, millete bahtiyarlığımız olacaktır.

Nihat TOLLUOĞLU
(Avukat)

Bildirimize katılmıyoruz !.

1 - Hergün havayarılarla Avrupa viskileri içerek mutlu yaşamamız varken doğudaki açlıktan bahsederseniz sizlere nasıl komünistiniz demiyelim, komünist değil misiniz?

2 - Millî gelirimizin % 38 i nüfusumuzun % 2 si olan bizlere akarken, yurdumuzda bal gibi sınıf farkı vardır diye bu çıkarlarımızı etrafa yayarsanız sizlere komünistlik isnadında bulunmakta haksız mıyız, komünist değil misiniz?

3 - Türkiyemizde günlük kazancı en çok olan ile, en az geliri olan arasında 22000 fark olduğunu; İkinci Dünya Harbinden sonra İngiltere'de bu fark oranının sadece 15'e düştüğünü öğreterek sınıf farkımızı topluma açıklarsanız sizleri komünistlikle itham etmekte yerden göğe kadar haklı olduğumuz şüphesiz değil midir; komünist değil misiniz?..

4 - Bir taraftan gayri meşru servetle her mahalde bir kaç milyon türkerken, 20. asırda hâlâ musur koçanı ile ahlat kırmasından ekme yaparaktan yiyenlerden söz açarsanız sizlere komünistlik diye niçin söylemiyelim, komünist değil misiniz?..

5 - Nüfusumuzun % 80 i olan köylümüzün % 70 i topraksız olup, ağalara ırgatlık emesi veya yarıcılıkla geçinmeye devam etmeleri gerekirken; toprak reformundan yazarsanız, sizleri komünistlikle nasıl suçlayalım?..

6 - En iyi kalkınma yolu liberalizmdir. Bu memleket ancak yalnız hususî teşebbüslere yükselir. Zira zenginlerin daha zengin, fakirlerin daha fakir olması ve orta sınıfın yok olması icap ederken; devletçilikten söz açarsanız sizlere komünist demekte haklı olduğunuzu sizler de kabul etmez misiniz?

7 - Bizler vergi kaçakçılığı için mallarımızı saklayan servet beyanını desteklerseniz sizleri komünistlikle itham etmekte haklı değil miyiz?

8 - İşçi sınıfının emeklerini, iş gücünü sömürmek, o işçi kadar vergi de ödememek varken grev hakkı toplu sözleşme, sosyal adalet diye bar bar bahırsanız haris kılınınız sizlere komünist, komünist diye haykırız mı?

9 - Bizler banka kredilerinin de desteğiyle apartmanlar, iş hanları, villalar, gökdelenler yükseltirken; sizler birkaç defa yıkılduktan sonra tekrar yapılabilen geçekondulardan bahsederseniz, çıkarlarımızı baltalamış olmuyor musunuz komünist değil misiniz?

10 - Bizlere bir Buick araba kâfi gelmediği için yanına bir Opel, bir Cadillac da getirirken; sizler hâlâ hayvan sırtında nakliyat yapıldığından; hayvan da bulamadığı için 6 saatlik mesafeye yükünü sırtında taşıyanlardan dem vurnak isterseniz, huzurumuzu kaçırmış olmuyor musunuz, huzuru kaçanlar komünistlikle suçlanırlar mı?

11 - Bizler hanım kızlarımızı, bey oğullarımızı Avrupa'da, Amerika'da eğlendirmek; görgülerini, bilgilerini biraz daha arttırmak amacı ile döviz alırken; sizler hastasını tedavi ettirmek için döviz bulamayanları açıklarsanız; bey oğullarımız, hanım kızlarımız siz komünistlere güvenmesinler mi?

12 - Hastalarına muska yazdıranlar, üfrükçüleri okutanlar, hastahane, doktor, ilaç bilmeyenler; çocuğu olmadığı için göbeklerine yazı yazdıran genç gelinler varken, siz, doktorluğunuzun sosyalleştirilmesini isterseniz komünist olmuş değil misiniz?

13 - Biz şeyhlerin kendilerine has muhitleri vardır. O muhit yurttaşlarımızın her türlü kazançlarını iratlarını sarfetmek bizim için megrudur. Kadınlarımızı, kızlarımızı istediğine vermek, istediğinden çıkarmak kudretine sahip bulunuyoruz. Sizler vatanlarımızın bize olan inancımızı sarmakla güvenlerini kaybettirmekle, o yurttaşların istemiyetlerini yok etmiş olmuyor musunuz, kahrolsun komünistler; dinsiz değil misiniz?

14 - Saidi Nursi'nin anahtar deliğinden geçtiğine, aynı zamanda yedi yerde namaz kıldığına, Menderes'in ruhunda Hazreti İbrahim'in ruhu bulunduğu inananlarla kutsal dinimizi baltalamış olmuyor musunuz? Her zaman maddiyattan söz açıp mânevî yöne hiç temas etmeyişiniz komünistlik değil midir?

15 - Masa başında yıldızlı nutuklar savurarak ulusumuzun millî duygularını galeyana getirmek, 70 milyon ırkdeşimizi Türk bayrağı altında toplamak, hakiki milliyetçilik halkın ayağına gitmek, derterleriyle derlenmek, neşelerine katılmak, onlara yardım etmek, faydalı olmaklar dersimiz yanlış ideoloji sahibi olmuş değil misiniz?..

16 - İşte sayın Yön yazarları!.. Yukarıda sıraladığımız daha da açıklanabileceği bir çok gerçekler ortada. İnan nüfusumuzun % 2 si olan bizlerin çıkarlarımızı engelleyen, sosyalistik ve sosyal (toplumsal) adalet isteyen bildirimize katılmıyoruz, katılmıyoruz. % 98 i katılacakmış. Kahrolsun komünistler. Komünist değil misiniz?

A. AKSUNGUR

İMZALAR

FAHRETTİN YAKAL (Emekli Tümgeneral, Doktor), ÖZEL ELSON (Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunu), İMDAT KILIÇ (T.C. Alanya Genel Assubay, Çat Çavuş), H. TAHSİN BAYBAKTAŞ (Kanat), MEHMET GÜLTEKİN (Köy Öğretmeni), ERGÜN KOKNAŞ (Yüksek Mühendis, Mimar, Tiyatrocu), MEHMET AKAN (İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrencisi), USTUN KİMDAR (İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrencisi), AZİZ Y. AKTAŞ (Öğretmen), MAHCURE SELMA CERİDOĞLU (İktisat Fakültesi Öğrencisi), COŞKUN ÖZDEMİR (Doktor), EMİNE ÖZDEMİR (İstanbul Hukuk Fakültesi Öğrencisi), MUSTAFA TOK (İstanbul Hukuk Fakültesi Öğrencisi), NEFİK BAYBAKÇI (Şair - Yazar), NECİL KUNTYAV (Robert Koleji Öğrencisi), ATAMAN YILDIZ (İktisatçı), COŞKUN EROĞLU (Fotoğrafçı), İBRAHİM JAHAR (İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi Öğrencisi), SAHAP YAZAR (Kooperatif Mühendisi), MEHMET SANLI (Hâkim), ALI HİZA UĞURAY (Sorgu Hâkimi), MUSTAFA VASİP ERSOY (C. Savcısı), HAYHİ ÖKAYTAN (Zabit Râibi), AZİME HEDİKZADE (Türkçe Öğretmeni), AZİS AKIN (Hâkim), ÇETİN DİRİMALI (Öğrenci), RAHİM AKKAN (Cambaça Sanatoryumunda), FİRİZ BAYSAL (Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Asistanı), AYHAN BAYSAL (Memur), MERAT ALPSOY (İktisat Fakültesi mezunu), YAKUP ÇAYHAN (Nhalatçı, Tüccar), BAKI ÖZTÜRK

(İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler kadimisi öğrencisi), METİN ŞANLI (İstanbul İktisat Fakültesi Öğrencisi), ÇETİN ŞANLI (İstanbul İktisat Fakültesi Öğrencisi), MUSTAFA CEYLAN (İstanbul Üniversitesi Elektrik Fakültesi Öğrencisi), İHKMET NAM (İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Jeofizik Öğrencisi), NUHET - YİN YANBOLLU (İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Jeoloji Öğrencisi), LUTFI İ. HİCİ (Eczacı Kalfası), FAİK ATILGA (Amerikan Askerî Yardım Kurulu Deniz Grubu mütercimi), NİYAT AKDEMİR (Avukat), A. UĞUR TERAN (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi), İSMAIL İNAN (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi), SAİT SAYLAM (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi), MEHMET ÖLCAY (Pozan), MUS. TAPA ÖZDEDEOĞLU (Muhasebe memuru), ALI ALATGİL (Terzi), AYLA ÇAKALOZ (Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencisi), İRFAN BELEN (Veteriner Hâkim), MEHMET SEYYAR (İlk Okul Öğretmeni), EMİN EMEK (Tüccar Terzi), NEHİMAN YENERSU (Emekçi Öğretmen), HASAN ÇAKIR (Zeytinçi), MAHİR ATA (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi), NAMİK ÖNEL (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi), İBRAHİM TUNA (Teknik Okul Öğrencisi), ENVER GÜNBULUT (İktisat Fakültesi Öğrencisi).

YÖN

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ
(BASIN AHLAK YASASINA UYMAI TAHHÜT ETMİŞTİR)

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: **DOĞAN AVCIOĞLU**

İDAREHANE: ATATÜRK BULVARI 137/8
BAKANLIKLAR — ANKARA.
Telefon: 12 72 00 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenarî sokağı 22 Çagalıoğlu, Posta kutusu: 512 — İstanbul, Telefon 229315 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli abone tãrifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 2, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tãrifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIS

Niçin Sosyalizm?

Tek kalkınma metodu

Bir toplum düzeni olarak, iyi niyetli hiç kimsenin sosyalizme karşı koyabileceğini sanmıyoruz. İnsanın insanı istismarına son veren milli gelirin çalışma ölçüsüne göre paylaşılmasını sağlayan, insanların çeşitli çinden hareket ederek herkese eşit şansa veren bir toplum düzenine herkes taraftardır. Bu düzenin ne dereceye kadar gerçekleştirilebileceği yeni istismar şekillerinin ortaya çıkıp çıkmayacağı tartışılabilir. Fakat fikir olarak böyle bir toplum düzeninin aleyhinde bulunulamaz.

Meselenin bu tarafını bir kenara bırakıyoruz. Biz, sosyalizmi bir kalkınma metodu olarak ele alacağız. İddiamız şudur: **Az gelişmiş memleketler arasında bulunan Türkiyemizde, hürriyet ve sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı sağlayacak tek metod sosyalizmdir.** Buna karşılık, özel teşebbüse dayanan bir kalkınma hamlesi, Sadun Aren'in seri yazısında uzun uzun belirttiği gibi, geniş kitlelerin refah taleplerini süngü ile susturan faşist bir idarenin mevcudiyetini zaruri kılar.

Faşist bir idare altında bile kalkınma hamlesinin başarıya ulaşması şüphelidir. Ancak sosyalist metodlar, hürriyet ve sosyal adalet içinde kalkınma imkânını getirir. Elbette ki sosyalizm yolunda ne dereceye kadar ilerli gidebileceği tartışılabilir. Sosyalist düzende, özel kesimin durumunun ne olacağı konusunda, çeşitli fikirler ortaya atılabilir. Fakat bütün bunlar, hürriyet ve adalet isteyen bir toplumun ancak sosyalist metodlarla kalkınabileceği gerçeğini delectirmeye, şim- di idarenin mevzuatı altında:

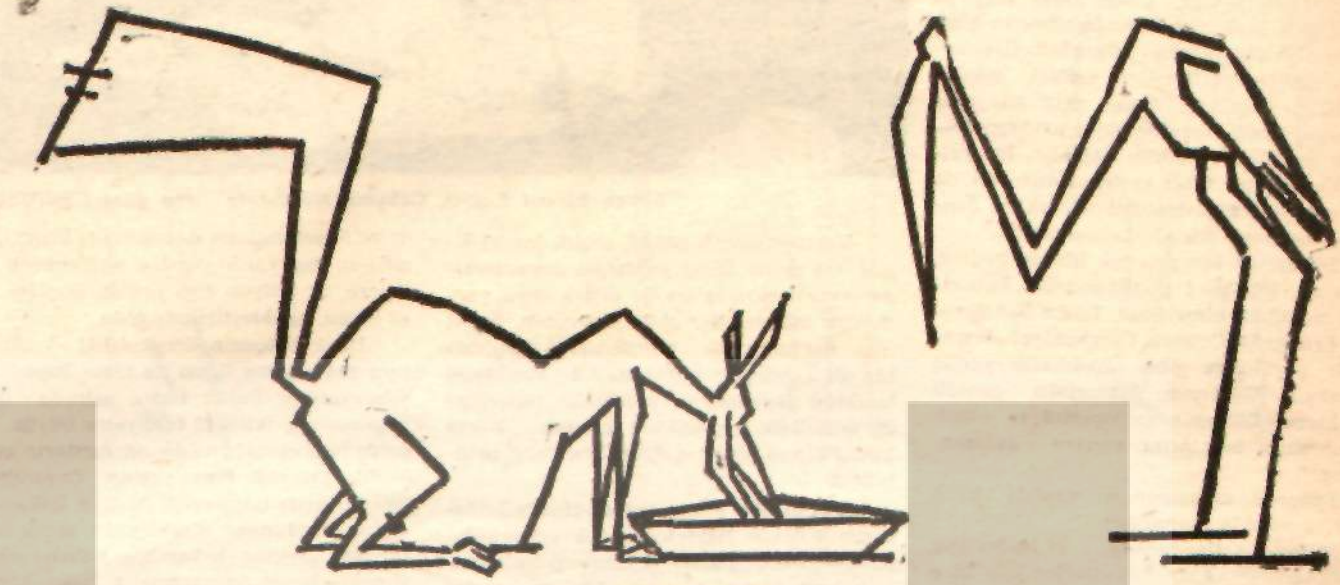
Batıda sosyalizm

Özel teşebbüse dayanan kapitalist sistem, İleri Batı memleketlerinde bile başarılı olmamıştır. Bir defa, son derece müsait şartlara rağmen, sistem, hızlı kalkınmayı sağlayamamıştır. 1860 — 1950 devresinde yıllık ortalama kalkınma hızı, Amerikada yüzde 2.2, Fransada 0.9, Almanyada 1.4, İsviçrede ise 1.3 tür. Bugün de, Sovyetler Birliği yüzde 4.7, Çin yüzde 10 — 12 arasında bir kalkınma hızına sahip iken, Amerika'da kalkınma hızı yüzde 2.5 u aşmamaktadır. Dünyanın en zengin memleketinde, devamsız olarak 4—5 milyon işsiz vardır. Her kapitalist sistemin lideri Amerika, Sovyetler Birliğinin temposuna ayak uyduramazsa, bunun Hür Dünya bakımından ortaya çıkaracağı tehlikeler kolayca tahmin edilebilir.

Amerikanın kalkınma hızını, sistemi delectirmeden yükseltmek belki mümkün değildir. Fakat Kennedy'nin defalarca belirttiği üzere Amerikanın bugünkü iktisadi sistemi, okul, öğretmen, araştırma gibi sosyal ihtiyaçları ihmal edip, suni ihtiyaçlar yaratarak ayakta durmaktadır. Kennedy'nin Hindistan Büyük Elçisi Galbraith'e göre, Amerikada kaynakların kullanılmasında, Madison Avenue'deki büyük reklam kumpanyaları tayin etmektedir. Bu yarışında geri kalınmasının, kamu hizmetlerinin ihmal edilmesinin ve bir faşist ekonomisinin ortaya çıkmasının temel sebebi budur. Sosyalizmle veya sosyalizme yakın bir sistemle, her türlü ihtiyaçları karşılayan Amerikanın, mucizeler yaratacağından şüphe edilmemelidir. Özellikle 1940 — 1945 yıllarında, ekonomide sosyalizmden mülahem metodlarla idare edilmesinde sayesinde, Amerikanın milli geliri bir misline yakın artmıştır.

Bununla beraber, İleri Batı memleketlerinde, kapitalist düzen içinde dahi, hızlı bir kalkınmanın gerçekleştirilebileceği iddia edilebilir. Bu iddiaya kesin şekilde hayır demek şimdiki imkân değildir.

Kapitalist sistemin, çağımızdaki en büyük fiyaskosu az gelişmiş ekonomilerle olan münasebetlerinde görülmüştür. Sis-

KAPİTALİZM

SOSYALİZM

tem, zengin memleketlerle fakir memleketler arasında mevcut uçurumu genişletmektedir. İhracat fiyatlarının düşmesi, ithalat fiyatlarının yükselmesi suretiyle, fakir memleketler, zengin memleketler tarafından sömürülmektedir. Bu yüzden fakir memleketlerin son yıllarda uğradığı döviz kaybı, dış yardım yoluyla sağlanan kazançların çok üstündedir. Durum, bir çok Batılı iktisatçıya, Marks'ın millet çapında gerçekleşmeyen 'fakirleşme' teorisinin, milletler arası alanda gerçekleştiğini söyleyecek kadar ciddidir.

Kapitalist sistemin, hızlı kalkınmayı sağlamak ve az gelişmiş memleketleri kalkınma yoluna sokmak hususunda gösterdiği aciz, Batı memleketlerinde de sosyalist fikirlerin yeniden kuvvet kazanmasına yol açmaktadır. Gerçi bugün Batı Sosyalist Partileri seçimlerde başarılı sonuçlar elde edememişlerdir. Sosyalist metodların üstünlüğü, halk kitleleri tarafından henüz iyice anlaşılmamıştır. Fakat bugünkü ekonomik sistemin pek iyi işlemediğinin yavaş yavaş farkına varılmaktadır. Bu uyanış, pek kısa bir zamanda, hiç değilse, Avrupanın sosyalizme kaymasına yol açabilir.

Türkiyede sosyalizm

Asıl mesele, az gelişmiş memleketlerin durumudur. Nüfusu süratle artan bu fakir memleketler, var olabilmek için, hızlı bir kalkınma temposuna girmek zorundadır. Türk Hükümeti yüzde 7 oranında bir kalkınma hızını zaruri saymıştır. Mevcut imkânlar açısından çok büyük gözükken bu rakam, ihtiyaçlar açısından çok ufaktır. Kalkınma hızı 10 un üstüne çıkarılmalıdır. Yüz-

de 7 oranında bir kalkınma hızının gerçekleştirilmesi, milli gelirin yüzde 13 inin yatırımlara yönlendirilmesi gerektirecektir. Halbuki özel tasarruflar, milli gelirin yüzde 6 sı civarındadır. Dış yardımlar hesaba katılmasa bile, gerekli yatırım hacmine erişmek için, mecburi tasarruf yoluyla istihlakı kısmak lazımdır.

Hızlı kalkınmanın, özel teşebbüse dayanan bir sistem içinde yürütülmesi düşünülmüyorsa, devletin vergiler yoluyla, geniş kitlelerin istihlakını kısması ve bu suretle sağlanan fonları özel teşebbüse devretmesi, özel teşebbüsün vergilendirilmekten kaçınması ve işçi ücretlerinin düşük seviyede kalmasına rıza göstermesi lazımdır. Aksi halde özel teşebbüsün, hızlı kalkınmayı sağlayacak ölçüde gelişmesi mümkün olmayacaktır. Batı memleketlerinin geçen yüzyıldaki yavaş kalkınması bile, az gelişmiş ekonomilerin sömürülmesi ve işçi kitlelerinin sefaleti pahasına gerçekleştirilmiştir. Batıda sosyal adalet isteyen işçiler, kurşunla susturulmuştur. Sendikaların kuvvetlenmesi ve grevler, zor kuvvetiyle önlenmiştir. «Zenginler, zenginleşiniz» kalkınma politikalarının temel düsturu olmuştur. Ayrıca, nüfusun yavaş artışı ve sinemasız otomobilizasyon devrinde ihtiyaçların mahdut bulunması, yatırımlar için gerekli tasarrufun sağlanmasını kolaylaştırmıştır.

Şimdi Türkiyeye gelelim: Ekonomik gelişme seviyemiz, 1860 Avrupasının durumundan pek farklı değildir. İhtiyaçla-

rumuz ve düşünce tarzımız bakımından ise, XX inci yüzyılda bulunuyoruz. Sosyal adalet yüksek ücret, grev hakkı, kuvvetli sendika istiyoruz. Gelir dağılımındaki aşırı ölçsüzlüklere isyan ediyoruz. Halbuki özel teşebbüse dayanan hızlı kalkınma teşebbüsü, devlet eliyle halkın istihlakının kısılmasını, bu suretle sağlanan fonların müteşebbüslere devrini işçi ücretlerinin düşük tutulmasını ve adaletsizliklere göz yumulmasını gerektirecektir. Çalışma Meclisinde, «Bahın bir asırda gerçekleştirdiğini bir çırpıda istiyoruz» diye yakınan Sayın İşveren temsilcisi Şahap Koca topçuoğlu kendi açısından haklıdır. Fakat demokratik bir sistem içinde belli bir sınıfı zenginleştirmek pahasına halkı kemer sıkılmaya zorlamamızın imkânı var mıdır? Bugün sosyal adalet diye bağırarak emekçiler özel teşebbüse dayanan hızlı kalkınmanın gerektirdiği büyük adaletsizliklere kullanabilirler mi? Bu ancak faşist bir idare altında mümkün olabilir.

Halbuki sosyalist sistemde, fedakârlık ve nimette eşitlik esaslıdır. Fakir kitleler vergi verirken, zenginlerin kendilerinden çok daha ağır vergi ödediklerini bileceklerdir. Mirasçılar değil, en iyi ve en faydalı şekilde çalışanın en çok kazandığını görecektirler. Böyle bir ortamda, kitlelere fedakârlığı seve seve kabul ettirmek, milletçe fedakârlıktan konuşmak mümkündür.

İşte sosyalizm, hürriyet düzeni içinde hızlı kalkınmak isteyen memleketimizde, bunun için tek çıkar yoldur.

Doğan Avcıoğlu

BÜTÇE

Enflasyona hazırlık

Geceli gündüzlü 40 gün süren Bütçe komisyonu çalışmaları, karşılaştıkları 114 milyon lira eklenmiş bir bütçeyle son buldu.

Bütçe komisyonu, böyle bir sorumluluk bürüdü, sanırız ki ilk defa olarak vermektedir. Şimdiye kadar Komisyon, Bütçenin hazırlanmasında bir hükümet işi olduğunu bilen kabul ederek, Hükümet tasarruflarını fazla değiştirmekten dikkatle kaçınmıştır. Komisyon, Genel Kurulda da milletvekillerinden gelen gider artırıcı tekliflerin önlenmesinde, hükümetin yardımcısı olmuş ve uzun yıllar bütçeler, hemen hemen hükümetten geldiği şekilde Meclisten geçmiştir. Şimdi yeni Anayasa'ya göre, Genel Kurulda gider artırıcı teklifler yapmak mümkün değildir. Bu yetki, Komisyona tanınmıştır. Komisyon da bu yetkiyi, Bütçeyi altüst edecek ve dengeyi bozacak şekilde kullanmıştır.

Bu tutum bir gelenek hâline gelirse, plândan, hükümet politikasından bahsetmek mümkün olmayacak, Bütçe Komisyonu, Fransada Üçüncü Cumhuriyet devresinde görüldüğü gibi, hükümetin yerini alacaktır. Komisyon, fiyelinin önemli bir kısmı, Bütçenin mahiyetini ve plânın ekonominin icaplarını zerrece anlamamıştır.

Bütçe Komisyonunun yaptığı büyük ilâveler sırayla şunlardır:

- 30 Milyon : Borçlanma budodunu aşan, Belediyeler için İller Bankasına.
- 20 Milyon : Gecekonduların islahı için İmar ve İskân Bakanlığına
- 15,5 Milyon : Emekli maaşları için Maliye Bütçesine.
- 10 Milyon : Toprak-Su için Tarım Bakanlığına.
- 8 Milyon : Sosyalizasyon için Sağlık Bakanlığına
- 6 Milyon : İstiklakler için İstanbul Üniversitesine.
- 5 Milyon : Keban projesi için Sanayi Bakanlığına
- 2 Milyon : Belediyelere yardım maksadıyla Maliye Bakanlığına
- 1,3 Milyon : İş ve İşçi Bulma Kurumu için Çalışma Bakanlığına
- 1 Milyon : Halk Bankasına
- 4 Milyon : Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığına

İlâvelerden en çok nasiplenilen İmar ve İskân Sektörü oldu. Bu sektör, 50 milyon lira ödenek aldı, onu 20'er milyon lira ile Tarım ve Milli Eğitim grubuna dâhil bütçeler taktik etti.

Komisyon, en büyük indirmeyi 10 milyon lira ile T.B.M.M. Bütçesinde yaptı. Bunun dışında önemli bir indirme yapılmadı.

En büyük darbeyi yiyen gider kalemi, İstanbul Operası inşaatı oldu; 25 milyonluk ödenek 5 milyona indirildi, ancak tasarruf olunan 20 milyon Devlet Su İşleri ve Karayolları Bütçesine aktarıldı.

Komisyondaki artışların önemli bir sebebi de mahallî istekler oldu. Sarf yerleri gösterilerek, ayrılan bütçe ödenekler şunlardır:

- Maraş-Kayseri Yolu 5 milyon lira
- Yozgat Hava Fabrikası 3,5 milyon lira
- Keban Barajı Projesi 5 milyon lira
- Dalaman-Köyceğiz 0,5 milyon lira

İşverenleri memnun edemeyen temsilci: Şahap Kocatopçu

Bakan Bülent Ecevit, Çalışma Meclisinin son günkü görüşmelerinde

Komisyon, çok şükür, çeşitli teşekkürlere, bu arada Cami yapıma derneklerine verilen yardımları da ihtiva eden yardımlar bütçesinde, akıllı davrandı. Bu iş için, partilerarası temsilcilerin katıldığı bir alt komisyon kuruldu. Alt komisyon temkinli davrandı ve yardımlar bütçesinde değişiklik yapmaktan kaçındı. Yoksa 1962 Bütçesi, 2-300 milyon lira daha artabilirdi.

İşin en ilgi çekici tarafı, Hükümet tasarruflarını denge fikriyle en çok savunularını muhalefet partisine mensup milletvekilleri arasından çıkması oldu! Muhalefet partileri temsilcileri, memurların yüzde 15 lik zammının tehirini bile istismar etmeyecek kadar olgunluk gösterdiler.

Komisyonun en çok göz dolduran partisi, tahminler hâlinde C.K.M.P. oldu. Geçmiş Bütçe Komisyonlarında ilk plânda kalan Ahmet Öğüz, bu sefer rüşdîlik yüzünden, komisyonun yıldızlarından sayıldı. Buna karşılık, şimdiye kadar tabu bilinen konuları, bilgi ve cesaretle ele alan C.K.M.P. nin Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, yılın keşfi oldu. «Gelir vergisini aptalların ödediğini» söyleyen C.K.M.P. nin Konya temsilcisi de Komisyonun başarılı üyelerinden sayılmaktadır.

C.K.M.P. nin başarısına karşılık, Aydın Partisi CHP. Bütçe Komisyonunda son derece sönük kaldı. C.H.P. nin görüşmelerde hemen hemen hiç sesi işitilmedi. Bütçe sözcüsü C.H.P. li İlyas Seçkin de bütün iyi niyetine rağmen, sözcülüğü başaracak iktisat kühürüne ve gerekli tecrübeye sahip değildir. Ne var ki Mecliste 170 kişilik temsil edilen Aydın Partisi C.H.P. daha ehil yetli sözcülere sahip bulunmamaktadır.

Gelirler

Gelirleri, 114 milyon lira artıran Bütçe Komisyonu, kâğıt üzerindeki dengeyi bozmamak için, gelirleri de 114 milyon lira çoğalttı, yalnız bu artırı, tam bir samimiyetsizlik içinde yapıldı ve gelir tahminleri inandırıcı yapıldı. Baştan, gelir şişirme işinde nisbeten ihtiyatlı davrandı ve uzun gayretlerden sonra kâğıt üzerinde 81,5 milyon lira yeni gelir sağlandı. Fakat daha 32 milyon lira bulmak lazımdı. CHP. nin enerjik milletvekili Celâl Sungur bu işle de çâresini buldu ve «Onu da ayarlayalım» dedi. Komisyon, «onu da ayarla-

di ve Washingtona danışmaya lüzum görmeden, dış yardımlardan sağlanacak gelirlerle, 32 milyon lira ekledi. Böylece yeni bütçe, denkleştirilmiş oldu.

Denk bütçenin dengesizliği komisyonun 114 milyon lirası ile bütçe önemli sayılmayabilir. Fakat Bütçe aşında denk yapılmamış, iktisadi faaliyette büyük bir canlanma olacağı ve dış yardımların geniş ölçüde artacağı faraziyesine dayanılmıştır. Bu aşırı iyimserlik, Maliye Bakanının «iyimser olunuz» direktifinin sonucudur. Direktif üzerine, bakanlığın gelirleri servisi çok iyimser davranmıştır. Bütçe komisyonu ise daha büyük bir iyimserlik örneği göstermiştir.

Bu maksatla iyimserliklerin, en kestirme yoldan enflasyon açılmasından, gerçekten korkmak lazımdır.

ÇALIŞMA

Devletçilik kavgası

Çalışma Meclisinde zaman zaman hissedilen gergin hava, nihayet son gün fırtına şeklinde patlak verdi. Fırtınaya, Başkanlığın Makara İmalâtçıları temsilcisi Faruk Kardam'ın yaptığı 5 numaralı komisyonun raporunda yer alan bir cümle sebep oldu. Faruk Kardam, rapora, görüşülen meselelerle hiç bir ilgisi olmamakla beraber, bir devletçilik tarrifi sıkıştırması başlamıştı. Tarrif, aşırı liberal partilerin programlarında yer alacak kadar güzeldir: «Edinilen tecrübelerle istinâden, devletin ancak hususî sektör tarafından başarılamayacak kadar büyük teşebbüsleri ele alması veya bunlara iştirak etmesi temenni olunur.» Raporda, ayrıca devletin özel teşebbüsü korumak ve geliştirmekle vazifeli olduğu belirtilmektedir.

Bu yersiz ve mevsimsiz tarrif, gazeteci İhsan Adanın hakkı İtirazlarına yol açtı. Ada, Meclisin devletçiliğin sınırını çizmeyeceğini, bu itibarla cümlelerin raporun çıkarılmasını istedi.

Eski C.H.P. Milletvekili İhsan Ada, bu vesileyle kendi devletçilik anlayışını belirtmek fırsatını kaçırmadı: «Adaya göre devletçilik, devletin özel teşebbüsün başarılamayacağı kadar büyük teşebbüsleri yapması değil, devletin karışımı-yacağı kadar küçük işleri özel teşebbüse bırakmasıdır.»

Makara İmalâtçısı Kardamın tarrifi hiç bir tepki uyandırmadığı halde, İhsan Adanın aynı kelimeleri kullanarak yaptığı devletçilik tarrifi, salonu karıştırdı! Patronlar, başta Kardam olmak üzere, nasırlarına basılmışçasına ayağa fırladılar. Kardam «Senin hangi cemiyete mensup olduğunu biliyoruz, gel orada konuş» tarzında çamur yağdırmaya başladı. Teîşşîh Kardamın bu sağlık isna-dı, işçileri de yerinden kaldırdı. İşçiler, işverenlerin üzerine yürüdüler. İşçiler ve işverenler arasında sert ve acı tartışmalar oldu. Tecrübeli sendika lideri Ziya Hepbir'in «Emeği istismar edenler» diye bağırduğu iştiliyordu. İşverenler ise, eski parlamenter Ada'yı kürsüden indirmek sevda'sı içindeydiler. Ada, müdahalelere rağmen, soğukkanlılıkla konuşmasına devam etti. Aşağılık isna'dı «Serefiyle yanyan çalışanların cemiyetine mensubum. Burada Devletçiliği kaldır-

mak isteyenlere karşı Cumhuriyeti savunuyorum» sözleriyle cevaplandırdı. B arada basın mensupları arkadaşları İhsan Adaya reva görülen muameleyi protesto için, salonu terkettiler.

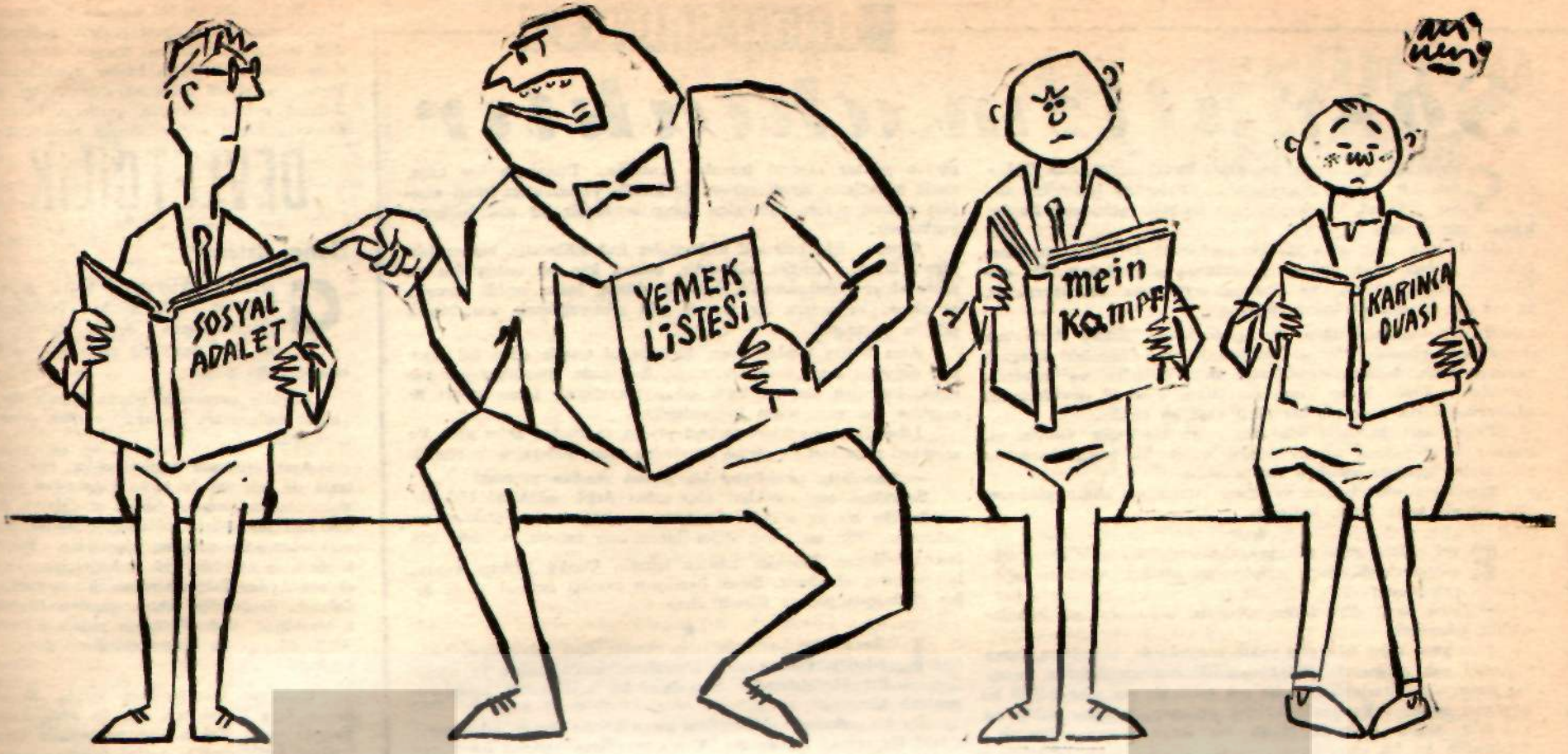
Bu protesto, öfkeyle kalkan patronların aklını başına getirdi, öfkenin yerini, basın mensuplarının, dolayısıyla halk efkârının aleyhlerine döneceği korkusu aldı. Makara İmalâtçısı Kardam, kürsüyü çıkıp İhsan Adadan özür diledi. İşverenlerin bir cins grup sözcülüğünü yapan Şahap Kocatopçu, aleyhlerine dönen havayı değiştirmek fırsatını kaçırmadı. İhsan Ada'nın hakkı olduğunu söyleyerek cümlenin raporun çıkarılmasını istedi. Bu teklif, bân öfkeli işverenleri, kızdırdı. İşverenlerin menfaatlerini gündere ustaca savunan Şişe Cami Fabrikası Ummum Müdürü Şahap Kocatopçu'yu bilmiseler, «Sen zaten bizi temsilledemisin. Ancak devlet memuru olur, onda devlet batırırın!» diye azarladılar.

Ekonomik sistem kavşası burada işverenlerin hezimetiyle bitti. Fakat devletçilik sözcüsü İhtilâc, işverenlerin nasırlarına basılmış gibi feryada, başlanmaları çalışanların menfaatinin nerede olduğunu açıkça ortaya koydu. İşverenlere çeşitli menfaatler sağlanmasını tatlı tatlı rıza gösteren işverenlerin, devletçilik denince ayaklanmasının herhalde bir sebebi olsa gerektir. O gerçek şudur: Bugünkü iktisadi sistem içinde ne kadar tarrif verilirse verilsin, sistem işçilerin pek fazla lehine işlemeyecektir. İhtilâc vasıfalarını elinde tutan işverenler, sistemi kendi lehlerine işletmesin bilecektir. O halde işçilerin, aldatma günlük menfaatlardan çok, sistemin nasıllı işlediği üzerinde düşünmeleri ve sistemi değiştirmeye çalışmaları lazımdır. Kuruluş hazırlıklarıyla uğraşan Türkiye Çalışanlar Partisi, işçileri gündelik derdinin dışına çıkararak, gerçek menfaatlerini göstermeye yardım edebilir. Vazifesini yapmış olacaktır.

Grev hakkı

Çalışma Meclisinin önemli bir yemliği, ilk defa olarak, bir Çalışma Bakanının işverenlerden kendisini işçilerin yanında hissetmesiydi. İşçiler, bu yakınlığı çabucak anlayarak, şimdiye kadar görülmemiş güven hissiyle, Bülent Ecevit'i desteklediler. Onun tekliflerine derhâl katıldılar. Halbuki Ecevit, bir bakan olarak sadece tarafsız kalmaya gayret göstermişti. Fakat bu tarafsızlık bile işverenler tarafından yadırgandı. Nitekim, işverenlerin adeta resmi sözcülüğünü yapan Şahap Kocatopçu, gündem dışı olarak, Çalışma Bakanının tarrif tuituğunu söyledi. Kocatopçu açıktan hücum yerine, dolambaçlı yollardan, Ecevit'i neredeyse görevini kötüye kullanmakla suçlandıracaktı. Ecevit «Türk işçilerin sağlanacak hakları ileri demokratik ülkelerdeki hâldardan dar tutulmamalıdır. Grev hakkını bir takım yersiz kaygı kurutularla dirhem dirhem tanıması aşırı ölçüde sınırlamak eğiliminden kendimizi korumalıyız» diyordu. İşverenler ise, «Avrupalıların yüz yılda sağladıkları işçiler bir günde beklemek, işverenlerin ise yüz yıl beklemek yoluna sapmamaktır» cevabını veriyordu.

İşverenleri, devletçilik hariç, en endişelendiren grev hakkı meselesiydi. İşverenler, grev yapılamayacak olan-

OKUYAN OKUYANA!..

kollarının sayısını çok geniş tutmak istiyorlardı. Komisyon raporuna Mümin Erkunt ve İlhan Hök tarafından düşünülen muhalefet serhi, tuzlalarda bile, grevi yasak edecek kadar ileri gitmiştir. Yasa'nın gerekçesi şudur: «Bu tabii mahsulün senenin muayyen bir iki ayında istihsal edilmektedir. Bu aylarda iş durdurulduğu takdirde memleket çapında tuz buhranı meydana gelir.

Malûm olduğu üzere tuz yalnız insanların gıdası için bir ihtiyaç maddesi değil, aynı zamanda havacılıkta ve sanayicilikte de kullanılan çok mühim bir maddedir. Ayrıca bir ihtiyaç maddesi bulunduğundan memleketin kıymetli döviz sağlanmaktadır. Tuzlalarda yapılacak olan bir iş durdurması tabii ki kabul olmayan çetini zararlarına yol açabilir. Memleketin sağlığında, hayvancılığında, iktisat ve sanayi hayatını çok yakından ilgilendiren bu maddenin istihsalını sektöre uğratmak grevle temini düşünülen maddelerin çok daha büyük sosyal zararlar teşkil edecektir.»

İşçiler, grev istismalarının tayininde bu zihniyetteki işverenlerle ve bir çok başka onlardan aşağı kalmayan bazı küçük temsilcileriyle çekişmişlerdir. Genel Kurulda da bilhassa Millî Savunma ve İçişleri konularında aynı çekişmeler olmuş, neticede grev için şu istismalar kabul edilmiştir:

1) Genel ve kısmî seferberlik ve olağanüstü halleri düzenleyen kanunda grev ve lokavt yapılamayacağı yazılı bulunan ahval ve ürfî idare ilân edilen hâller.

2) Sivil iş yerlerinde imâlî mümkün olmayan eşyalar imâl eden ve Millî Savunma Bakanlığının idare veya denetlemesi altında bulunan iş yerleri.

3) Hastane, klinik, sanatoryum, dispensar, eczane gibi genel sağlık ile can ve mal kurtarma işleri.

4) Un değirmen ve fabrikaları ile ekmecek imâl eden fırın ve fabrika gibi iş yerleri.

5) Su, elektrik dağıtma işleri...

İşçiler açısından bu kadarını elde etmek bile başarılı sayılabilir. Parlamento'nun istisnaları daha da genişletmesinden korkulabilir. Fakat, un, değirmen ve fabrikaları ile ekmecek imâl eden fırın ve fabrikalarda grev yapılamaması, İstanbullu istedikleri zaman ekmecksiz kalan fırıncıları akla getirmektedir. Ancak şekilde istisnar edilen fırın işçileri grev yapamayacak, kırk paralık zam için fırıncılar, gerekçesini bulup ekmecek çıkarmıyacaklardır!

Grevin nasıl yapılacağını düzenleyen maddede ise anlaşmaya varmak mümkün olmamıştır.

Cahit Talas ve Ziya Hepbir'in gayretlerine rağmen, grevün işçilerin yüzde 50'ini oyuyla yapılması fezi başarıya ulaşmamış, meselenin çözülmesi kanun vâzına bırakılmıştır.

Çalışma Meclisinde grev meselesi

böylece sona ermiştir. Eğer T.B.M.M. Çalışma Meclisinin görüşlerini benimserse, işçiler pek yakında Batı memleketleri işçilerine uygun şekilde, grev hakkına kavuşacaklardır. yalnız grev hakkının her kapıyı açan sihirli bir silah olduğu sanılmamalıdır. Batı memleketleri tecrübeleri, işçi sınıfının millî gelirden payını arttırmak bakımından grevin sandığı kadar tesirli bir silah olmadığını göstermektedir. Grev, işçilerde dayanışma ruhunu ve işçi şuurunu geliştirerek belki de daha faydalı olmaktadır. Asıl mesele ekonomik sistemin değiştirilmesidir. İşçi sınıfı, ancak sosyalist bir düzen içinde, millî gelirden hissesine düşen gerçek payı alacaktır.

HÜKUMET

Piyasa

Başbakan İnönü'nün kötünserliği yenme ve huzuru yerleştirme kampanyasının ikinci safhası, bu haftanın başında İstanbulda başladı. İstanbul'da gelişin esas gayesi, piyasadaki tereddütleri yenmek ve iktisadî hayatı canlandırmaktır.

Piyasadaki durgunluğun temel sebebi, rejimin geleceği hakkında duyulan güvensizliktir. Bu bakımdan İnönü, Ankara konuşmalarında ve temaslarda yaptığı gibi, bütün ikna kabiliyetini kullanarak, rejime olan inancı kuvvetlendirmeye çalışmaktadır.

Genel Kurmay Başkanı, Birinci Ordu Kumandanı ve yüksek rütbeli subaylar ile yapılan temaslarda, bu bakımdan önem taşımaktadır. İnönü'nün, bütün ikna kabiliyetini kullanarak, ordu temsilcilerinin endişelerini dağıtmaya çalıştığı kolayca tahmin edilebilir. Af, Eminsu, İtikam v.s. gibi meseleler etrafında koparılan gürlütülerin geçici olduğu, çok partili hayatın yavaş yavaş normal işlemeye başladığı hususundaki inançlarını, İnönü, muhataplarına da geçirmeye gayret etmiştir. Başbakan, normal olmayan en ufak hareketin ve bir takım dedikoduların, iktisadî hayatı nasıl felce uğrattığını, bu konuşmalarda etraflı şekilde anlatmayı herhalde unutmamıştır.

İnönü, basın mensuplarıyla yaptığı sohbet toplantılarında da gazetecilerin çok partili rejime olan inancını tazelenmeye dikkat etmiştir.

Bu temaslarda, tüccar ve sanayiciler ile yapılacak konuşmalar için, elverişli bir psikolojik zemin yaratmıştır.

Birmiyen talepler

İktisadî bakımdan, piyasanın canlanması için durum müsekkit. Piyasa rejiminin istikrarı hakkında tereddütler yenildiği takdirde çalışmaya haller zordur. Bütün mesele, iş çevrelerine iyimser bir hava aşılanabilmesi noktasında toplanmaktadır. Başbakan, mevcut şartlar altında bu işi, ender fânîye nasip olacak bir başarıyla yürütmektedir.

Asıl ihtiyaçları, siyasî istikrar olmakla beraber, iş çevreleri, Başbakan ile yapacak-

ÇETİN ALTAN

Arslan makaracı

Çalışma Meclisinde büyük bir fırtına kopmuş. İşverenler ayağa kalkmışlar, gözlerini yumarak ağızlarını açmışlar, yumruklarını havada sallıya sallıya bağır-mışlar. Bu arada sinirden ayaklarını hızlı hızlı yere vuranlar, başlarını toslaşmaya hazır koç başı gibi önelere eğerek, işçilerin üzerine doğru yürümeye kalkınlar olmuş.

Bütün bunlar neden olmuş biliyor musunuz? Devletçiliğin sınırlarını tayin hususundaki görüş ayrılığından.

İşverenler derlermiş ki:
— Devlet özel teşebbüsün başarımayaacağı kadar büyük teşebbüleri yap-sın. Doğrusu büyük lütuf. Kendi güçleri-nin bittiği yerde devlete bir hak tanı-yorlar. Öyle ya:

— Bizim başarımayaacağımız kadar büyük işleri devlet de yapmasın, diye-bilirlerdi pek âlâ...

Ama demiyorlar bunu. Memleketi düşünüyorlar, takdire değer tabii.

Buna karşılık işçilerin safında olan İhsan Ada da:

— Devletin başarımayaacağı kadar küçük işler özel teşebbüse bırakılmalı, demiş.

Ve kıyamet de kopmuş işte...

Vay bu ne demek, vay bu nasıl olur.

Mecliste makaracıları temsil eden

bir Kardam varmış. O böyle sözlere çok öfkelenirmiş. Devlete çalışmayı vatan sevgisiyle kolay kolay telif edemezmiş.

Vatan sevgisinin Kardam'a ve Kardam gibi makaracıları çalışmakla isbat edileceğine yürekten inanmış. Sakin insanlar devlete çalışırlarsa, kendisi gibi başkalarını çalıştıranların kâr edemeyeceğini düşünerek kızdığını sanmayın. Hayır, hayır doğrudan doğruya vatan aşkıyla kızıyor adam. Ne demek devlet; insanlar işverenlere çalışmalı... Bilhassa makara sanayii gibi çok önemli bir alanda bu şart. Başkalarını çalıştırma sayesinde şimdiye kadar Kardam ne kadar para kazandı ve memleket ne kadar vergi ödedi? İnkâr edilir fayda mıdır bu. Ya işçiler bir kooperatif içinde birleşseler ve işverenin kârını kendi a-

ralarında paylaşırsalar, o zaman ne olurdu? Kardam katiiyen para kazanmaz ve bu kadar da vergi ödeyemezdi. Memleket de batardı o zaman. Bu hırsla büyük makaracı ayağa fırlamış, İhsan Ada'ya:

— Hangi zihniyetin mümessili olduğunuzu biliyoruz, demiş.

Nasıl demesin? Tehlike büyük. Hep vatan aşkı söylüyor bunları. Öteki işverenler de tabii çok seviyorlar vatani. Onun için onlar da kızıyorlar böyle fikirleri... İşçiler işverenlere çalışmalı, işçilerin çocukları da işverenlerin çocuklarına çalışmalı, işçilerin çocuklarının çocukları da, işverenlerinin çocuklarının çocuklarına çalışmalı. Demokrasi bu demektir. Nasıl derebeyliği zamanında köylüler derebeyine, köylülerin çocukları derebeyinin çocuğuna, köylülerin çocuklarının çocukları da, derebeyinin çocuğunun çocuğuna çalışırlarmış, demokrasi sayesinde derebeyinin yerini işverenler almış. Çalıştırıyorlar işçileri kâr ediyorlar. Her işçinin yaptığı işde beş lira kâr etseler de yüz işçi çalıştır-salar, günde beş yüz lira... Sonra ölüncü işyerini çocuklarına bırakacaklar, çocukları da işçileri çalıştırıp kâr etmeye devam edecekler. Vatan böyle sevilir, başka nasıl sevilir yani?

İşçiler kendilerine çalışmalı deyince, vatan sevgileri rencide oluyor. Sınırlanıyorlar. İtham ediyorlar:

— Hangi zihniyetin mümessili olduğunuzu biliyoruz, diyorlar.

Komünist, Rus casusu demeye geçiyorlar, göz korkutuyorlar. Günde beş yüz, bin, iki bin, beş bin kâr... Kim daha kâr ediyorsa vatani en çok o sever.

Başbakan geçen gün bunların yıldı üç milyara yakın vergi kaçırdığını söylüyordu. Kaçırdıkları vergilerin karşılığını vatani çok sevmek hissi şekilde ödüyorlar. Ben makaracıların mümessili Kardam'ı tasvip ettim. Kardam becerdiği kadarını becermeli, Kardam'ın becerdiğini devlet becerirse sonra Kardam neyi becerir? Canım Kardam sen keyfi-ne bak, işçiler kurban olsun sana...

Sosyalizm ahlâktır

Çok uzaklara gitmeye ne hacet! Etrafımıza bakınız! Onlardan bir kısmı göreceksiniz. Esirlerden bahsediyorum. Şu, tıpkı at, köpek gibi para ile satın alıp, para ile satılmış insanlardan.

O devirleri çok uzak mı sanıyorsunuz? O halde etrafınıza bakınız! Onları veya onların çocuklarını göreceksiniz. Ya otobüste oturmuşuz, ya sinemada yanyana oturuyorsunuz, ya sokakta biraz önünüzden yürüyor.

Bunlar imparatorluğun son günlerinde Kuzey Afrika'nın «payitahtı» sunduğu talihsiz «mal»lardır. Evlerimizdeki kuzguni bacalar, sadık dadılar, efendilerine muflı kalfalar ve bunların çocukları... Sözün kısası insan ticaretinin çöküntü devirlerinden günümüze kadar uzanmış bir sürü yaşayan tanık...

Esir ticaretinin daha dün gibi yakın bir geçim vastası olduğunu, eğer yazınz müsaft değilse sizden bir kuşak öncesi bu olaylar içinde yaşadığını unutmayınız.

İnsanların vücutlarının ve hatta ruhlarının alınıp satılması 1962 yılında tarih değil, hatıradır.

Evet... daha dün gibi yakın zamanlarda insanlar satılığa çıkarılırdı. Bunu ayıptırız şimdi... Aklımıza sağlanıyoruz:

— Nasıl olur? diye isyan ediyoruz, nasıl olur da insanlar satılığa çıkarılır?

Ama gene daha dün gibi yakın zamanlarda, insanların, insan ticaretini pek olağanmış gibi karşıladıklarını unutuyoruz. İnsanlar, insan alıp satarlardı. Üstelik çok tabii bir şey gibi gelirdi bu davranış onlara... Evlerinde köleler bulunan, kölelere sahip namuslu, akıllı, okumuş, bilgili bir insan yaşadığı dünyada... Düşünelim ki, bu efendilerin arasında «Darülfünun» öğrencileri ne hukuk «tedris» eden «müderris»ler bile vardı. Çok değil... Kırk, elli yıl önce.

Şimdi okumuş yazmış, zengin, fakir herkes için namussuzluktu insan alıp, satmak, utanılacak bir şeydir.

Bugün insan alıp satmak utanılacak bir şeydir. İnsan ticaretini aşağılık bir şeydir, ama insan emeğinin ticareti aşağılık bir şey değildir. İnsan emeğini düşürebildiğimiz fiyata alırız. Ve insan emeğini satılabileceğimiz fiyata satarız. Liberalizmde insan emeği tıpkı diğer «mal»lar gibi serbest rekabet piyasasına bağlıdır. Emekler alıp, emekler satıp, milyoner olmuş emek tüccarlarına, emek komisyoncularına her mahallede raslanır.

Şimdi bütün alışkanlıklarımızı ve ön-yargılarımızı bir yana bırakıp düşünelim:

— Acaba, bir gün bizim oğullarımız, kızlarımız, çocuklarımız insan emeğini satıp çıkararak babalarının, annelerinin düşüncelerinden utanılacak hatıralar gibi bahsetmeyecekler midir?

Acaba bir gün bizim «insan ticareti»nden söz açtığımız gibi, onlar da «emek ticareti»nden söz açıp bizleri ayıplamaya caksalar mıdır?

Bir insanın, başka bir insanın emeğini düşürebildiği fiyata satın alması, acaba sandığımız kadar tabii ve insan haysiyet ve şerefine yakışır bir iş midir?

Bu soruların cevapları çoktan gün ışığına çıkarılmıştır. Emek ticaretinin çok ayıp, çok utandırıcı bir şey olduğunu kabul et-

meyen yoktur medeni insanlar arasında... Dünyanın her köşesinde milletlerin siyasi çabası bir hedefe yönelmiştir: İnsan emeğini serbest piyasa üzerinden alınıp satılabilir bir mal halinden kurtarmak.

Bunun için kolektif sözleşmeler icat edilmiştir, bunun için asgari ücretler tanzim edilmiştir, bunun için ne tartışmalar ne mücadeleler yapılmıştır. Liberal sistem, insan emeği ticareti, ni ahlâki ve meşru bir şeymiş gibi gösterebilmek için büyük çabalar yapmıştır.

Ama bütün bunlar insan düşüncesini tatmin edici hal gerektirmez. İngilterede, Fransada, Belçikada, dünyanın her yanında liberalist sisteme karşı çıkan sosyalistler insan emeği ticaretine son verilmesini isteyenlerdir.

Liberalizm, emekleri serbest piyasa üzerinden satın alır. Ve emekleri gene serbest piyasa üzerinden satar. Liberalizmin temeli:

— İnsanların emeklerini bir ticaret vasıtası yapmak!

Sosyalizm ise, emekleri alıp satıcı değil, emekleri birleştirir. Hiç bir insan diğer bir insanın emeğini satın alamaz sosyalizmde... Hiç bir insan diğer bir insanın emeğini satmak için boyun bükmez. Emekler toplum içindedir. Çünkü istihsal vasıtaları milletin elindedir. Emek harcayan emekçi istihsal ettiği değer ölçüsünde payına düşeni alır.

Liberalistler, sosyalistlerin materyalist olduğunu iddia ederler. Onlara göre liberalizm, muhafazakâr ve moralist bir sistemdir. Sosyalizm ise materyalist insanların meslekleridir.

Bu bir safsattır. Liberalizm kıran kırana devam eden gayri ahlâki bir orman kanunudur. Kör kuvvetlerin çarkına insanların manevi niteliklerini parça parça eden bir çarpışma... Sosyalizmin ahlâki yönü çok sağlam temeller üzerindedir. Sosyalizmin çöküş temelini akılcılık ve gerçekçilik oluşturmaz, yozlaşmış bir düzene karşı koyuşu başka şeydir. Bu çöküş noktasından varılan yön, liberalizmin moral düzen dediği iptidai istihsal sisteminin çok daha ahlâkidir.

Öylesine ahlâkidir ki, bir gün gelecek insan emeklerini almaları ve kâr vasıtası yapan düşüncelerden utanacağız. O gün gelecek ve çocuklarımız bizi ayıplayacaklar:

— Ne utandırıcı bir düzenmiş o... diyecekler, insan emeğini tıpkı mal gibi satın alıp satarlarmış. Herkes de bunu tabii bir şey sanırmış.

Benim bir akrabama dadısı var. Adı Emsal hanım. Kuzguni sığın bir Kuzey Afrikalı. Trabıusgary'tan getirilip, satılmış. Yıllarca bir konakta çocuklara dadılık etmiş. Sonra da evlendirilmiş kendisini... Kocasını ölmüş. Şimdi İstanbul yakasında emeğini satıp hayatını kazanmaya çalışır bu yaşında...

Yorgun ve kara yüzüne bakınca düşünürüm... Ne kabahati var bu kadının? İnsanın iki macerasını bir ömründe yaşamış kendisine.

Önce vücudunu satmış, şimdi emeğini satmaya çalışıyor. Bir gün ölecek. Gidip başında dus edeceğiz. Tanrıdan mağfiret dileyeceğiz zavallıya...

Zaten bizler böyleyiz. Bizat mahkûm ettiğimiz insanları azaplarından kurtarın diye Tanrıya yakarız ve sonra bir huzur sarar videdenlarımızı...

ları temaslarda, geçmiş yılların alışkanlığına uyarak çeşitli tüzükler koparmaya çalışacaklardır. «Su yapılmazsa, piyasa canlanmaz. Bu tüzük verilmezse durgunluk önlenmez» sözleri sık sık işitilecektir. Nitekim Esnaf Dernekleriyle yapılan temaslarda, başta Hasan Tez olmak üzere, emsal temsilcileri, çeşitli taleplerle ortaya çıktılar.

İnönü toplantısında, Milli Savunma Bakanlığı ve diğer bakanlarla birlikte geldi. Başbakan, kürsüde en yüksekte olan koltukta yerini alırken, Hasan Tez de tez davranıp İnönü'nün yanında oturmak için fırladı. Fakat bu tarz lâubaliliklere alışık olmayan Vali Tulga, bir zamanların meşhur politikacısının göğüsledi ve onu kolundan tutarak aşağıya indirdi. Bu kötü başlangıca rağmen, Hasan Tez, müdat fütursuzluğunu kaybetmedi. Bir sürü talebi yüksek sesle sıraladı. Başka bir emsal temsilcisi de onu takip etti. Talepler arasında, Esnaf Kanununun bir an önce çıkarılması gibi haklı istekler yanında,

bir sürü yersiz istekler vardı. Tasarruf bonosunun kaldırılması, servet beyannamesi usulüne son verilmesi, emsal gelir vergisi yükünün hafifletilmesi, bu haklı talepler arasındaydı. Fakat asıl ölümlü istekler, tüccarlarla yapılan toplantıda ortaya çıkacak - tir. Maliye Bakanının bu konudaki kesin beyanına rağmen, iş adamları Servet Beyannamesinin kaldırılmasını istemekten herhalde vazgeçmeyeceklerdir. Halbuki Parlamento da desteklenen Servet beyannamesi vergi kaçırılmasını bir dereceye kadar önlemek maksadıyla korduğu halde, piyasa tarafından durgunluğun baş müsebbibi sayılmaktadır. Bunun, gerçekle, uzaktan yakından ilgisi yoktur. İş çevreleri, servetin vergilendirilmesi gereken bir toplumdaki, servetlerinin bilinmesi ihtimalinden bile korkmaktadır. Aslında bu tutum, ne kadar büyük ölçüde vergi kaçaklığı yapıldığını delillendirir. Hükümetin yeni beyanname vesallere düzeltme

fırsatı vermek için, gelecek yıl alınmak şartıyla, beyannameleri bu yıl işde etmesi, bu konuda yapılacak azami tüzük olarak görülmektedir. Fakat böyle bir tüzük bile tehlikeli olacaktır. Zira ilk tüzük, bir müddet sonra ikinci tüzük tüküp etmesi, veya Parlamento'nun hükümet teklifinden bir adım öteye giderek, bu zaruri vergi kontrol sisteminin yıkılması kuvvetle muhtemeldir.

İkinci bir talep, muhtemelen vergilerin tecili olacaktır. Servet beyannamelerinde varlıkların eksik gösterilmesi yüzünden yüz milyonlarca liranın piyasa dışı kaldığını ileri süren bir kısım iş adamları, devletten vergilerin tecilini istiyceklerdir! Vergi tecili devletten çok düşük faizle kredi sağlama yolu olduğu için, çok rağbetlidir. Fakat bu noktada da hükümetin en ufak taviz vermemesi lazımdır. Zira, mecburen şğırdılmış gelir tahminlerine dayanan 1962 Bütçesinin, bugünkü hâliyle büyük açık vermesi kuvvetle muhtemeldir. Vergi tecilleri, bu açık

genişletmekten başka sonuç vermiyecektir. Hükümetin bu iki konuda gerilememesi lüzumludur. Zira, siyasi istikrar sağlanabildiği takdirde enflasyon, durgunluktan çok daha ciddi bir tehlike hâline gelebilecektir. Piyasanın, siyasi istikrardan başka bir şeye ihtiyacı yoktur. Başarılı, gezilerin bunu ne dereceye kadar sağlayabileceği meçhuldür.

DEVLETÇİLİK

Hangi sistem?

Geride bıraktığımız hafta, Siyasal Bilgiler Fakültesinde, «Türkiyenin kalkınmasında devlet işletmeciliği mi, özel teşebbüs mü?» konulu bir açık oturum yapıldı.

Fakülte salonunda büyük sayıda dinleyicinin bulunması, konuya verilen önemin işaretiydi.

Açık oturumu tertipliye, her iki tezin de eşit sayıda katip tarafından savunulmasını sağlamaya dikkat etmişlerdi. Fakat özel teşebbüsçü hâtipler, tezlerini açıkça savunmadan nedense kaçındılar. Bu sebeple özel teşebbüs tezi, 4 devletçiye karşı, sadece Aydın Yalçın tarafından savunuldu. Salonda devletçilik lehine yapılan hareketli tezshürat, Aydın Yalçın sadece kürsüde değil, salonda da yalnız olduğunu gösteriyordu.

Oturumu, kısa bir konuşmayla Başkan Enver Ziya Karal açtı ve ilk sözü Aydın Yalçına verdi. Yalçın, özel teşebbüsün Cumhuriyet tarihimizdeki yerini tesbite çalıştı. Ona göre, Cumhuriyetin ilk yıllarında yerli müteğebbüs yoktu. Devlet işletmeciliği fikri, bu boşluğu doldurmak maksadıyla ortaya atılmıştı. Fakat bugün sanayi alanında 30 bin kadar teşebbüs vardı. Bir müteğebbüs sınıfı yetişmişti. Bu durumda, özel teşebbüsü geliştirmek, en makûl yoldu.

Yakından sonra söz alan Doğan Avcıoğlu, özel teşebbüsün gerçekten mevcut olmadığını söyledi. İmalat sanayi alanında, sanayi anketine giren özel teşebbüslerde ortalama işçi sayısı 30 devlet teşebbüslerinde ise 600 idi. Bu durum özel teşebbüsün; sanayi adı verilemeyecek olan ufak işletmelerden ibaret bulunduğunu gösteriyordu. Ufak işletme ise, bir çok halde, verim düşüklüğü ve kötü işletmecilik demektir. Bu teşebbüsler, teknik bakımdan, en uygun büyüklüğe sahip devlet işletmelerine boy ölçüşemezdi. Normal şartlar altında, devlet teşebbüsleri, birkaç firma hariç, özel işletmeleri silip süpürürdü.

Memleketimizde bir sermaye piyasası yoktu. Özel sermaye yetersizdi. Bu bakımdan özel teşebbüs teknik ölçülerle, cılız ve verimsiz kalmaya mahkûmdu. Ancak devlet teşebbüsü, büyük bir rasyonel işletmeler kurarak, kalkınmasında baş rolü oynayabilirdi.

Uzun yıllar ticaret ve sanayi alanında çalışan Maliye Müfettişi Selâhattin Özmen de, aşağı yukarı aynı şekilde konuştu. müteğebbüslerin ortalama bilgi seviyesinin düşüklüğü ve sermaye yetersizliği üzerinde durdu.

Sadun Aren ise, meseleyi doktrin yönünden ele aldı. Yirminci yüzyılda, demokrasî, sosyal adalet ve huzûl kalkınma, gibi üç ayrı gayenin, ancak devletçilik ile bağdaştırılabileceğini söyledi. Günün, en ileri ceki ve en tedrisî konusunu buydu. Fakat Aren'in ileri sürdüğü tez, dörde karşı bir kişi olan Aydın Yalçın tarafından cevaplandırılmadı. Neticede, her iki cephe de, görüşlerinde zerrece değişiklik olmadan, oturumdan ayrıldılar. Bununla beraber, açık oturum, devletçilik ve özel teşebbüs konusunda yapılan ilk ciddi tartışma oldu.

Başbakan İsmet İnönü, İstanbul gezisinde Üniversiteler arasında...

PARTİLER

Koalisyon sıkıntıları

G enel Merkezinde, parti idarecileriyle, partili bakanların üstüste üç toplantı yapması, C.H.P. nin önemli kararlar arifesinde olduğu izahını yarattı. Gazetelerde C.H.P. ye, Yün 'ün çıkışındanberi moda olan tabiriyle bir yön arandığı yazıldı. Eski partinin, sosyal adalete ve devletçiliğe daha fazla yer veren bir parti haline getirileceği belirtildi. Bu haberler asılsızdır. Gerçi partiye yeni bir yön vermek isteyen idareciler C.H.P. içinde eksik değildir. Son seçimlerde C.H.P. nin işi oyu alamaması, bir kısım idarecilerde, partiyeye eski ilericiliğini kazandırmaya hevesini uyandırmıştır. Fakat C.H.P. idarecilerinin uzun vadede meselelere eğilmeye vaktleri yoktur. Önce günlük meseleleri halletmek lazımdır. Nitekim, İnönü'nün de katıldığı, ilk toplantıda koalisyon meselesi ele alındı. Bir kısım idareciler, koalisyonun C.H.P. aleyhinde işlediğinden şüphelenmektedir. Onlara göre, 27 Mayıs öncüsünün hasretini geçen, kalabalık sayıda milletvekili, kritik günleri aşmak için İnönü'nün eteğine sarılmıyordur. Kendilerini güvende hissederek C.H.P. nin karşısına dikileceklerdir. Onları sükunet içinde C.H.P. aleyhindeki ağır yayınlar yapması, A.P. liderlerinin ikna yoluyla bu yayınlara durdurulması teebbüs etmemeleri, böyle bir oyunun işareti olabilir.

Sonra, C.H.P. teşkilatının huzursuzluk içinde olduğu unutulmamalıdır. İdare amirlerinden şikâyetler artmaktadır. Teşkilat, iktidarda mı, muhalefette mi olduğunu tayin edemeyecek kadar güçtür. Karşı taraf, teşkilatın derinlikle ilgilenirken, C.H.P. teşkilatı kapılarını kapatmaktadır.

Bu tenkitler, İnönü'ye de duyurulmaktadır. İnönü, bu tenkitleri asabi bir şekilde

Ferit Melen

karşılamaktadır. «Partizanlık istemem» İfâti İnönü'nün ağzından sık sık işitilmektedir. Hükümetin tenkidini de, Başbakan İnönü, çatik kışlarla dinlemektedir. Başbakan, ayrıca koalisyonun iki aşamalı teşkil eden partilerin gruplarından şikâyetçidir. Memur zammının tehli olsun, 147 ler meselesi olsun, Hükümet, görüşlerini gruplara kabul ettirebilmekte büyük güçlük çekmektedir. 147 ler meselesinde, İnönü «İstifa ederim» demek zorunda kalmıştır. Memur zammının tehli meselesinde, haftalarda uğraşmıştır. Şimdi de bir servet beyanname meselesi ortadadır. Her gün buna benzer, yeni bir dava ortaya atılacak, her gün gruplara uğraşmak gerekecektir. Halbuki hükümetin yapacağı pekçok iş mevcuttur.

C.H.P. toplantılarının ilkinde bu meseleler görüşülmüştür. Konuşmalar, karşılıklı şikâyetlerden, öteye gitmemektedir. Esasen C.H.P. de koalisyonun aleyhtar olan kısme yoktur. Bu sebeple şikâyetler müsbet tekliflere münfer olmamaktadır. Bulunan tek çare, teşkilatın moralini yükseltmeye çalışmaktır. Bu da parti idarecilerinin katılacağı geniş bir gezî programıyla gerçekleştirilebilecektir.

İkinci günlük toplantı, mahalli seçimler etrafında döndü. Teşkilat yakından tanyan idareciler seçim gününü parlak görmemektedir. Buna karşılık, Devlet Bakanı Feyzioğlu iyimserdir. Feyzioğlu, İnönü'nün «Başbakan olmasının teşkilatın moralini yükselttiği kanısındadır. Ancak, henüz gözlemlenemeyen af meselesi, C.H.P. ni aleyhine işleyebilecektir. Sonra 27 Mayıs'tan sonra getirilen muhtatlar, C.H.P. nin zayıflamasına yol açmaktadır. Bir an önce seçime gidip, muhtatların değişmesini sağlamak lazımdır. Sistem nisbi temsil de olacağına göre, seçimlerden korkmak için fazla bir sebep yoktur. Fakat bu iyimserlik bütün idareciler tarafından paylaşılmamaktadır. Şimdiye kadar, bir iki gruplaşmaya rağmen, az çok anlaşmaya varan C.H.P. idarecileri arasındaki görüş ayrılıkları seçimlerden sonra gitliçe genişlemektedir. Feyzioğlu'nun iyimser görüşüne karşılık,

Türk Sosyalizmi ve Fikir Atatürkçülüğü

Şevket S. Aydemir

B iri demagoji, diğeri inşa alanlarında iki doktrin, Türk aydınları arasında bugün, çeşitli yönlerden tartışılır: Komünizm ve Sosyalizm.

Komünizm, nutuklarda, toplantılarda, basında ve sokak nümayişlerinde bir hayâlet gibi dolayılır. Bu hayâlete saldırıya adı, komünizmle mücadele edilir. Bu mücadelede bazan, hattâ hayâlet bile ortadan silinir. O zaman komünizm ve komünizm bir kelimecilik oyunu olarak, ucuz bir sokak tabiri halinde herkese ve her şeye yakıştırılır. Saidi Nursiye göre Atatürk komünistti. Kenan Öner'e göre Hasan Ali komünistti. Pillaçoğlu'nun komünizmle mücadele risalesine bakılsa, Tican'lerden başka komünist olmayan bulunmaz. Peyami Safa için yalnız seçkin insanlar değil, ileri müesseseler de komünist sayılıyor. «Türkiyede komünist hareketleri isimli bir kitap yayınlayan Darendeliolu adında birine göre, işlerinde Ahmet Emin de dahil olduğu halde, şairler, muharrirler, tiyatro yazarları, ve nice nice aydınlar hep komünistlerdir. Halbuki meselâ Ahmet Emin, memleketimize bir komünizm korkusu yayınlarının başında gelir. Kaldı ki sadece korku, ancak ruhi zaaf ve teslimiyet yaratır. Nitekim komünizmin yabancı ülkelerde beşinci kolu korkudur.»

O halde komünizm yok mu? Elbette var. Nitekim biz, komünist bir âlemin sınır komşusuyuz. Bu âlemin, çağımızın ka, derinde aktif bir kudret olarak yer aldığı inkâr edilemez. O halde vâkıanın güçlerini ve hayâletini tartaklayıp, karanlıkta dövmüş kökler gibi gelmiş güzel çukullar atmaktansa, korkutumuz hakikatın tâ gözünün içine bakmak ve elimizdeki kalkana serreserpe kullanarak, çok meydanında yerimizi ve savunma taktimizi tayin etmek daha doğru olmaz mı?

Komünizm nedir? Komünizm bir sosyalizmdir. Ama bir ihtilâli sosyalizmdir. İhtilâli sosyalizmde ihtilâl, cemiyette sınıfların kavgasına dayanır. Cemiyette sınıflar arasındaki farklılaşmalar ağır tezahür yaratır, yani iktisadi çabuşmalar sosyal alana intikal ederse bu kavga mukadder sayılır. İster İranda gibi feodal, İster Japonya'daki gibi demokratik olsun, herhangi bir cemiyette sosyal çabuşmalar, cemiyetin yapısını parçalayacak kadar keskinleşirse, ihtilâli sosyalizme göre, orada ihtilâl mukadderdir. Komünizmin nazariyecilerine göre de, ağır şartlar mevcutsa, bu katastrofların, komünist bir istikamete yönelmesi mümkündür.

Onlar, bir memlekette patlayacak ihtilâlin komünist bir istikamete yönelebileceği konusunda ise pek fazla kehanete lüzum görmezler. Meselâ, bugünkü Rus komünizminin hocalarından Plehanof, daha 1889 da ve Avrupa Enternasyonal sosyalistler birliğinde, dünyada Sosyalist İhtilâlinin evvelâ Rusya'da kopacağını bildirmişti. Hattâ daha evvel Karl Marks, 45 yaşından sonra Rusça öğrenmeye lüzum görmüştü. Rusya'daki tezahürün gelişmesini daha iyi takip edebilmek için.

Komünizm bir ihtilâli sosyalizmdir demiydik. Bir de ihtilâli olmayan sosyalizm vardır ihtilâli sosyalizmin bugün Baltıktan, Japon, Çin ve Çinhinde denizine kadar dünyanın üçte birinde kendi nizamını yaymasına karşılık, ihtilâli olmayan, yahut ıslahatçı sosyalizm de, dünyanın diğer parçalarında ve daha çok Batı Avrupada kendi mücadelesini yapmaktadır. İslahatçı sosyalizm, sınıfların kavgasına dayanmaz. Onun gayesi, sınıf kavgasını geliştirerek bir ihtilâle ulaşmak değildir. Bunun yerine, ağır sınıf farklılaşmalarını devletin iktisadi ve sosyal hayata müdahalesi suretiyle önleyerek, cemiyette gelirlerin dağıtımını sosyal adalete uyan bir nizam içine almaktır. Bizim Atatürk devletçiliğimiz, batsı mânâsında bir sosyalizmden başka bir şey değildir. Çünkü devletin iktisadi fonksiyonunu ön plânda alıyor ve sınıfların âhengini savunuyordu. Nitekim şu sözler Atatürk'ündür:

«Yeni Türkiye devleti bir iktisat devleti olacaktır.»

— İzmir yollarında 1923 —

«Bizim halkımız, menfaatları yekdiğerinden ayrı sınıflar halinde değil, bilâkis, mevcudiyetleri ve mesallerinin muhassasları yekdiğerine lüzum olan sınıflardan ibarettir.»

Şubat — 1923

Ama Atatürk sosyalist mi idi? Hayır. Bunu herkes bilir. Hattâ dünya komünist ihtilâlinin başı ve öncüsü Lenin, milli mücadelemiz sırasında Ankara'ya sefir olarak gönderdiği C.I. Aralof'a Atatürk hakkındaki görüşlerini şöyle anlatır: (1)

«— Mustafa Kemal Paşa tabii sosyalist değil. Fakat iyi bir organizatördür. Yüksek devlet adamı. Gâşplara karşı bir kurultuş harbi yapıyor. Müsbet hareket ediyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına ve Sultanı da bütün kükleri ile birlikte altedeceğine inanıyorum.»

Ferit Melen, Turgut Göle ve Kemal Bayraktar költürler görüşü temsil etmektedir.

Başbakan İnönü ise, Teşkilat ve seçim meselelerinden çok, parlamento aritmetiğiyle ilgilenmektedir. A.P. nin orduya mesaj yoluyla ve koalisyonu kuvvetlendirme zarureti belirten tebliğ, az çok memnuniyet uyandırmış, koalisyonu hiç değilse gündelik kuvvetlendirmiştir. Fakat bu âni toparlanmanın gerçek bir kaynağına olmasa şüphelidir. Akli selâme döndü bildirisinin, parlamento dışındaki homurtuların ve söylentilerin çoğaldığı günleri rastlaması, mecburi bir birleşme intibahını uyandırmaktadır. Başka bir deyişle, koalisyonun çimentosunu, dışarıdan gelen homurtular teşkil etmektedir. Dışarıdan gelen sesler kulaklarda aksi sâda yaptığı müddetçe, koalisyon herhalde sürüp gidecektir. Yalnız herhangi bir meselede cesur kararlar almak zarureti, (vergilerin artırılması gibi) koalisyonda şiddetli fırtınalar yaratabilir.

Sosyalist ve sosyalizm hakkında hüküm verilmek için en yetkili birinin bu teğizine katılmamak mümkün değildir. Çünkü Atatürk hiçbir şekilde uluorta bir taklitçiliğe yer vermedi. Bundan evvelki sayıda çıkan «Fikir Atatürkçülüğü» ve kelime Atatürkçülüğü» başlıklı yazımda bunu belirgin ve onun «vatan» anlayışı ile «millet» anlayışının özelliklerini özetlemiştik. Bu özellikleri, onun bütün siyasal, sosyal ve ekonomik anlayışlarında görürsünüz zaten. Onun içindir ki bugün bir Atatürk doktrini vardır. Nitekim Türk devletçiliği de Atatürk doktrininde, bir taklit değil, Türkiye'ye hâs bir sistemdir. Şu satırları okuyalım:

«Türkiyenin devletçilik sistemi 19 uncu asırdanberi sosyal nazariyelerinin ileri sürdüğü fikirlerden alınarak terçüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiyenin ihtiyacından doğmuş, Türkiye'ye hâs bir sistemdir.»

Ocak — 1936

Hakikaten de Türk devletçiliği aslâda bir ıslahatçı sosyalizm değildir. Çünkü o aslah için değil, tesis için konulan bir ideoloji anlamındadır. Nitekim, Türk inkılabının, cihan tarihinde hususiyetlerini ve Türk devletçiliğinin Türkiye'ye hâs ideolojik prensiplerini tedvine çalışan KADRO dergisine gönderdiği meşaj ile Mustafa Kemal şu sözlerle başarılar dilemiştir: (2)

«Hatırlıyorum ki Kadro, intişar ederken, maksadının Türk Milletine hâs meslek ve metodun, memlekette teessüs ve inkişafına hizmet olduğunu yazmıştı. Kadroya bu maksadında geniş muvaffakiyet temenni ederim.»

Ekim — 1933 — Gazi M. Kemal

Nitekim Kadro'nun aynı sayısında Sayın İsmet İnönü'nün «İrkanımız devletçilik vasfı» başlıklı makalesi, Türk milletine hâs bir devletçiliğin temel konularını berrak bir fikir disiplini ile savunur. Hele bu makalenin «Devlet, iktisatta yaprılacak amillerden kurtarmak» çeklinde konulan prensipler, bize hâs bir devletçiliğin sarılmaz müdafasıdır.

Bugün batı âleminde sosyalizm, kendisini ihtilâli sosyalizm, yani komünizme karşı en kuvvetli sed olarak saymaktadır. Komünist nazariyecilerinin, bu doktrini geli, verimsiz ve mikkin sıfatları ile yıpratmaya çalışmasındaki şiddet, batı sosyalizminin büsbütün başarısız olmasına göstermektedir. Bize kalırsa her iki sosyalizm mücadelesi de, kendi âlemlerinde kendi kaderlerini önmektedirler. Bizim bir Türk sosyalizmi olarak vasfılandırılmaz yeni devletçilik cereyanına gelince, bunun, memleketimize hâs meslek ve metodun, memlekette teessüs ve inkişafına hizmet edecek kuvvetli bir sistem olabileceğine inanıyorum. Bu sistemin esas, elbette ki, yalnız sanayi veya ekonomiyi değil, milli hayatın her cephesini, Atatürk'ün çeşitli demecelerinde yer alan ilkelere dahilinde düzenlemekten başka birşey değildir. Plân, dinamizm ve bütün unsurları ile tam bir ideoloji. İşte bu Türk sosyalizmidir. Nitekim Atatürk'ün dediği gibi:

«Bütün davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığını yükseltmektir. Bu, yalnız kurucularımızda değil, düşüncelerinde temelli inkişaf yapmış olan büyük Türk milletinin temelli idealidir. Bu ideal en kısa zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teebbüste başarı ancak türeli bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir.»

Kasım — 1937

Atatürk doktrinleri, yani fikir Atatürkçülüğü, dünyanın bugünkü şartlarına ve ihtiyaçlarına göre, çağdaş hareketlerden geri kalmamak ve çağın gelişme hızına yetişmek için bize birçok hareket unsurları verir. Atatürk ilkeleri içinde ve milletten hayatını ekonomik, sosyal ve demokratik her cepeden kapsayacak yeni bir Türk devletçiliği, yahut bize hâs Türk sosyalizmi ise, bizi çağdaş gelişme hızına yetiştirecek büyük yoldur. Hem de yeni Anayasamızın getirdiği sosyal devlet, ictimai adalet temellerine taşınmış uygun olarak ve kanunları zorlamayarak...

Türk sosyalizminin inşa konuları ve sistem meseleleri, Türk aydınlarımızın elbirliği ile Türk milletinin önüne parça parça serildikçe görülecektir ki, bir Türk Sosyalizmi vardır ve bunun sokaklarda dolaytılan hayâletlerden korkacak hiçbir tarafı yoktur.

(1) Bir diplomatın hatıraları: Ortadoğu dergisi No. 2 Ankara. Özetleyen: Rahmi Apak-Eneklî Büyükelçi.

(2) Kadro. No. 22. Ekim 1932.

MOR DEFTER

Çetin Altan'ın piyesi

Fatih

Tiyatrosunda

YUN — 28

ARIF DAMAR'ın

Yeni şiir kitabı çıktı

SAAT SEKİZİ GEÇ VURDU

200 Kuruş

İsteme adresi: Ataş Kitabevi,

Ankara Cad. 45 — İst.

YUN — 29

FABİANİZM VEYA İSLAHATÇI SOSYALİZM

Abdi İpekçi

Bernard Shaw, Fabian Cemiyetinin insanları «Das Kapital»ı okumak kılıfından kurtardığını söylemiş.

Gerçekten de Marx'ın iktisadî doğmalarına mantıklı yoldan muhalefet eden Fabian hareketi, sosyalist devrimlerin ancak burjuaziye karşı girişilecek bir ihtilâle gerçekleştirilebileceği iddiasını götürmeye muvaffak olmuş ve bütün dünyaya yayılan demokratik sosyalizmin temellerini kurmuştur. Fabian'lar Marx'ın etkisi altındaydılar. Fakat iktisadî felsefelerini Marx'tan ziyade Stuart Mill'den alıyorlardı. Onlar için devlet ihtilâli Marxistlerde olduğu gibi devrilmesi gereken bir sınıf organı değil, ele geçirilmesi ve sosyal refahın sağlanmasında kullanılması icap eden bir makine idi. Komünizmin diktatörlükle sonuçlanan doğrudan doğruya müdahalesini reddediyorlar, demokratik sistem içinde meşru mücadeleyle be-nimsiyorlardı.

Hedeflerde benzerlikler çoktu; istihsal vasıtalarının topluma ait olması, milli gelirin dağılımındaki eşitsizliklerin kaldırılması, ferdin ferde çalışmaması, milli ekonominin muayyen bir zümrenin değil toplumun faydası düşünülerek plânlanması, insanlar arasında din, ırk, renk, sosyal ve ekonomik duruma doğan farkların tanınmaması v.s. gibi. Fakat metod bakımından büyük bir ayrılık vardı. Fabian'lar bu hedeflere ihtilâle değil, islahatla ulaşmak istiyorlardı. Bunun için meşhur «nüfuz etme» politikalarını benimsemişlerdi. İngilterede he-nüz İşçi Partisi'nin mevcut olmadığı sıralarda, Muhafazakâr ve Liberal Parti üyelerine nüfuz ederek, onlara günün belirli meselelerine karşı sosyalist bir görüş aşıyorlardı, Parlamentodan istedikleri kanunların çıkmasını sağlıyorlardı.

Fabian Cemiyeti İngilterede 1883-84 yıllarında «toplumun en yüksek ahlâkî esaslara dayanarak yeniden kurulması» ve daha fazla insanın daha fazla mutluluğunun sağlanması» amaçları ile, orta halli aydınlar tarafından teşkil edilmiş. Aralarında Bernard Shaw ve Sidney Webb gibi şöhretlerin bulunduğu bu aydınların, hiçbir siyasî ve şahsî ihtirası yoktu. İngilterede gururlu bir sosyalizmin doğmasına çalışıyorlar, devamlı yayınlarda bulunup sendikacıları ve kooperatifçileri halka anlatıyorlardı. Ciddi ve ilmi araştırmalar, anketlerle İngilterede gizli kalan sosyal ve ekonomik gerçekleri ortaya çıkarıyorlar, günün baskı yapan meselelerine karşı pratik hal çareleri teklif ediyorlardı. Bu çarelerin nüfuz ve ikna metodu ile parlamentoda benimsenmesini ve kanunlaşmasını sağlayabilmekte idiler.

Bir süre sonra sosyalist davranışları parlamentoda daha gururlu ve teşkilatlı bir şekilde savunmanın faydasına inanan ve bunu sağlayacak bir siyasî teşekkülün kadrosunun artık hazır olduğunu düşünen Fabian'lar bir

İşçi Partisi'nin kurulmasını teklif ve teşvik ettiler. Bu teşebbüs 1893 te ilk adımı atılmasına vesile oldu. Keir Hardie adında bir işçi lideri «Bağımsız İşçi Partisi»ni kurdu.

Fabian'lar doğrudan doğruya politikaya girmiyor, fakat yeni teşebbüsün gelişmesine yardım ediyorlar, destekliyorlardı. Nitekim 1906 da Bağımsız İşçi Partisi'nin Fabian Cemiyetinin gayretleri ile bugünkü İşçi Partisi olarak geniş bir şekilde teşkilatlanması sağlandı. Gerçek bir sosyalist parti hüviyetiyle

İngilterenin siyasî hayatına giren İşçi Partisi'nin kuvvet bulmasıyla Fabian hareketi görevini başarmış oluyordu. Nitekim bundan sonra sırf ilmi incelemeler ve yayımlar yapan bir araştırma bürosu olarak faaliyetine devam etti. Buna mukabil İşçi Partisi gerek iktidarda, gerek muhalefetteki ikrasıyla Fabian'ların ideallerinin tedricî fakat devam-

lı olarak gerçekleşmesini sağladı.

Fabian'lar isimlerini Romalı kumandan Fabius'a izafeten almışlardı. Bifindığı gibi Fabius, Kartacılara karşı Roma'nın zaferini, hiç dövüşmeden fakat uzun zaman sabredip tam vaktinde yaptığı bir müdahale ile sağlamıştı. İngilterede Fabian Cemiyetini kuran sosyalistler de herhalde zaferi dövüşmeden sabırlı bir mücadele sonunda zamanında atılacak adımla ulaşacaklarına inanmışlardı.

Bugün dünyanın 39 hür ülkesinde mevcut sosyalist partilerin gerek iktidarda, gerek muhalefette sağladıkları başarılar sosyalizmi demokratik bir düzen içinde yavaş fakat emin adımlarla hedefe götürmektedir. Sosyalist partilerin faaliyette oldukları ülkelerde İkinci Cihan Harbinden bu yana sağlanan sonuçlar bu gerçeğin teydididir.

İleri ülkelerde sınıflar arasındaki eşitsizlikleri yumuşatan, sosyal adaleti sağlayan, iktidarları çalışanlar lehinde devamlı tedbirlerle zorlayıp siyasî ve iktisadî huzursuzlukları önleyen demokratik sosyalizm, komünist ihtilâllerini bertaraf eden yepyeni ve gerçek bir kuvvet olarak gelişmektedir. Marx'ın hesaplayamadığı bu gelişmenin ilk tohumlarının 80 yıl evvel İngilterede başlayan hareket ile atıldığını iddia etmek gerçeklere aykırı düşmez kanaatindeyiz.

1951 yılında 39 ülkedeki sosyalist partilerin iştirakiyle Frankfurt'ta yapılan ilk Sosyalist Enternasyonalin Kongresinde kabul edilen «DEMOKRATİK SOSYALİZMİN GAYE VE GÖREVLERİ» deklarasyonu, Fabian hareketinin ruhunu aksettiren ve islahatçı sosyalizmin en güzel ifadesini bulan mükemmel bir vesikadır.

İnsanların saadetini dileyen, haksızlıklara isyan eden ve demokrasiye inananların hislerine ve mantıklarına tercüman olan bu vezir deklarasyonu dikkatinize sunuyoruz:

DEMOKRATİK

SOSYALİZMİN GÖREVLERİ

Frankfurt'ta 30 Haziran - 3 Temmuz 1951'de yapılan ilk Milletlerarası Sosyalist Kongrede kabul edilen bildiri

ÖNSÖZ

1 On dokuzuncu asırdan itibaren, kapitalizm muazzam istihsal kuvvetlerinin gelişmesini sağlamıştır. Bunu, vatandaşların büyük çoğunluğunun, istihsal üzerindeki tesirini kaldırmak pahasına gerçekleştirmiştir. Kapitalizm mülkiyet hakkını, insan haklarından üstün tutmuştur. Böylece mülkiyeti veya sosyal hakları olmayan, ücretle geçinen yeni bir sınıf doğmuş ve sınıflar arasındaki mücadele şiddetlenmiştir.

Her ne kadar dünya herkese iyi bir hayat sağlayacak kadar tabii kaynaklara sahipse de kapitalizm dünya nüfusunun müb-ren ihtiyaçlarını karşılamakta aciz kalmıştır. Keza, bu sistemin yitici buhranları ve kütle halinde işsizlik yaratan yürütülemeyeceğini ortaya koymuştur. Sosyal güvensizlik ve zengin ile fakir arasında gözde çarpın tezaatlar yaratmıştır. Emperya- list yayılma ve sömürge istismarı yoluna sapanmış böylece milletler ve ırklar arasındaki çatışmaları daha da alevlendirmiştir. Bazı memleketlerde, kuvvetli kapitalist gruplar, mazinin barbarizminin Faşizm ve Nazizm şeklinde tekrar ortaya çıkmasına hizmet etmişlerdir.

2 Sosyalizm Arvupada, kapitalist toplumlarında ortaya çıkan hastalıklara karşı bir protesto hareketi olarak doğmuştur. Ücretli kimseler kapitalizmden en fazla yarar görenler oldukları için, Sosyalizm evvelâ işçilerin bir hareketi olarak gelişmiştir. O zamandan beri, birçok vatandaşlar - memurlar, çiftçiler, balıkçılar, zanaatçılar, perakendeciler, sanatçılar ve âlimler - Sosyalizme istikbâllerinin anahtarı olarak bakmaya başlamışlardır. Sosyalizm insanların birbirini istismar etmesine son verilmesi gerektiğine inanan bütün insanların saflarına çekmektedir.

3 Sosyalizmin amacı, insanları, istihsal vasıtalarına sahip olan veya bu vasıtalara hükmeden bir azınlığa tabi olmaktan kurtarmaktır. Hedef, iktisadî kudretli, bütünüyle halkın eline vermek ve hür insanların eşit olarak birlikte çalıştığı bir toplum kurmaktır.

4 Sosyalizm dünya meselelerinde büyük bir kuvvet olmuştur. Propagandadan, tatbik sahasına geçmiştir. Bazı memleketlerde Sosyalist bir toplumun temelleri şimdiden atılmış bulunmaktadır. Bu ülkelerde kapitalizmin kötülükleri ortadan kalkmakta ve cemiyet yeni bir kuvvet kazanmaktadır. Sosyalizm prensipleri tatbikata değerini ispat etmektedir.

5 Birçok memleketlerde başbaşa bırakılan kapitalizmin yerini, kapitalistlerin

faaliyet alanlarını devlet müdahalesi ve kolektif mülkiyet ile gittikçe daraltan bir ekonomi almaktadır. Plânlama lüzumunu, daha çok sayıda insan kabul etmektedir. Sosyal güvenlik, serbest sendikacılık ve endüstriyel demokrasi gün geçtikçe kuvvet kazanmaktadır. Bu gelişme Sosyalistlerin ve sendikacıların uzun yıllardan beri yaptığı mücadeleden bir sonuçtur. Sosyalizm bir kuvvetli olduğu her yerde, yeni bir sosyal düzenin kurulması için önemli adımlar atmıştır.

6 Son yıllarda dünyanın geri kalan ülkelerinde yaşayan insanlar, Sosyalizmi milli bağımsızlığı sağlamak ve daha yüksek bir hayat seviyesine erişmek için girişilen mücadelede, büyük bir destek olarak bulmuşlardır. Buralarda farklı şartlar dolayısıyla farklı demokratik Sosyalizm şekilleri ortaya çıkmaktadır. Bu bölgelerde Sosyalizmin düşmanları, yerli oligarşilerin insafsız istismarı ile yabancı sermayedarların sömürgeciliğidir. Sosyalistler, siyasî ve iktisadî demokrasi için mücadele etmekte, toprak reformu, sanayileşme, kamu mülkiyetinin genişletilmesi ve müstahşif ile müstebhik kooperatiflerinin geliştirilmesi yolu ile kütlelerin hayat seviyesinin yükseltilmesine çalışmaktadır.

7 Sosyalizm dünyada kuvvet kazandıkça, hürriyet ve sosyal adaletle ilerleyişini engelleyen yeni kuvvetler ortaya çıkmıştır. Rusya'daki Bolşevik ihtilâlinde beri, Komünizm Milletlerarası İşçi hareketini ikiye bölmüş ve birçok memleketlerde Sosyalizmin gerçekleşmesini geciktirmiştir.

8 Komünizm, Sosyalist harekette, hissi bulunduğunu iddia eder. Bu iddia yanlıştır. Aslında Komünizm Sosyalizmi tanımayacak derecede değiştirmiştir. Marksizm'in tenkitçi tutumuna uymayan katı bir teoloji kurmuştur.

9 Sosyalistler, kapitalist düzenlerde insanları birbirine düşüren istismara son vermek suretiyle, hürriyet ve adaleti gerçekleştirmeye çalışırken, Komünistler yalnız bir partinin diktasını kurmak maksadıyla, sınıflar arasındaki çatışmaları, bütünü şiddetlendirmeye çalışırlar.

10 Enternasyonal Komünizm yeni emperyalizmin bir vasıtasıdır. Komünizm nerede iktidara gelmişse, hürriyeti ve hürriyeti elde etme şanslarını ortadan kaldırmıştır. Komünizm militarist bürokrasi ve terör yaratan polis teşkilâtına dayanmaktadır. Servet ve imtiyazlar bakımından, büyük tezaatlar yaratarak, ortaya çıkarmıştır. Komünizmin iktisadî teşkilatlanması,

geniş ölçüde işgücünün zorla çalıştırılmasına dayanır.

11 Sosyalizm, kalıplaşmış bir tutum istemeyen milletlerarası bir harekettir. Sosyalistler insanları, Marksizm'den başka toplumsal görüşlerde bulabilir. Dini ve insanî prensiplerden ilham alabilir. Fakat bütün sosyalistler, aynı gaye uğrunda çalışırlar. Bunlar, sosyal adalet, daha iyi hayat şartları, hürriyet ve dünya barışıdır.

12 İlim ve teknolojinin ilerlemesi, insanlara ya durumlarını düzeltmek, ya da insanlığı mahvetmek kudretini vermiştir. Bu yüzden istihsal, iktisadî liberalizmin oyununa bırakılamaz; insanların ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomi sistemli olarak plânlanamazdır. Bu plânlamada şahısların haklarına saygı göstermelidir. Sosyalizm gerek milli, gerekse milletlerarası meselelerde hürriyet ve plânlama esaslarına dayanır.

13 Sosyalizm kendiliğinden gerçekleşecek değildir. Sosyalizmin başarısı için onu destekleyen herkesin yardımı gerekir. Totaliter sistemlerin aksine sosyalizm halkı seyirci durumda bırakmaz. Halkın aktif iştiraki ile başarı kazanır. Demokrasinin en üstün şekli budur.

1. siyasî demokrasi

1 Sosyalistler hürriyet içinde ve demokratik usullerle, yeni bir cemiyet kurmağa çabalamaktadır.

2 Hürriyet olmadan Sosyalizm olamaz. Sosyalizm ancak demokrasi ile başarıya ulaştırılabilir. Demokrasi de ancak, Sosyalizm ile tam mânâsıyla gerçekleştirilebilir.

3 Demokratik halkın halk tarafından yönetilmesi halk için idaresidir.

2 iktisadî demokrasi

1 Sosyalizm kapitalizmin yerini kamu menfaatlerinin özel kâr menfaatlerine üstün tutulduğu bir sistemi yerleştirmek arzusundadır. Sosyalist politikanın ilk iktisadî gayeleri, herkese iş, daha yüksek istihsal, daha yüksek bir hayat seviyesi, sosyal güvenlik, gelirlerin ve mülkiyetin adil bir şekilde dağıtılmasıdır.

2 Bu gayelere erişmek için, istihsal halini yararına göre plânlanamazdır. Böyle bir plânlama, iktisadî potansiyelin birkaç kişinin elinde bulunmasıyla gerçekleşemez.

Bernard Shaw

Gelir dağılımı ve Devletçilik

Sadun Aren

M illî gelirin fertler arasında paylaşılmasına gelir dağılımı denir. Hiç şüphe yoktur ki, gelir dağılımı, sosyal adaletin temeli ve millet hayatının en önemli yanıdır.

Fertler istihsale iştiraklerinin karşılığı olarak gelir elde ederler. Gelir, ücret, faiz, rant ve kâr olmak üzere dört şekilde karşın çıkar. Ücret, işgücünün hissesi olup, adı ne olursa olsun, yalnız emek karşılığında elde edilen bütün gelirler bu gruba girerler. Faiz, para şeklindeki sermayenin; rant tabiatın (arazi ve madenler); kâr da teşebbüs faktörünün hisseleridir. Kârın mahiyeti hakkında iktisatçılar arasında tam bir anlayış birliği yoktur.

Bir ferdin geliri, yalnız ücret, yalnız faiz, yalnız rant veya kârdan ibaret olabileceği gibi, bunların bir karması da olabilir. Bu duruma göre, bir ferdin geliri, bir taraftan sahip olduğu istihsal faktörlerinin miktarına, diğer taraftan da bu faktörlerin fiyatlarına bağlı olmaktadır. İşgücü herkeste aynı miktarda bulunan bir faktör olduğuna göre, faktör miktarından kastedilen şey, sermaye ve tabiatın miktarları, yani genel bir ifade ile, servet dağılımıdır.

Servet dağılımını bir veri olarak kabul ettiğimiz takdirde, gelir dağılımı faktör fiyatlarına tabiidir. Yani meselâ, ücret seviyesi yükseldiği zaman ücret erbabının, rant yükseldiği zaman arazi sahiplerinin gelirleri artmış olur. Faktör fiyatları, fiyat mekanizması tarafından tayin edilir. Fiyat mekanizması, arz ve talep kanununa göre işler. Meselâ, bir faktörün arzı talebine nazaran kıtsa fiyatı yükselir, bolca fiyatı düşer.

Şimdi önümüzdeki devrede faktör fiyatlarının, yani gelir dağılımının nasıl bir seyir takip etmesi ihtimali olduğunu görelim: Önümüzdeki yıllarda hızlı bir kalkınma gayretinde olacağımızı farzettüğimize göre, bütün istihsal faktörlerine olan talep artacaktır. Bu sebepten, faktörlerin fiyatları, bunların arz durumları tarafından tayin edilecek demektir. Yani, hangi faktörün miktarı artmaz veya nisbeten az artarsa, o faktörün fiyatı ve dolayısıyla sahibinin geliri artacaktır. Bu bakımdan en avantajlı durumda olan insanlar rant geliri alan arazi ve maden sahipleridir. Çünkü, genel olarak, bunların miktarı arttırılmaz. İkinci derecede avantajlı durumda olan kimseler, faiz ve kâr şeklinde gelir elde edenlerdir. Memleketimizde sermayedar ve iki gelir çeşidini bir arada düşünmek yanlış değildir. Müteşebbis çok defa aynı kimseler oldukları için, bu bakımdan devrede, sermaye torakümü için sarfedilen bütün gayretlere rağmen, bu faktörün daha uzun vadede en büyük muhafaza edeceği muhakkaktır. Bu arazi sahip müteşebbis sayısını da tahdit edecektir.

Bu sebepten faiz ve kâr seviyesi de, önümüzdeki devrede, nisbi bir artış gösterecektir.

Ücret alanların durumu ise pek müsait görünmemektedir. Bilindiği gibi, memleketimizde gizli işsizlik çok yaygındır. İşçi talebi arttıkça köylere doğru işgücü akını olacak ve bu sebepten ücret seviyesinin yükselmesi mümkün olmayacaktır. Bu hale göre, mevcut işçilerin gelirlerinde bir yükselme beklemek lâzımdır. Ancak, bu esnada, eskiden çok az gelir sahibi olan kimselerin şimdi hiç değilse cari ücret seviyesine yükseldiklerini ve bunun da, gelir dağılımı bakımından, lehte bir hareket sayılması gerektiğini gözden uzak tutmamalıdır.

Şüphesiz ki, ücret alan kimseleri de kendi aralarında gruplara ayırmak lâzımdır. Yukarıdaki durum, bilhassa, kalifiye olmayan işçiler için bahis konusudur. Doktor, memur, mühendis, marangoz, tamirci gibi özel bir ihtisas ve eğitim isteyen işçi gruplarının ücretleri farklı bir seyir takip edebilir. Ancak kalkınma ile birlikte bir eğitim hamfesi de girişeceğimize göre kalifiye işçilerin miktarı da süratle artar ve bunların ücretleri de sabit katabilir. Tabiidir ki, burada da, kalifiye işçi sayısının artmasını, yukarıda temas ettiğimiz çeşitten, lehte bir hareket telâkki etmek lazımdır.

Eğer yaptığımız bu tahlil doğruysa, önümüzdeki devrede, gelir dağılımı, ücretlerin aleyhine bir seyir takip edecek demektir. Bunu önlemek için iki tedbir alınabilir. Bir, devletin vergi ve masraf politikasıyla bu neticeyi tashih etmesi, diğeri işçilerin teşkilatlanarak pazarlık kuvvetlerini arttırmalarıdır.

Esas itibarıyla özel teşebbüse dayanan bir iktisat düzeninde, vergi ve masraf politikasıyla gelir dağılımına müdahale etmenin ve onu düzeltmenin bir sınırı vardır. Fazla müdahale sistemin mantığına aykırıdır ve onun dinamizmini yok eder. Bu sebepten, henüz kalkınmanın başlarında bulunan memleketimizde, mali politikadan, bu alanda fazla birşey beklememeliyiz. Kaldık, mali politikanın tersine işlemesi ve mevcut gelir dağılımını daha da bozması hesabına katılmıyacak bir ihtimal de değildir. Belki mali politikadan daha ziyade beklenene göre, böyle bir duruma meydan vermeme-sidir.

İşçilerin sendikalar halinde teşkilatlanıp, grev silahını da kullanarak pazarlık kuvvetlerini arttırmaları ve dolayısıyla gelir dağılımını lehine çevirmeye gayret etmeleri diğer bir tedbirdir. Gerçekten bugünkü gelir dağılımı, yani ücret, faiz, rant ve kâr seviyeleri arasındaki orantı ve muvazene bu gelirleri alan çeşitli grup-

rupların karşılıklı pazarlık kuvvetlerinin bir neticesidir. Pazarlık kuvvetleri değişince, elbette ki, bugünkü muvazene de değişecektir.

Ancak, esas itibarıyla özel teşebbüse dayanan bir memlekette, bu yolda elde edilecek netice hakkında da fazla hayale kapılmamak lâzımdır. Çünkü, işverenler, sendikaların zoru ile ücret zamlarını kabul ettikleri zaman bile, buna karşı kullanabilecekleri iki kudretli silâha sahiptirler. Bunların biri iş hacmini daraltmak, diğeri zammı fiata eklemektir. Bu silâhlardan hangisini kullanacağını ekonominin o andaki durumu tayin eder.

Ücret zammının neticesi olarak iş hacminin daralması ve işsizliğin artması, aşkâr olarak, işçiler için bir kazanç değildir. Zammın fiatlara aks ettirilmesi ise, bir elle verilen şeyin, kısmen veya tamamen, diğer elle alınması demektir. Çünkü, ücretlere yapılan zam, fiatlara intikal ettirildiği ölçüde, müteşebbis gelirinden ödenmiyor demektir. O halde, zammı üdiyenler, geniş ölçüde, ücret alan diğer insanlardır. Halbuki, ücret zammından maksat, bir işçi grubunun diğer işçi grupları aleyhine olarak, gelirlerini arttırmak değildir. Ücret zammının böyle bir netice vermesi, aşkâr olarak, emekleriyle geçinen insanlar için, manasız ve hayal kırıcı bir durumdur. Zaten bir müddet sonra, diğer gruplar da, ücretlerini arttırarak, ilk zam alanları da eski nisbi durumlarına iade edeceklerdir.

Kısacası, ücretlere yapılacak zamlar, ancak, kâr, rant ve faiz şeklindeki gelirlerin azaltılması suretiyle ödendikleri ölçüde, gerçek bir zam telâkki edilebilirler. Halbuki bu imkân, izah etmeye çalıştığımız üzere, zannedildiğinden daha mahduttur. İşverenin, işçiler tarafından hiçbir zaman altedilmeyecek, temel bir kuvveti vardır. Bu kuvvet, ekonomiyi idare etmesinden, iş hacmini ve fiyatları kontrol etmesinden gelir.

Bu tahlilden, asla, işçi sendikalarının, üyelerine hi; bir fayda sağlamıyacak, manasız teşekküller olduğu neticesi çıkarılmamalıdır. Çünkü bir kere gelir dağılımını lehte çevirmek hususunda, sendikaların, az da olsa, bir rolü vardır. Fakat asıl rolleri, gelir dağılımının aleyhine dönmesini önlemektir. Bu bakımdan son derece müessir ve lüzumludur. Gerçekten, gelir dağılımının aleyhine dönmesi mümkündür. İşçilerin, produktivite artışlarından, bugünkü nisbi hisselerini alabilmeleri için bile sendika faaliyeti şarttır.

Bu sebepten dolayı, gelir dağılımının çalışan lehine olarak değiştirilebilmesi, ancak, özel teşebbüsün ekonomimiz üzerindeki hâkimiyetini, yani iş hacmini ve fiyat seviyesini istediği gibi ayarlayabilme yetki ve kudretini azaltılmakla mümkündür. Aşkârdır ki, bu neticeyi, ancak, Devletçiliği iktisadi sistemimizin temel prensibi olarak kabul ettiğimiz zaman sağlamış oluruz.

Bu, ekonominin müessir demokratik bir kontrol altında bulundurulmasını gerek-tirir. Bu itibarla Demokratik Sosyalizm, kapitalist plânlaşma ile her türlü totaliter plânlaşma arasında kesin şekilde ayrılır. Zira, bu plânlaşma bütünsel kamu kontrolü altında bulundurulmasını ve seremelerinin belli şekilde paylaşılmasını sağlar.

3 Sosyalist plânlaşma muhtelif usullerle gerçekleştirilebilir. İlgili memleketin yapısı, kamulaşma alanının genişliği ile plânlaşma şeklini tayin etmelidir.

4 Kamu mülkiyeti, mevcut özel teşebbüsleri millileştirilmesi veya yeni kamu teşebbüslerinin, istihsal ve istihlak koordinasyonu kurulması ile gerçekleştirilebilir. Bu şekilde kamu mülkiyeti şekillerini bir bütün olarak değil, fakat toplumun iktisadi hayatına bağlı bulunduğu temel enstrümanları ve hizmetleri kontrol eden bir kurum olarak saymak lâzımdır. Bu kamu mülkiyetini bir işletmeyen endüstrileri rasmen elden çıkarmak, veya özel tekelin ve bencilliğin halkı sömürmesini önlemek amacıyla plânlaşmalıdır.

5 Sosyalist plânlaşma, bütün istihsal ve istihlak alanını kapsayarak, 6. sosyal adalet, meselâ tarım, el sanatları, emekçi ücret, ufak ve orta — çapta teşebbüsleri özel teşebbüs ile bağdaştırabilir. Devletin özel teşebbüs sahiplerinin, iktisadi kudretlerini sınırlamak amacıyla plânlaşmalıdır. Plânlaşma ekonomik çerçevesi dahilinde, istihsal alanına ve refahın sağlanmasına sosyal hizmetler için yardım etmelidir.

6 Sosyalist ve müstahsil ile müstahlik koordinasyonu, demokratik bir toplumda sosyal hizmetlerdir; bunların merkezî bir koordinasyonu veya kapsayıcı bir korporatif yapısı için alınması müessir edilebilir. Bu tip iktisadi teşekküller, Parlamento veya hükümetler tarafından müdahale edilmeden sosyal iktisadi politikaların hazırlanmasında katılmalıdır.

7 Sosyalist plânlaşma bütün iktisadi kalkınma politikasının ve merkezî otoriteyi oluşturmak için en uygun salama gelmez. Sosyalist plânlaşma, plânlaşma gayelerine uygun olarak her yerde adem-i merkezîyet prensibi ile gerçekleştirilmelidir.

8 Sosyalist plânlaşma, mensup oldukları sosyalist partiye karşı veya şahsî te-

şebbüslerle, özel veya kamu endüstrilerinde bürokrasinin gelişmesini önlemelidir. İşçiler sanayilerinin idâresine demokratik bir tarzda katılmalıdır.

3 Sosyal demokrasi ve Kültürel ilerleme

1 kâr olduğu halde Sosyalizmin esas prensibinin temel prensibi hususi prensibi insan ihtiyaçlarını tatmındır.

2 İnsanın temel ihtiyaçlarının karşınlanması, istihsal seremelerinin dağılımında birinci plânda tutulmalıdır bu, fertlerin kendi kabiliyetlerine uygun işlerde çalışma şevkini önlemeyi gerektirir. Herkesin şahsî gayretlerine göre mükâfalan-dırılacağı aşkârdır. Bununla beraber sosyalistler müşterek menfaat için çalışanlar arasında dayanışmanın ve ekip ruhunun gelişmesiyle kuvvetli bir çalışma şevkinin de doğacağına inanır.

3 Sosyalizm yalnız temel siyasî haklar için değil, iktisadi ve sosyal haklar için de çalışır. Bu hakların arasında şunlar sayılabilir:

Çalışma hakkı; Sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı;

Dinlenme hakkı; İhtiyarlık, sakatlık veya işsizlik dolayısıyla çalışamayan işçiler için iktisadi güvenlik hakkı;

Çocukların hakını ve gençlerin kabiliyetlerine göre eğitim hakkı;

Sihhi meskenlerde yaşama hakkı.

4 Sosyalistler kadın — erkek, sosyal gruplar, şehir ile köy, bölgevi ve ırk grupları arasındaki, kanunî, iktisadi ve siyasi açıdan farklı bütün muameleleri ortadan kaldırılması için çalışır.

5 Sosyalizm yalnız yeni bir iktisadi ve sosyal sistem demek değildir. İktisadi ve sosyal ilerlemenin ahlaki değeri de vardır ve bu insanların kişiliğinin gelişmesine hizmet eder.

6 Sosyalistler, kapitalizme yakıştırsa da işsizlikten kaçınmazlar. İşsizlik, maddî haklardan mahrum ettiği için değil, fakat bilhassa adaletle bağdaşmadığı için karşıdır. Sosyalistler her türlü totalitarizme de, insanlarını izzetini hiçe saydığı için, muhaliftir.

7 Sosyalizm, siyasi ve iktisadi güvensizliğin, doğduğu bütün korku ve endişelerden insanları kurtarmak için mücadele eder. Bu kurtuluş, sorumluluklarını bilen insanlara manevî gelişme yolu açacak ve kültürel ilerleme ile tam şahsiyet sahibi olmalarını sağlayacaktır. Sosyalizm, bu kültürel gelişmeye hizmet eden kuvvetli bir faktördür.

8 Sosyalizm, bütün insanlara kültür seviyelerini yükseltmek ve insan akılcı yaratıcı kabiliyetini geliştirmek imkânlarını vermek için çalışır. Sanat ve ilim hazineleri bütün insanlara açık bulundurulmalıdır.

4 Milletlerarası demokrasi

1 Sosyalist hareketi, başlangıçtan beri milletlerarası bir hareket olmuştur.

2 Demokratik sosyalizm milletlerarasıdır, çünkü gayesi bütün insanları her çeşit iktisadi manevî ve siyasî esarettan kurtarmaktır.

3 Demokratik Sosyalizm milletlerarasıdır, çünkü hiçbir milletin bütün iktisadi ve sosyal problemlerini tek başına halledemeyeceğine inanmaktadır.

4 Mutlak milli egemenlik aşılmalıdır.

5 Sosyalistlerin kurmağa çalıştığı yeni dünya cemiyeti, ancak milletlerarasında gönüllü bir işbirliğine dayandığı takdirde barış içinde gelişebilir. Binaenaleyh, demokratik, milli hürriyetleri ve insan haklarını garanti eden milletlerarası hukuk altında, beynelmilel ölçüde kurulmalıdır.

6 Demokratik sosyalizm Birleşmiş Milletler Teşkilatını milletlerarası bir cemiyetin kurulmasına doğru atılmış ileri

bir adım sayar; B. M. Anayasasının tam olarak uygulanmasını diler.

7 Demokratik sosyalizm her türlü emperyalizme karşıdır. Sömürülen veya zulüm gören milletler için mücadele eder.

8 Yalnız emperyalizm aleyhtarlığı kâfi değildir. Dünyanın geniş bölgelerinde büyük çapta fakirlik, cehalet ve hastalık hüküm sürmektedir. Dünyanın bir yerindeki fakirlik, diğer yerlerdeki refah için de tehlike teşkil eder. Fakirlik demokrasinin gelişmesini önler. Demokrasi, refah ve barış; dünya servetlerinin tekrar tevziini ve genel kalmış ülkelerde istihsalin artmasını gerektirir. Bu bölgelerde maddî ve kültürel seviyenin yükseltilmesinde bütün dünya milletlerinin menfaati vardır. Demokratik Sosyalizm, bu bölgelerin, yeni tip baskı rejimlerine maruz kalmadan, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmesini sağlar.

9 Demokratik Sosyalistler dünya barışının muhafazasını zamanımızın en büyük görevi sayarlar. Barış ancak kolektif bir güvenlik sistemi ile sağlanabilir. Bu, milletlerarası silâhsızlanma için lüzumlu şartları da yaratacaktır.

10 Barışı koruma çabası, hürriyet mücadelesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Hür milletlerin bağımsızlığı üzerindeki tehdit çağımızda harp tehlikesinden doğrudan doğruya sorumludur.

*

Sosyalistler bir barış ve hürriyet dünyası; insanların insanlar tarafından, ve milletlerin milletler tarafından istismar veya esir edilmediği bir dünya; şahsî gelişmesinin insanlığın gelişmesine temel teşkil ettiği bir dünya için çalışmaktadır. Sosyalistler, bu büyük gaye uğrunda mücadelede, bütün çalışan insanları dayanışmaya çağırır.

YÖN'ÜN

SOSYALİZM KONUSUNDA

AÇIK OTURUMU

Uç Prof

Biri tarihçi, biri iktisatçı, biri de siyasal bilimci olan üç profesör, YÖN'ün iki yazarıyla bir araya gelerek sosyalizm üzerine de konuştular. D. Avcıoğlu ile Mümtaz Soysalın sorularını ve Ordinaryüs Profesör Enver Ziya Karal, Profesör Bahri Savcı, Profesör Sadun Aren'in cevaplarını YÖN okuyucularına sunuyoruz.

SOYSAL — «YÖN'ün ilk sayısında yayınlanan Bildiri bütün tahminleri aşan bir ilgi uyandırdı; hem de yalnız Türkiye'de değil, yabancı menleketlerde de. İlk sayıdan sonra, toplum hayatına her kesiminden yüzerce kişinin Bildiri'ye imza göndermesi hiç de küçümsenecek bir olay değil. Öyle anlaşılıyor ki, Bildiri, Türkiye'nin kendine gerekten bir yön aradığı, meselelerine çözüm yolu aradığı bir devreye rastlamış, başka bir deyimle, âdetâ «objektif» bir ihtiyaca cevap vermiş. İsterseniz, meselelerin tartışmasına bu noktadan girelim ve önce ihtiyacın ne olduğuna ortaya koymağa çalışalım. SAVCI — Bana kalırsa, yalnız bugünlerde ortaya çıkmış sayılmaması gereken ve son yılların karakteristik çizgisini teşkil eden bir vakayla karşı karşıyayız: açlık tehlikesi. Üstelik, nüfusun hızla artmasıyla birlikte yalnız da gelmiyor; beraberinde hastalık, işsizlik ve eğitimsizlik de var. Bunların altından kalkabilmek için, bir şey yapmak, hem de «isabetli» bir şey yapmak lâzım; çünkü meselenin ısrafa, gecikmeye tahammül eder tarafı yok.

Yollardan biri şu olabilir: bütün bu meselelerin çözülmesini ferdi yaratıcı gücüne bırakmak. Ama «ferdi zekâ» tarafından bulunacak yolun, toplum için en kestirme yol olacağından emin değiliz. Ferdi zekâ ve onun harekete geçireceği özel teşebbüs, toplum için en kestirme yolu aramaktan çok, gayet tabii olarak, kendi kârını ön plâna alacaktır. Ferdi yolların eninde sonunda toplum yararına uygun bir sonuç doğuracağı söylenebilir ama, bunun için de çok uzun bir süre beklemek lâzım. Demek ki, meselelerimize çok çabuk birer çözüm bulmak istiyorsak, bunları tamamiyle ferdi zekâyı bırakamayız.

O halde, çözüm yolunun bulunmasını, toplum yararına hareket etme ihtimali en fazla olana, yani toplumun kendisine ve onun teşkilâtlanmasında kuvvetli olan devlete vereceğiz. Bütün doktrinleri, «izm» lerini bir tarafa itsek bile vakalar bizi böyle bir sonuca götürüyor. Tıpkı, siyasal bağımsızlık ihtiyacının Milli Mücadeleyle, iktisadi bağımsızlık ihtiyacının da devletçiliği doğurması gibi. Yakın tarih açıkça gösteriyor: iktisadi bağımsızlığın özel teşebbüs yoluyla ve yabancı şirketler eliyle sağlanamayacağı anlaşılır anlaşılmasız devletçiliğe geçilmiştir.

Geçmiş, herhangi bir doktrin zoruyla da olmamış. Hayatın zorla kabul ettirdiği bir geçiş bu. Bir kere, her şeyden önce, devletin teknik vasıtaları ve bunları ahenkli bir şekilde kullanabilme imkânları çok daha geniş. Sonra, devlet mekanizması içinde bütün zekâlar birleşmekte, toplum yararına işleyen bir tek zekâ, tâbir caizse, bir «toplum zekâsı» haline almaktadır.

Bu anlamıyla devletçilik, Türk toplumunun değer verdiği bazı vasıfları da muhafaza ediyor. Biz, meselâ ferdi zekâyı ve bilgiyi de çok önemli sayan bir toplumuz. Türkiye'nin meselelerine devletçilik yoluyla çare ararken, ferdi zekâ ve bilginin yaratacağı özel teşebbüs de büsbütün reddedilmiş olmuyor. Münferit çalışmaların, ferdi zekânın faaliyet gösterebileceği alanlar da var.

İstediklerimiz yol, hürriyet anlayışından doğan ve insanı üstün değer sayan bir yol. Bu bakımdan, böyle bir yola, demokratik esaslara dayanan, hürriyeti koruyan ve toplum yararına işleyen bir sosyalizm demek yanlış olmaz.

SOYSAL — Bu noktada şunu da söylemek mümkün: böyle bir sosyalist anlayış, yalnız hürriyeti korumakta kalmıyor, ona yeni bir şeyler de katıyor. Genişleyen ve herkese mal olan imkânlar sayesinde, bazı çemberlerden, yokluklardan kurtulan fert-daha geniş bir hürriyet ortamına kavuşmuş oluyor mu? SAVCI — Orası muhakkak. İnsan, tek başına değil, belli kategoriler içinde yaşayan bir varlık olarak düşünülmalıdır; aile, dernek, sendika, meslek gibi, insanı bu kategoriler içinde korumak ve insanlar arasındaki münasebetleri bu kategorilere göre düzenlemek şart. Sosyalizm, insanı sadece bir fert olarak bırakmıyor, toplumun bütünüyle ahenkli hale getirmeğe ve içinde bulunduğu kategoriyle birlikte topluma uydurmağa çalışıyor.

SOYSAL — «Bırakın, insanlar kendi kategorilerinin menfaatlerini korumak için teşkilâtlanırlar, bütün toplumun kendi kategorilerini ezmesine böylece engel olunlar» diyenler de var. Bunlar, insanların ezilmesine engel olabilmek için mutlaka sosyalist düzene gitmenin şart olmadığını ve ferdi özel teşebbüs düzeninde de korunabileceğini söylüyorlar. Bana öyle geliyor ki, bu görüş, aynı zamanda, toplumsal huzursuzluğun da tohumlarını beraberinde taşıyor. Kategoriler arasındaki çatışmaların bazan temel kavgalar haline gelmesi ve toplumu kökten sarsması pekâlâ mümkün. Sosyalizm, devlet müdahalesi yoluyla, çatışmaları daha başlangıçtan itibaren önlemiş sayılmaz mı?

SAVCI — Evet, hattâ sosyalizmin, toplumdaki gruplar arasındaki yarışmayı, «tarafsızlaştırılmış» ve herhangi bir zümrenin lehine işler halden çıkarılmış bir düzene aktardığı da söylenebilir.

AREN — Biraz önce, ferdi zekâ ve ferdi kabiliyetle özel teşebbüsün bir tuttuğunuz intibahını verebilecek bir ifade kullandınız Belki bunu iyice belirtmekte fayda var: sosyalizm, ferdi zekânın daha iyi kullanılmasına imkân verecektir. Özel teşebbüs düzenindeki huruç rekabet, birçok hâflerde yalnız medenin ısrafına yol açmakla kalmamakta, çoğu zaman zekâların da ısrafı sonucunu doğurmaktadır. Sosyalizm ağır rekabet ve sert mücadelelerden doğan çatışmaları ortadan kaldırınca, zekâ yalnız insanların birbirlerini yemeleri için kullanılacak, «yaratıcı» zekâ olarak çalışmak imkânını bulacaktır. Devletçilik ve sosyalizm sadece fabrika kurmak şeklinde anlamamak lâzım. Fabrikaların kurulması yine devletin ancak bir yönü. Bunun yanında, topluma huzar getiren, insanı insanlaştırarak tarafları da var sosyalizmdir.

AVCIOĞLU — Açlık tehlikesi gibi âcil durumlara çözüm yolları bulmak bakımından sosyalizmin gerekli olduğunu söylediniz. Acaba, böyle âcil durumlar olmasaydı, sosyalizm yine eninde sonunda başvurulması gereken yol olmayacak mıydı? Batı uygarlığına hızla yetişmek, memleketi hızla kalkındırmak, aradaki farkı hızla kapatmak bakımından da, bir metod olarak, sosyalizmin gerekliliğinden bahsedilemez mi? SAVCI — Âcil durumlardan bahsederken,

aslında, âcilliği ikiye ayırmak gerekir. Bir, «çok âcil» olan dâvalar var, açlık, hastalık gibi. Bir de âcil meseleler var, Batı dünyasına maddî ve manevî bakımlardan hızla erişmek bunların başında geliyor. Devletçilik ön plâna alan bir metodun hızla kalkınma davası için en rasyonel yol olduğunu ben de kabul ediyorum. Yalnız şu noktayı unutmamak gerek, bütün meselelerini az çok çözümlü bir toplum haline gelsek bile, insan haysiyetine önem vermek, insanı üstün değer saymak istiyorsak, yine sosyalist yola gitmemiz gerekir. Bu da için «ahlâki» taraftır. Sosyalizm, bir bakıma ahlâk demektir ve bu sebeple insana en layık rejim sayılmaktadır.

SOYSAL — Batı Avrupa'da sosyalist partilerin bazılarının, savundukları sosyalist ilkelere hürriyetin ahlâki temellerinden hareket ederek vardıklarını söylemeleri de bunun bir delili sayılmaz mı?

AVCIOĞLU — Sosyalizmin, nihayet, istismarı kaldıran bir yol olduğunu da hatırlamak lâzım. İstismar, her yerde, ahlâka aykırı sayılan bir şey değil midir?

SAVCI — Bir bakıma, sosyalizmi insanlığın Amerikan ve Fransız ihtilallerinden biri, geçirdiği evrim içinde en son merhalelerden biri saymak mümkün. İnsanlığın gelişme zincirindeki sosyalizm halkası, hürriyet düzenini sağlıyacak en iyi çarelerden biri olarak gözükmüyor. Bugünün toplumu çok müdül bir hal almıştır ve bugünün toplum anlayışında, hürriyet kavramı sadece lâftan ibaret kalırsa, toplumun müdüllüğü, karışıklığı içinde ferde yardım etmemiş, onu kurtarmış olur.

AVCIOĞLU — Toplumun müdüllüğünden bahsettiniz. Bunu biraz daha açabilir misiniz? Toplum ne bakımdan müdül hale gelmiştir? Ferdi bunun ortasında niçin yalnız bırakılmak gerekir?

SAVCI — Bir kere, insanlığın, daha doğrusu geniş halk kütellerinin ihtiyaçları, eskisine kıyas edilemeyecek ölçüde artmıştır. İnsanlar ve tabakalar birbirleriyle daha sık temas ettikçe, birbirlerinin yaşama tarzlarından daha iyi haberdar oldukça, ihtiyaçları karşılamak isteği de hızla artmaktadır. Sonra, bu ihtiyaçların en iyi bir şekilde giderilmesi için kullanılan teknolojik vasıtalar da, fertlerin teşebbüsleriyle verimli olarak işleyemeyecek ölçüde varmış. Genişleyen teknolojik imkânları artan ihtiyaçların emrine verebilmek için devletin araya girmesi ve bütün bunları en rasyonel şekilde teşkilâtlandırması şarttır.

AVCIOĞLU — Türkiye'de hemen çözülmez çok âcil durumların bulunduğunu ve ayrıca teknolojik ilerlemelerin meyvalarını kütellere indirmenin şart olduğunu herkes kabul ediyor. Ancak, mesele bu dâvaların çözülmesine gelince, özel teşebbüs sisteminin eninde sonunda bütün bunların altından kalkacağı, Türkiye'nin de Batı Avrupa menleketleri gibi bu yoldan refaha kavuşabileceği söyleniyor. Son oniki yıl, memleketimizde bir takım «özel teşebbüs devri» olmuş, hükümetlerin politikaları hep özel teşebbüsün teşvikine yönelmiştir. Sizce, bu devrin, meselelerimizi çözmek bakımından bilançosu nasıl çizilebilir?

SAVCI — Son oniki yıllık devre meselelerimizden hiçbirini halletmedi. Aksine, dâvalarımız daha da ağırlaştı. Bu şartlar içinde, özel teşebbüs yolunun Türkiye'yi kalkındı-

rebileceğini iddia etmek, tarihi tecrübemizle de aykırı düşüyor.

AREN — Aslında, Türkiye'deki «özel teşebbüs devri» ni biraz gerilere almak mümkün. Türkiye'deki hükümetlerin politikalarında daha 1945'ten itibaren önemli bir dönüş görünüyor. Hükümet, İkinci Dünya Harbi içinde servet yapmış olan varlıklı zümreden yavaş yavaş çekilmeğe başladı ve bu zümrenin hoş görünmeyeceği kararlar almak yoluna gidemedi. 1947-48'den sonra bu dönüş daha açıkça göze çarpıyor. Hele 1950, Türk hükümetlerinin iktisadi politikalarında tam bir dönüş yılı sayılabilir. Meselâ, 1951 yılında D.T.C. Fakültesinde toplanan Sanayi Kongresi sırasında, Bakan Muhtis Ete kürsüye çıkıp, tüccara ve sanayicilere hitaben, «artık müşterih olabilirsiniz, sizin hükümetiniz iş başına geldi; söyleyin, ne isterseniz yapalım» diyebilmiştir. Tabii, herkes, vergilerin indirilmesini istemiştir!

Türkiye, 1950-1960 arasında, bir buçuk milyar dolar dış yardım aldı, hem de çok elverişli şartlarla. Bu yardımın iktisadi sonucunu hiç de tatminkâr değildir. Niye? Çünkü gelen paraların yarattığı gelir kötü dağılmıştır. Ayrıca, dış yardımlar, plânsızlık ve beceriksizlikten doğan enflasyonu da körüklemiştir. Dış yardımlar ve enflasyon bir zümreyi zenginleştirirken geride kalanların çekmesi, aynı zamanda, memleketi servet düşmanlığı da yarattı. İktisadi dengesizlik, öte yandan demokratik düzeni de işleyemez hale soktu. Askeri darbe olmasa, memleket kardeş kavgasının ortasında bulacaktı kendini. Sosyal adalete aykırı bir politikanın nerelelere varacağı artık açıkça ispat edilmiştir.

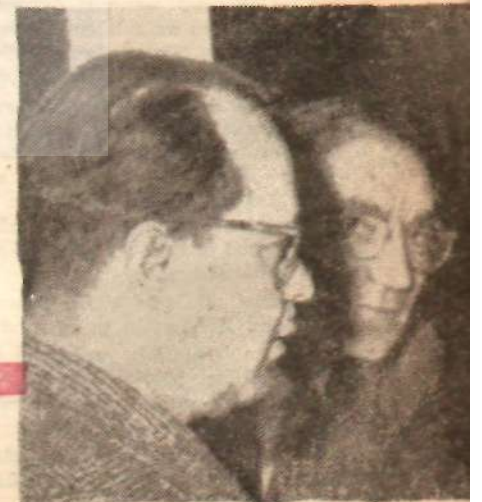
Şu noktayı da unutmamak lâzım: Son yılların tecrübeleri ve genel oy hakkı, halk kütellerini çok şey ister duruma getirmiştir. Âcil ve temel meseleler çözülsün bile, halktan gelen bu talep, yüksekliğini daima muhafaza edecektir. Demek ki, hızla kalkınmak zarureti her zaman için ortada. Öte yandan, ne Türkiye'nin, ne de dünyanın tarihinde özel teşebbüsün, böyle bir demokratik düzen içinde «hızlı» bir kalkınma sağlayabildiği görülmemiş. Türkiye, bugün, temel bünye değişiklikleriyle birlikte, hızla ısınmak zorundadır. Özel teşebbüsün imkânları, ne modern teknolojinin gerektirdiği büyük birimleri kurmağa yetebilir, ne de Türkiye'nin muhtaç olduğu temel bünye değişikliklerini başarmağa.

SOYSAL — Şöyle bir görüş de var: «İktisadi hayat, çok büyük ölçüde yine özel teşebbüslerin elinde kalsın; fakat, devlet, bunların kamu yararına ve rasyonel şekilde işletmeleri için gerekli tedbirleri alsın; büyük işletmeciliği teşvik etsin, verimsiz yatırımları durdursun, felan.» Buna ne dersiniz?

AREN — Devlet, halkı özel teşebbüs lehine istismar etmedikçe bunu başaramaz. Özel teşebbüsün korunması ve teşviki için alınacak tedbirlerin bedelini halk ödeyecektir.

SOYSAL — Peki, sosyalizmin fertlerdeki teşebbüs fikrini öldürecek düşüncesine ne dersiniz?

AREN — İnsanda teşebbüs fikrini uyanık tutan sadece kâr arzusu değil ki, insanı sadece zengin olmak için çırpınan bir yaratık olarak düşünmek, onu pek küçük görmek olmaz mı? Böyle düşünenler, tarih öncesindeki devirlerin dev hayvanı mamutu zamanımızda yaşatmak istiyorlar yaşatamayınca da devlet öldürdü, diyorlar. Teşebbüs fikrini uyanık tutmak için insanları zengin yapmaktan çok daha ileri teşvik vasıtaları kul-

Yön'ün açık oturum

Devlet Teşebbüsünü Savunuyor

lanılabilir. İnsanlar kabiliyetlerini geliştir-
meyi ön plana alırlar. Kabiliyeti geliştirecek
şekilde başarıyı teşvik etmek, neden daha
iyi bir şeydir?

AVCIOĞLU — Devlet teşebbüsünü özel teşebbüs yanına yaşamamayı ve devletin özel teşebbüsün teşvik etmesini fizikteki dinamik kanunlarına benzetenler var. Devletin gücüne özel teşebbüsün gücü de eklenince, memleketin çok daha hızlı kalkınacağı söyleniyor. Doğru mu bu düşünce?

AREN — Memleketin hızla kalkınması, büyük hamle isteyen ve bütün kaynakların bir tek amaca yöneltilmesini gerektiren bir şey. Bunu özel teşebbüsle başarmak imkânsız. Özel teşebbüs, birbirine bağlı olmayan takımlara ayrılmış bir ordu gibi çalışıyor. Her takım komutanı, ölüm tehlikesi var, diye kendi adamlarını savaşa sürmekten çekinirse, zafer kazanılabilir mi? Oysa, özel teşebbüste, her işleme bir işe girişirken hep kâr düşüncesini, gayet tabii olarak, ön plana alacaktır. Kâr ihtimali olmayan işleri devlet yapmaz deseyiz, bu defa da her iki teşebbüs şeklinin yanına bulunması, devlet işletmesini bütünüyle ediyor. Kaliteli elemanlar, uygulanan ücret rejimi dolayısıyla, devlet kesimini bırakıp özel teşebbüse geçiyor. En iyi işletmeciler, devlet kesiminde yetişip sonra şirketlere kayıyor. Yanyana bulunma, devlet teşebbüsünün gücüne güç katmaktan çok, onu zayıflatıcı bir etki doğuruyor. Sonra da, buna bakarak, teşebbüsü verimsiz, özel teşebbüs verimsiz şeklinde bazı sonuçlara varılıyor.

AVCIOĞLU — Bir de şöyle bir ifade var: «Peki, bütün bunlar kabul. Bir an için Türkiye'nin ancak devletçilik yoluyla kalkınabileceğini farzedelim. Ama, bugünkü devlet dairelerinin hâlini, kırtasiyeciliğin derecesini görüyorsunuz. Bu devlette mi kalkınma yapacaksınız? Ne dersiniz?»

SAVCI — Önce zaruretleri uymak zorundayız. Elimizdeki mekanizma kötü de olsa, zaruretiler bizi oraya doğru itiyor. Önce bunu kabul etmek, ondan sonra da, bu amaçlara varmak için vasta olarak kullanılacak olan devlet mekanizmasını düzeltme yollarını bulmak zorundayız.

SOYSAL — Bir de şu var: Devlet mekanizmasının halinden şikâyet edenlere, dolayısıyla devletçiliğin başarı ihtimallerine şüphayle bakanlara bizzet devlet memurları ve devlet işçileri arasında da rastlanıyor. Onlardan da devletçilik fikrine karşı cephe alanlar oluyor. Bunu, belki de, Türkiye'ye devletçiliğin «sosyal şuur»daki uyanıştan önce girmesiyle izah etmek mümkün. Devletçilik, sosyalist bir doktrinin sonucu olanek değil de, Türkiye'nin sınıflar mücadelesine bir çare şeklinde, el yordamıyla bulunmuş bir metod. Oysa, bütün memleketlerde normal olarak gözüküyor, önce sosyalist bir hareketin başlaması, ondan sonra bunun icaplarından biri olarak devletçiliğe gidilmesi. Böyle olunca, devletçiliğin, kendisine hız veren sosyal şura ermiş kütelleri özmesi, onlar aleyhine işlemesi beklenemez. Türkiye'de de bundan sonra, kaynağını sosyalist düşünceden alacak bir devletçiliğin, çalışan kütleye, kendisi özel teşebbüsten daha çok sevdireceği söylenemez mi?

SAVCI — Bütün mesele, devletçiliği yürütecek olanlarda gerekli heyecanı yaratılmasına bağlı.

AVCIOĞLU — Devletçilik ve sosyalizmden sözcükler, pek çok kimsenin merak ettiği bir noktaya da dokunulmuş. İnönü'den naklen derler ki, devletçilik bahis konusu oldu-

ğu zaman, Atatürk önce «sosyalizm» demek istemiş, sonra vazgeçmiş. Acaba neden?

KARAL — O zamanlar sosyalizm tam bir millî vasfı kazanmamıştı. İngilterede, Fransada bugün bilinen şekliyle sosyalizm, daha doğrusu millî sınırlar içinde kurulmuş ve yerleşmiş sosyalist idareler yoktu. Daha çok, enternasyonal sosyalizm bahis konusu idi. Atatürk, yanlış anlaşılmalara yol açmamak için devletçilik kelimesini seçmiş olabilir. Sonra, unutmamak gerekir ki, Millî Mücadele sırasında, Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal'in yarattığı harekete «komünist hareketi» demiş ve onu böylece dünya gözünde lekelenmek istemişti.

Sonra, bir memlekette sosyalizmin uygulanması başladığını söyleyebilmek için, orada bir sosyalist geleneğin ve şuur kazanmış bir işçi kütlesinin de bulunması şart. Atatürk, devletçiliğe bağladığı zaman bunların hiçbirini yoktu; bu bakımdan sosyalizmden bahsetmesi biraz sınırlı kaçabilirdi.

Atatürk'ün devletçiliği, aslında, kurmak istediği «bağımsız millî devlet» idealinin bir icabı olmuştur. İmparatorluğun iktisadi sistemi bir bakıma «ultra-liberal» di, yeni millî liberal rejimlerden de liberaldi. Memleketin tam bir serbest rekabet vardı; hem de yalnız Türkler arasında değil, onlardan çok, yabancılar arasında. Türkiye, dünya liberalizminin açık rekabet alanlarından biriydi. Atatürk, bağımsızlığı mutlak anlamında istedi. Bunun için, yabancı sermayenin de tasfiyesi gerekiyordu. Ama, yerli sermaye yoktu ki, yabancılarla alıp ona versin. Kabiliyetli müteşebbis sınıf da yok gibiydi. Ticaret Mektebi mezunlarının sayısı 6'yı geçmiyordu. **SOYSAL** — Halkın zihnindeki «devlet baba» anlayışının da Atatürk'e yardımcı olduğu muhakkak. Türk halkı, Batıda çok defa görülmüş olan anlayış aksine, devlete daima bir «baba» gözüyle bakmış, ondan bir şeyler beklemiştir. «Refah devleti» kavramı Türkiye için hiç de yeni olmayan bir kavram ama, şimdiye kadarki uygulanışı iyi olmamış. Atatürk'ün devletçiliğinde bu da rol oynamamış mıdır?

KARAL — Devletçilik, Atatürk'ün kafasında halkçılıkla da ilgili bir kavramdı. Halkın ihtiyaçlarını karşılayabilmek, halkı koruyan, halk için daima bir şeyler yapan devlet anlayışını gerçekleştirebilmek amacıyla da devletçiliğe gitmek lüzumunu duymuştu.

AVCIOĞLU — Acaba, memleket dışındaki şartlar elverişli olsaydı, Atatürk «sosyalizm» kelimesini kullanmaktan yine çekinir miydi?

SAVCI — Belki, bunun cevabını şimdi de uyanan tereddütlerde bulmak mümkün. Sosyalizm deyince, birçok kimsenin aklında, şahsî mülkiyetin tamamıyla tehlikeye girdiği kanısı uyanıyor ve sosyalizmin, aslında, belli sınırlar içinde, şahsî mülkiyet ile hürriyet sahası arasındaki dengeyi bulmak çabası olduğu unutuluyor.

KARAL — Devletçilik sözü, birçok bakımlardan, Atatürk'ün yapmak istediklerini daha iyi ifade ediyordu. Sosyalizm, hele İkinci Dünya Harbinden önce, dünyanın birçok yerlerinde bir kalkınma metodu olarak değil, felsefi temellere dayanan bir doktrin olarak görülmüyordu. Atatürk'ün amacı, çok daha basit bir formülle, «ferdin yapamayacağına devlete yaptırmak» şeklinde ifade edilebilirdi. Devletçilik tabiri bu bakımdan da elverişliydi. Bu konuda, olsa olsa, indî bir kanaat söylemek mümkün: Bana kalırsa, o zamanki şartlar elverişli olsaydı, sosyalizm yerine başka bir kelime aranmaya lüzum kal-

mayabilirdi.

SOYSAL — İkinci Dünya Harbinden sonra boğumsuzluğa kavuşan memleketlerden, bazıları, bağımsızlıklarını kuvvetlendirmek için hızla kalkınmak, bunun için de sosyalist metodlara kavuşmak lüzumunu duyuyorlar. Atatürk'ün devletçilik bakımından verdiği örnek, başka bazı konularda olduğu gibi, az gelişmiş memleketlerde yankı uyandırmış mıdır acaba?

KARAL — Vaktiyle, kapitülasyonuz ve yabancı sermaye hâkimiyetinden kurtulmuş bir Türkiye'nin iktisadî alanda neler yaptığını incelemek üzere iki Çinlinin geldiğini hatırlıyorum. Türkiye'nin Birinci Dünya Harbinden beri geçirdiği tecrübelerde, öbür az gelişmiş memleketlerin işine yarayacak birçok taraf bulunduğu muhakkak. Batı memleketlerinde de bu konuda araştırma yapan enstitülerin Türkiye ile nasıl yakından ilgilendiklerine her gün şahit oluyoruz. Atatürk, aslında yabancı sermaye düşmanı değilmiş; fakat, o zamana kadar Batının verdiği misalleri ve yabancı sermayenin Türkiye'deki çalışması şeklini beğenmediği muhakkaktı. Fakat, devletçiliğe girilmeden önce, yerli veya yabancı olsun, Türk topluluğunun yararına çalışacak her türlü özel sermayeyi teşvik için elinden geleni yaptı. Bütün bunlar başarıya ulaştıktan sonra da, devletçiliğe girişti.

AREN — Az gelişmiş memleketlerin kalkınmasında sosyalizmden bahsettiğimize göre, şu noktayı belirtmekte fayda var: Kuzey Avrupa memleketleri gibi, sermaye birikimi ve sınıfların sosyal adalet duygularının zayıfladığı yerlerde, sadece vergi tedbirleri, sosyal sigortalar ve primler yolu ile sosyal adaletin sağlanması mümkün olabilir. Bizde de sadece bunlarla yetinilmesini isteyenler var. Oysa, bizde henüz sermaye birikimi ve sınıfların zayıfladığı değil, sermaye birikimini başlatmak veya hızlandırmak için, şimdi mesela Kuzey Avrupa memleketlerinde yapıldığının aksine, vergi muafiyetleri tanımak ve vergiye karşı büyük tavizlere gitmek gerekecek. Bu ise, kütellerin sırtından yeni zengin yaratmak anlamına geleceği için herkesten sosyal adalet duygularının zayıfladığıdır.

Az gelişmiş memleketleri bir yana bırakacak bile, Batının ileri memleketlerinde de daha büyük istihsal birimleri, daha geniş teşkilâtlara doğru bir gidış görüyoruz. Artık, milletlerarası kalkınma gayretleriyle karşı karşıyayız; Müşterek Pazar gibi. Türkiye'nin hızla kalkınması bu bakımdan da lüzum.

Kalkınmadan Müşterek Pazarla girecek, durumumuz Cezayirîlerin Paris'teki sefil durumundan farklı olmaz. Türkiye'nin kalkınması ise, daha büyük, daha rasyonel ve daha üretken teşkilâtların kurulmasıyla mümkün olur. Bunu da, bugünün şartları içinde ancak devlet yapabilir.

SOYSAL — İktisadî teşebbüslerde cüretten bahsettiniz. Genel olarak, özel teşebbüsün daha cüretli olduğu, devlet teşebbüsünün her zaman uyusuk davrandığı şeklinde yanlış, fakat yaygın bir kanaat var. Buna ne dersiniz?

SAVCI — Özel teşebbüs, bir işte kâr varsa, cüretkâr olur. Kâr yoksa, uyusuk kalır.

AVCIOĞLU — Hatta, bir bakıma, özel teşebbüste riskoya girebilme ihtimalinin bu sebeplerden dolayı, devlet teşebbüsünden de az olduğunu söylemek yanlış mı olur?

AREN — Riskoya sokulabilecek kadar çok sermaye ancak devletin elinde var. Küçük tarlasında güçle geçinebilen çiftçinin tarım metodları bakımından bile tecrübeye giriş-

mekten kaçınacağı muhakkaktır. Oysa, bir devlet işletmesi, cüretkâr işlere girişmekte, sermayesinin sağlamlığı bakımından kendisini çok daha serbest hissedecektir.

SOYSAL — Belki de, şimdiye kadar, devlet teşebbüsünün Türkiye'de verimsiz sayılmasında bu noktanın da payı var. Riskolu, henüz tecrübe edilmemiş alanlara hep devlet atılmış, özel teşebbüs emin sayılan ve kâr getireceği muhakkak olan işlere girilmemiş. Devlet teşebbüslerindeki ziyan iddialarına ne dersiniz?

SAVCI — Devlet teşebbüslerinin her zaman ziyan ettikleri şeklinde ileri sürülen iddialar üzerinde dikkatle durmak ve bunların bir karşı propaganda olup olmadıklarını araştırmak lüzum. Devlet teşebbüslerinin kâr veya zararından bahsederken, teşebbüsleri teker teker değil, bütün devlet kesimini bir bütün olarak ele almak gerekir.

SOYSAL — Gerçekten, Türkiye'deki devlet teşebbüslerinin geçen yıllık kâr ve zarar tablosu da, ziyan iddialarının yanlışlığını ortaya koyuyor.

Tecrübe ve başarı arasında devletin fiyat politikası veya başka sebepler yüzünden ziyan edenler vardır; fakat, genel olarak, alınırca, 1962 bütçe tasarısının gerekçesinde de ifade edildiği gibi, kamu teşebbüsleri geçen yıl 219 milyon liralık kâr sağlamışlardır. Bu durum karşısında, verimsizlik iddiaları hayli zayıflamış olmuyor mu?

AREN — Bir başka noktayı da gözden uzak bulundurmak lüzum. Türkiye'de devletçilik hakkında hüküm verirken, sadece verimsizlik açısından meseleyle bakmak yanlış olur. Bir de, devletçilik olmasaydı, memleketteki bütün bu sanayi ve sermaye birikimi gerçekleştirilebilirdi miydi, gerçekleştirilebilirdi miydi, meselesi üzerinde durmak gerekir. Devletçiliğe girilmediği olsaydı, şimdi karşılaşılabilecek öbür ihtimal, başarılı bir özel teşebbüs değil, tam bir sanayisizlik ve teşebbüsusizlik olurdu.

Devlet teşebbüsünün kırtasiyeciliğe boğulacağını, özel teşebbüsün verimli olacağına iddia edenlere karşı, şunu söylemek mümkün: kırtasiyecilik, aslında, teşkilât büyüğünden doğan bir şey. Belli bir büyüklüğü aştıktan sonra, özel teşebbüslerin de kırtasiyeciliğe kapılabilecekleri Amerikadaki örnekleriyle sâbit. Sonra ufak, ve rasyonel olmayan teşebbüslerin bir nevi verimsizliği var ki, kimse bunlar üzerinde durmuyor. Küçük küçük haksal dükkânların her zaman verimli işlediğini kim iddia edebilir?

SOYSAL — Aslında bakılırsa, sahiplik kademesinin altında, personel meseleleri bakımından özel teşebbüs ile devlet teşebbüsü arasında önemli bir fark yok veya olmaması gerekir. Devlet teşebbüslerinin başına devletçilik heyecanıyla dolu, devletçiliğin başarı kazanması gerektiğine yürekten inanmış bir idareci kadrosu getirildikten sonra, aşağı kademelerdeki memurların özel teşebbüslerinden daha az verimli çalışmaları için ortada sebep kalmaz. Özel teşebbüsün başında bulunan kimse kâr saikiyle kendi teşebbüsünü nasıl benimsiyorsa, devlet teşebbüsünün başında bulunanların da, insanlara ile aynı benimsenmeyi gösterebilmeleri mümkün değil midir?

SAVCI — Devlet teşebbüslerinde verim meselesinden bahsederken, seçilen faaliyet alanlarının da bunda rol oynadığı gözden uzak tutulmamalıdır. Kolay verim sağlanan faaliyet alanları var; verim sağlanmasının hayli güç olduğu dallar da var. Bence, Türk devletçiliğinde müdir fikir su olmalıdır: Her şeyden önce, iktisadî hayatı belli amaçlara doğru yönetmeye yarayacak bütün kilit noktaları devletin elinde bulundurmak; sonra da devlet yalnız sosyal adalet endişesiyle değil, fakat istihsal arttırmak amacıyla hareket ederek gerekli faaliyetlere çekinmeden girişilmelidir.

SOYSAL — Devlet kesiminin alanını çok genişlettiniz mi, hürriyetin ancak özel teşebbüs düzeni içinde gerçekleştirileceğini söyleyenlerin şu ifadeyle karşılaşıyorsunuz: «Bü-

Yazarlar: Prof. Bahri Savcı, Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Sadun Aren, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

SOSYALİST OSMANLILAR

Vatanseverlik, Osmanlı aydınlarını liberal iktisadî düzene cephe almaya sevketmiştir

Namık Kemal'in sosyalist hocası

NAMIK KEMAL

Sosyalist hocayı seçti

Türkiyenin batı ile eşası kültür bağlarını kurduğu devre, Batıda ferdiyetçiliğin en hararetili bir şekilde savunduğu ve devlet müdahalesine büyük şüphelerle bakıldığı bir devirdir. Buna rağmen Türkiyede batıya yönelen düşünürlerin büyük çoğunluğunda aşırı ferdiyetçiliğe karşı bir sempati beitrmenmiştir. Meselâ Namık Kemal Paris'te iken iktisat kültürünü Emile Acollas'dan almıştı. Acollas ise Communem'in yani Prusya savaşından sonra Paris'te kurulan ihtilâlcî sosyalist idarecinin gayelerini sempatiyle karşılayan, daha sonra da Radikal — Sosyalist Partiden 1876 seçimlerinde adaylarını koyan bir fikir adamıydı. Namık Kemal'in, kendi ifadesiyle «bırakınız geçsin, bırakınız yapsın» a karşı bir tutuma yönelmesinde hocasının etkilerini görmek mümkündür. Öte yandan bir çok kimse arasında tutup da Acollas'ın derslerine devam etmeği seçmiş olması, Namık Kemal'de, başboş bırakılmış bir iktisadî sistemi beğenmeyen bir düşünce tarzının zaten eskidenberi mevcut olduğunu göstermektedir.

1868 ların ve 1870 lerin Osmanlı aydınlarının bu tutumlarına etki gösteren unsurlardan biri de vatanperverlikleridir. İktisadî hayatın acımlarını ellerinde bulduğu bir devirde «bırakınız yapsın» prensibi, yabancıların iktisadî hayatımıza daha da hâkim kâhmaları demektir.

Osmanlı Sosyalist Fıkrası

Tam anlamıyla «sosyalist» adıyla anılabilecek akımların Türkiyede etki göstermeğe başladığı devir İkinci Meşrutiyet devridir. Jön Türklerin Türkiye dışına geçirmiş oldukları seneler içinde temelli hazırlanan iki ayrı akım, Türkiyede ilk sosyalizm beitrtilerinin 1908 den az sonra ortaya çıkmasına mümkün kıldı. Jön Türkler hareketinin Türkiye dışındaki faaliyetlerinde ayrıca vasfı, üyelerinin küçük dedikodular yüzünden birbirleriyle işbirliği yapmamış olmalarıydı. Çıkardıkları gazetelerden büyük bir kısmının sahipleri tarafından Abdülhamid'e satılması daha idealist olan bazı Jön Türkler arasında tepkiler yaratmıştı. Bu tepkiler 1908 den sonra da devam etti. Öte yandan Jön Türklerin dışındaki faaliyetlerine paralel olarak, sebepleri henüz iyice aydınlatılmamış olan bir sosyal huzursuzluk, 1905 ten itibaren memleket içinde de kendiliğinden doğan bazı kıpırdamalara yol açmıştı. Bu küçük başlangıç hareketlerinden biri, İzmirde toplanan bir genç aydın gurubunun sosyalizm fikri etrafında kümelennmiş oluvasıydı. Meşrutiyetin tekrar ilânından iki yıl sonra, bu iki cereyan birleşti ve

Türkiyede ilk sosyalist teşekkül olan «Osmanlı Sosyalist Fıkrası» meydana getirildi. Türkiye içindeki kurucuları, İştirak gazetesi sahibi Hüseyin Hilmi, Sosyalist gazetesi sahibi Namık Hasan gibi kimselerdi. Hayal kırıklığına uğramış eski Jön Türklerden Dr. Refik Nevzat ise Osmanlı Sosyalist Fıkrası Paris şubelerini kurmuştu.

Parvus ve Gökalp

Bütün bunlar olurken, Osmanlı aydınları arasında «bırakınız geçsin» e yani liberal iktisat sistemine karşı duyulan antipati devam ediyordu. 1911'den itibaren ise, meşhur bir Marksist nazariyeci olan Parvus (Alexandr Helfand'ın müstear adı) Türk Yurdu'nda iktisat konusundaki makalelerin hemen hepsini yazmağa başlamıştı. Parvus, o aralarda, Sibirya'dan yeni kaçmış; hem ihtilâlcilerin maliye müjaverliğini yapıyor, hem de Alman sosyalist basınının Türkiyede temsilcisi olarak çalışıyordu. Parvus'un işlediği iki esas tema Türkiyenin iktisadî bağımsızlığı ve köylüye doğru bir hareketin yapılması zarureti idi. Birinci Dünya Harbünde karaborsacılık ve sosyal adaletsizlik örnekleri çoğaldıkça, bilhassa Türkçü muhittler içinde, bir taraftan Alman «sosial — politik» akımından ilham alan, öbür taraftan da Fransadaki tesanüçlülük akımının tesiri altında kalan yeni bir cereyan ortaya çıktı. Bu yeni teoriyi işleyenler Tekinalp ve Ziya Gökalp gibi şahsiyetlerdi. Esasen, Türkiyenin iktisadî bakımdan ilerlemesi için toplum yararına olan meselelerin ön plâna alınması fikriydi. Gene 1919 da kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fıkrası da Almanya'dan gelen akımların sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunun kurucularını harp içinde Almanya'da tahsilde bulunan bazı gençler teşkil etmiştir. Aynı yıl kurulan Türkiye Sosyalist Fıkrası da Osmanlı Sosyalist Fıkrasının faaliyetlerini devam ettirmeğe çalışmıştır. Türkiyede sosyalist partiler de, bütün memleketlerde olduğu gibi artık esaslı bir yol ayrımına gelmiş bulunmaktaydılar. Zira bir taraftan, Türkiye Sosyalist Fıkrası İkinci Enternasyonal terah eder ve Avrupa anlamında bir sosyalist parti olarak çalışmağa hazırlanırken, İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fıkrası Marx'a Lenin tarafından yapılan ilâveleri benimsemiş ve bu yolda yürümüşüdü.

Bu akımların hiçbirisi başarıya ulaşmadı. Birinci Dünya Harbi sonrasının bezgin ve mağlûp Türkiyesi, Mustafa Kemal gibi, kütletleri peşinden sürükleyebilecek aksiyon adamlarına muhtaçtı. Esasen bu partilerin hiçbirisi, ne gerektiği gibi teşkilâtlanabilmiş, ne de kütleye hitabetme yollarını aramıştı.

ZIYA GÖKALP

Toplumcu düşünceyi savundu

malar ortada. Şimdiki Maliye Bakanının, biraz ileri fikir getirmek isteyen bugünkü Anayasamızın tasarruflarına «komünist anayasadensiz olduğumu nasıl usutabilirsiniz? Artık, Türkiyede özel sermaye, Atatürk zamanındaki nispetle, kendi durumunu çok daha hararetili bir şekilde savunacak hale gelmiştir. Serbest mesleklerde bulunanlar da, siyaset sahnesine atıldıkları zaman, mebus olma gayretli içinde partilerin genel tutumunu aşp, ileri fikirleri savunamayıyorlar. Bu durumda, sosyalist hareket de parti kademelerinden değil, daha dışardan, mütefekkirler arasında gelmek zorunda. İşçiler henüz daha yeni yeni serbestlik kazanıyorlar ve mevcut partilerden kendilerine bir hayır gelmeyeceğini anlıyorlar. Son yıllarda, Türk siyasi hayatında rol oynamış üç partinin de başında büyük toprak sahiplerinin bulunmuş olması sadece bir tesadüf eseri değildir; Demokrat Partinin başında Menderes, C.H.P.'nin başında Kasım Gülek, Hürriyet Partisinin başında Fevzi Lütfi Karasözünçü, Toprakın kamulaştırılmasıyla ilgili 38. maddenin Kurucu Meclis'te kopardığı gürültü hâlâ aklımızdadır. Partiler, henüz partilerinin programlarında devletçilik olduğu halde, küngüye geçtikleri zaman bunu unutup devletçiliğe saldırmıyorlar.

Şimdiye kadar, partiler arasında aradıklarının bulunmuyorlar, kendi aralarında teşkilâtlanmak, şekilsiz topluma şekil vermek zorundadırlar. İşçilerin teşkilâtlanmasını bu ışık altında incelemek gerekir.

SOSYAL — Ücretlerin teşkilâtlanması, bu teşkilâtlanmanın mutlaka sosyalist fikirler etrafında olacağı anlamına gelir mi? Birçok memleketlerde olduğu gibi, ücretlilerin sadece ücretleri arttırmak gibi kısa vâdeli menfaatlerin peşine düşmeleri sistem meselesini unutmaları muhtemel değil midir?

KARAL — Bu tehlike her zaman için var. Toplumda her teşkilâtlanan grup, «gemisini kurtaran kaptandır» düşüncesiyle hareket

eder ve bağımsızlık, muhtarlık yarışına girerse, toplumun tuttuğu genel yol, sonunda herkes için zararlı olabilir. Teşkilâtlanmaların görüşünü kısa vâdeli menfaatlerin ötesinde, daha uzun vâdeli amaçlara çevirmek de mütefekkirlerin işidir.

SOYSAL — Uzun vâdeli menfaatleri görenlerle kısa vâdeli menfaatler için teşkilâtlanmalar arasında köprü sızca nasıl kurulabilir?

KARAL — Fikirler sadece kâğıt üzerinde veya kürsüde kalmamalı. Üniversite, ilim ilmidir, politika da çirkeftir, dedikçe, meclisler, egrafın ve serbest meslek erbabının toplandıkları yerler olarak kalacak.

SOYSAL — Almanya'nın Hitler diktatörlüğüne kapılıp gidisinde de, bilim çevreleriyle politika çevrelerinin birbirinden tamamiyle ayrı oluşunu sebep olarak görenler ve Alman Üniversitelerini Alman milletine ihanet etmiş olmakla suçlandıkları bir hayli kâlabelik yazarlar arasında.

KARAL — Türkiyenin karşısına çıkan meseleler önünde hareketsiz kalmaması için, ilim adamlarının partilere girmeleri, meclis kürsüsünden konuşarak durumu parlamento üyelerine ve halk oyuna duyurmaları şarttır.

SOYSAL — Köklü reformlar yapılarak toplumun bünyesi değiştirilmedikçe ve bu bünye, daima belli zihniyette parlamenterliği işbaşına getirdikçe, Meclis kürsüsünden söylenecek birkaç nutkun durumu değiştirebileceğini sanıyor musunuz?

KARAL — Az da olsa, meclis kürsüsünden söylenmiş sözlerin etkisi olur. Sonra, yasa faaliyetleri sırasında gösterilebilecek gayretleri de yabana atmamak lâzım.

SAVCI — Üniversiteler yönetilmiş inziva ihtimallerinden sonra, bilmeden partiler hakkında pek iltifatkar olmayan şu sözlerin nasıl karşılanacak? Partiler, her memleketinde daha çok, durgun, statik kuvvetlerin etkisi altında kalıyorlar. Bundan kurtulmanın çaresi, partiler digna çıkarak, toplumun teşkilât-

lanmasını katlarına inmek, onları teşkilâtlandırmak. Bu katlar teşkilâtı hale geldikçe kendi ihtiyaclarını siyasî kuruluşlara zorla kabul ettirebileceklerdir. 1961 Anayasamızın amaçlarından biri de, toplumun şimdiye kadar iyi teşkilâtlanmamış olan kesimlerine serbestlik ve hareket imkânı tanınmasıdır. SOYSAL — Meseleyi teşkilâtlanmış grupların taşıyıklarına dayandırarsanız başka bir tehlikeyle karşılaşmış olmuyor musunuz? Temsil ettikleri zümreler, toplum içinde pek o kadar önemli yer işgal etmediği halde, arif iyi teşkilâtlandıkları için sözlerini geçiren tazyik grupları, alınacak kararları kendi lehlerine çevirmek imkânını bulmayacaklardır mi? Bunu söylerken, bütün öbür zümrelerden daha iyi teşkilâtlanabilecek, daha iyi mücadele edebilecek durumda bulunan ticaret ve sanayi çevrelerini düşünüyorum.

AVCIOĞLU — Bütün bu teşkilâtlanmalar ve hele bunlardan bir sonuç çıkması, hayli zamana ihtiyac gösteren bir iş. Oysa, Türk toplumu, meselelerini çözemediği için, daha şimdiden bir gerginlik havası içindedir. Hıpmızki asıl endişeye değiyen de bu noktadır. Böyle bir gerginlik karşısında, siyasî makamların gösterdiği durgunluk günümüzün en üçüç vakasıdır. Bu şartlar altında sızca ne yapmak gerekir?

AREN — Bugünün şartları içinde yapılabilecek iki şey var: Halkı uyarmak, teşkilâtlanmaların veya memleket meselelerine çözüm arayışlarını dikkatini uzun vâdeli dâvalar üzerine çekmek bir de, halkın sahtesizliğini, halktaki gerginliği siyasî makamlara yine yaymı yoluyla duyurmak.

SAVCI — Parlamento üyeleri, kendi aralarındaki küçük meselelerin içinde yuvarlanıp gidiyorlar. Gerek günlük konuşmalarında, gerekse yazılarda, bütün gayretlerini, dikkatlerini uzun vâdeli temel dâvalar üzerine çekmek için kullanmalıyız. Ümidimiz, bugünkü çok partili düzen içinde Türkiyenin meselelerine çare bulunabilmesidir. Parlamento bu ümidli boş çıkarmamalıdır.

«Tüm iş alanları devletin eline geçerse, fikirleri dolayısıyla hükümetle iyi seçinmeyenlerin işsiz ve aç kalma ihtimalleri de artar. Devlet, hoguna gitmeyenleri işsiz bırakmakla tehdit edebilir.» Ne dersiniz bu itiraza? AREN — Sanki, devletin kızap atıldığı özel teşebbüs alır mı? Bir memleketinde eğer işler e raddeye gelmişse, özel teşebbüs de hükümetten korkacaktır. Bu itiraza karşı nazari olarak da şu söylenebilir: Devletçilikle totaliterliği birbirine karıştırmamak gerekir. Özel teşebbüs totaliter rejimler olabileceği gibi, devletçi bir düzende bütün hürriyetleri koruyan rejimler de vardır.

SOSYAL — Sonra, tam bir özel teşebbüs sisteminde, bu söylenen tehlikenin tersiyle de karşılaşılabilir. Özel teşebbüsün hoguna gitmeyecek şeyleri söyleyen, meselâ sosyalizmden, kamulaştırmadan habeseden bir kimsenin özel teşebbüsçüler tarafından işsiz bırakılması gibi bir durumla karşılaşamaz mıyız?

SAVCI — Neden hürriyeti daima «devlete karşı bir şeyler söyleyebilme» şeklinde anlıyoruz? Bir de, klasik hürriyetler dediğimiz hürriyetlerin asıl anlamlarına kavuşturulması, gerçekleştirilmesi var.

AVCIOĞLU — Demokratik sosyalizm, çalışanların her alanda, bu alanda işletmelerin idaresinde de söz sahibi olmalarını gerektirir. Böyle bir durumda, işçiler patronlu bir işletmede olduğundan daha hür ve daha emin olmayacaklar mıdır? SAVCI — Tabii, zaten bütün mesele, sosyalizmin hürriyetleri gerçekleştirmekte bir adım olduğunu görebilmeğe bağlı.

KARAL — Gelelim bütün bu fikirleri başarıya kavuşturabileme meselesine. Sosyalist görüşü kökleştirmek, yaymak ve gerçekleştirmek, itiraf etmek gerekir ki, bugün Atatürk zamanında olduğundan daha güç. Partilerin tutumu ve Kurucu Meclisteki çatış-

Sosyalizmin sınırları

«Sosyal adalet içinde hızlı kalkınma» Anayasasının da benimsediği bir formül. Türk sosyalizminin gelişme imkânları ve hareket kuralları bu formülde saklıdır

Mümtaz Soysal

Liberalizmin sınırları

1961

Anayasası, Türkiye'de ondo-kuzuncu yüzyıl liberalizmine imkân vermez. Devlet, iktisadi hayatın gidışı ve toplumun

kaderi karşısında birşey yapmadan durmamalıdır. Anayasa, devlete, basit beklilik görevlerini çok aşan ödevler yüküyor. Zaten, bunlar Anayasada belirtilmesede, devletin artık ondokuzuncu yüzyılın liberal devleti olmasına imkân yok. Dünyanın her yerinde olayların zorlayışı bu. Ama, modern devletin modern görevlerini yerine getirmek şartıyla, liberal tutumlu bir hükümetin işbaşına gelmesini önelemiyor Anayasa. Tabii, az gelişmiş ve hızla kalkınmak zorunda olan bir memlekette, liberal iktisat düzeniyle bu modern devlet görevlerinin nasıl bağdaştırılacağı, bu tutumu benimseyen hükümetin bileceği işi.

Sosyalizmin kapıları

Anayasa, sosyalist tutumlu hükümetlerin işbaşına geçmelerine ve programlarını uygulamalarına da engel olmuyor, hatta bunun için yeni imkânlar tanıyor. Açılan kapıları çeşitli maddelerde görmek mümkün:

1. Devletin nitelikleri arasında «sosyal» sıfatı da bulunmakta, «sosyal ve iktisadi hakları» bölümünde devlete türlü ödevler yüklenmektedir. Sosyalizm, bütün bu hak ve ödevleri en iyi şekilde gerçekleştirebilmek iddiasıyla ortaya çıktığına göre, sosyalistler, her zaman için, Anayasaya bu kavramlarına en çok uyumun kendileri olduğunu söyleyebilirlerdir.

2. Mülkiyet hakkı tanınmıştır ama, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kamusal sınırlanabileceği, kullanılmasının da toplum yararına aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Sosyalizm, istisnal araçlarında kamu mülkiyetini şart koşar. Böyle bir program, mülkiyet hakkının özünü dokunmuyor, kimseyi donuz gömleksiz bırakmıyor. Herkesi tam proleter olmaktan kurtarıp belli ölçüler içinde birşey sahip kılmak isteyen, bunun için de istisnal araçların kamu mülkiyetine alınması suretiyle bulan sosyalist tutum, aslında, mülkiyet hakkını «Kamu yararı amacıyla sınırlanabilir»tan başka birşey yapmış olmuyor.

3. Anayasa, sosyalizmin de amaçlarına uyum belli hâllerde, toprağın ve kamu hizmetleri niteliği taşıyan özel teşebbüslerin kamulaştırılmasına imkân vermekte; ancak, takatle de olsa, bir «gerçek karşı-

lık» ödenmesini şart koşmaktadır. Sosyalistlerin burada karşılaşacakları en büyük güçlük, çok geniş olan kendi «Kamu hizmeti» anlayışlarını Anayasa Mahkemesine kabul ettirebilmektir.

4. Anayasa, iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmanın plâna bağlanmasını ve kalkınmanın bu plâna göre gerçekleştirilmesini emreder. Sosyalizm, birçok bakımlardan, akılcı bir doktrin hüviyetiyle ortaya çıkıyor. Akılcılık da, aslında, plâncılık demek. O hâlde, sosyalist tutumda olanlar, Anayasanın gerektirdiği plânlı yönetimi en iyi kendilerinin sağlayacağını kolayca iddia edebileceklerdir.

Sosyalizmin tavanı

Anayasasının modern devlet kavramına uygun bir liberalizmle birlikte sosyalizme de açtığı hareket alanını sınırlayan bir iki kayıt var.

1. Siyasal partilerin programları, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine uygun olmak zorundadır. Sosyalizm, insan hak ve hürriyetlerini yalnız birer kuru söz değil, maddi imkânlarla da desteklemesi gereken kavramlar saydığına ve demokrasiyi çok daha geniş temellere dayandırmak iddiasıyla ortaya çıktığına göre, bu tutumdaki bir partinin, totaliterliğe kaymadıkça, Anayasa çerçevesinde, kalmış sayılacağı muhakkaktır.

2. Anayasa, zümre ve sınıf hâkimiyetini reddediyor. Bu durumda, sosyalizmin meselâ işçi diktatörlüğüne dayanan şekli Anayasasının dışında kalmaktadır. Fakat, aynı yasak, sosyalist tutumda olanların dalma kullanabilecekleri ham maddeyi de beraberinde getiriyor. Sosyalistler, gerçek eçemenliği, şimdiye kadarki dar toplumsal çemberlerden kurtarıp kütlelere mal etmekle, zümre ve sınıf hâkimiyetine asıl karşı duranların kendileri olduğunu söyleyebileceklerdir.

Demek ki, bu sınırlar içinde, sosyalist doktrini tartışmak, yaymak, hareket hâline koymak, yalnız «mümkün» olmakla kalmamakta, bu imkân Anayasaya teminat altına da alınmaktadır. Sınırların aşılmamasıdır. Anayasa Mahkemesine ait olacak, sınırları aşan bir siyasal partinin kapatılması için Anayasa Mahkemesinden karar almak gerekecektir. Bu bakımdan, Anayasa Mahkemesi üyelerinin geniş görüşlü kimseler olması büyük önem taşıyor.

Sağdaki ve soldaki sınırların aşılması dolayısıyla parti kapatılması, Anayasa mahkemesi bulunan devlet düzenlerinde hiç görülmemiş birşey değil. Bonn Almanyasında, 1952'de sağ Reich Partisinin, 1956'da da Komünist Partisinin kapatılışı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla olmuştur.

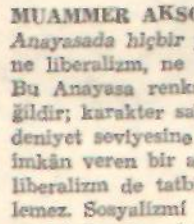
Oy kaygısı

Sosyalist düşüncenin, hele teşkilatlandıktan sonra, kendisine tanıyan bu ölçüde geniş sınırlar içinde serbestçe al oynatılmak yoluna gideceğini sanmak fazla iyimserlik olur. Oy kazanmak, mümkün olduğu kadar çok kimseye hitabedebilmek endişesi, teşkilatlanmış sosyalizmin soldaki sınırlara bütün bütüne yaklaşabilmesini imkânsız kılıyor. İngiliz İşçi Partisinin ve hele Alman Sosyal Demokrat Partisinin durumları meydanda. Demek ki, Anayasasının sınırları, bugünkü düzen içinde, sosyalist düşüncüyü teşkilatlandırmak isteyenlere yeter de artar bile.

NELER DEDİLER...

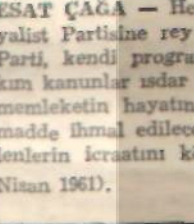
ŞEFİK İNAN — Elimizdeki Anayasa Tasarısı, unumi karakteri itibariyle, ferdiyetçi görüş ile sosyalist görüş arasında bir kompromi, bir sentezdir. Fakat, Batılı örneklerle nazaran, ferdi hak ve hürriyetlere çok daha az hisse ayıran bir sentez. Halbuki ben-denize göre, biz bir kompromi yapmak ihtiyacında bulunuyoruz. Böyle bir meselemiz yok. (3 Nisan 1961).

MUAMMER AKSOY — Bu Anayasada asla doktrin yoktur. Bu Anayasada hiçbir partinin programı yoktur. Ne devletçilik vardır, ne liberalizm, ne sosyalizm ve ne de herhangi bir «izm» vardır. Bu Anayasa renksizdir. Fakat, renksiz dediysek, karakteriz değildir; karakter sahibi bir anayasadır. Yirminci asrın ulaştığı medeniyet seviyesine uygun her parti programının tatbik edilmesine imkân veren bir anayasadır. Orada devletçilik de tatbik edilebilir, liberalizm de tatbik edilebilir; fakat komünistlik asla tatbik edilemez. Sosyalizmi tatbik edebilirsiniz, çünkü o da haklarını hürmetkârdır, demokrasiyi tanır, insan haklarını tanır, hukuk devletini tanır. Onun yanında sosyal zihniyete de sahiptir. (3 Nisan 1961).

NURETTİN ARDIÇOĞLU — Anayasa yaparken, doktriner bir parti programı veya alelde bir kanun şeklinde bir eser ve vesika huzurunuzda getirmiyoruz. Öyle bir vesika huzurunuzda getiriyoruz ki, bir liberal parti de iktidara gelirse, Anayasasının kadrosu içinde, programını tatbik edebilsin, aynı suretle bir sosyalist iktidar da bunu yapabilsin. (14 Nisan 1961).

ESAT ÇAĞA — Herhangi bir intihapta milletimiz topyekün Sosyalist Partisine rey vererek bu partiyi iktidara geçirmiş olabilir. Parti, kendi programına göre icraatını gerçekleştirecektir. Birtakım kanunlar usdar edecektir; birtakım teşebbüsleri millileştirecek, memleketin hayatını sıkı bir plâna bağlayacaktır. Onun için bu madde ihmal edilecek bir madde değildir. Bu şekilde iktidara gelenlerin icraatını kösteklenemek için bu madde konmuştur. (17 Nisan 1961).

Dengesizlik tehlikesi

Asıl tehlike, bütün az gelişmiş memleketlerdeki sosyalizm hareketlerinin önüne çıkan tehlikedir.

Batı Avrupa sosyalizmi, sermaye birikiminden sonra geldiği için, birçok bakımlardan, daha iyi bir çeşitlik sağlamak, bunun için de mevcudu daha iyi «paylaşmak» sosyalizmidir. Az gelişmiş memleketlerin sosyalizmi, herşeyden önce, bir kalkınma sosyalizmi olmak zorundadır. Yapılması gereken şey, kütlelere, uzun vâdedeki menfaatlerinin böyle bir kalkınmaya bağlı olduğunu, bu kalkınmayı sosyal adalet içinde gerçekleştirebilecek yolun da sosyalist sistemden geçtiğini anlatmaktır. Yoksa, az gelişmiş memleketlerde teşkilatlanacak sosyalizmin, Batı Avrupadaki adaşlarının etkisiyle, kısır ücret kavgalarına dökmülesi ve sistem meselesini ikinci plâna atması pekâlâ mümkündür.

Sentez kavgası

Bu bakımdan, 1961 Anayasasının en ilgi çekici maddesi, 41. madde. Bir sentezle karşı karşıyayız. Birinci fıkrada, adalet duygusunun, tam çalışmaya ilkesinden ve insanlık haysiyetinden hareket ederek iktisadi ve sosyal hayatın düzenlenmesi sonucuna varan düşüncenin etkisi açıkça görülüyor. İkinci fıkrada ise, kalkınmanın zorunluluğundan başlayarak devlete iktisadi ödevler veren görüşün etkisini sezme mümkün.

Böyle bir dengeğin bulunması hiç de kolay olmadı. Her iki görüş, Kurucu Meclisin Anayasa Komisyonunda karşı

karşıya geldi. Denebilir ki, Anayasa Komisyonunun en çetin, en uzun ve en bilimsel tartışmalarından biri de bu olmuştur. Herkes sosyal adalet taraftarıydı (Zaten, Anayasa Komisyonunun en iyi yönlerinden biri de, Genel Kurulun aksine, sosyal görüşlerindeki ilerliktir). Ama, bir kısım üyeler, devlet müdahalesiyle kalkınma fikrini ikinci plâna koyarak, sosyal adaleti öne almak istiyorlardı. Aralarında genç kanadın da bulunduğu bir kısım üyeler de, sosyal adaletin önemini kabul etmekle birlikte, Türkiye gibi bir memlekette, bunun ancak devletin öncülük edeceği hızlı ve adil bir kalkınma gayretiyle gerçekleştirilebileceğine inaniyorlardı. Öyle bir an geldi ki, fıkralardan hangisinin öne alınacağı büyük mesele oldu. Nedense devletçilikten pek çekinen Nurettin Ardiçoğlu, kalkınma fıkrası ön plâna geçiyor diye, az kalsın Komisyondan istifa edecekti. Onun gönüllü hoş etmek, partiler arasındaki bahar havasını sürdürmek için, özel alt komisyonlar kuruldu, fıkralar yer değiştirdi ve madde, oldukça başarılı bir dengelendirmeyle, şimdiki şeklini aldı.

«Sosyal adalet içinde hızlı kalkınma» formülü, Anayasasının da, bu 41. maddeyle benimsediği bir formül. Türk sosyalizminin hem gelişme imkânları, hem de hareket kuralları bu formülde saklı. Hızlı kalkınma davasına önem vermemek ve bunu en iyi gerçekleştirecek sistem üzerinde ısrarla durmamak, imkânsızlıklar içinde kıvranan kısır bir sosyal adalet anlayışına yolaçabilir. Buna karşılık, hızlı kalkınmanın herkesçe benimsenmesi, fedakarlıklara herkesin katılması, ancak, ciddi bir sosyal adalet politikasıyla mümkün olacaktır.

41. MADDE

İktisadi ve sosyal hayat, adaletle, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yararlı bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir.

İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yönlendirmek ve kalkınma plânlarını yapmak devletin ödevidir.

batı sosyalizmi

Üç lider konuşuyor

Bevan'ın ölümünden biraz önce, üç Sosyalist lider, Nenni, Mendes France ve Bevan, Londra'da Batı sosyalizminin bugünkü meselelerini tartıştılar. Bu tartışmanın bir özetini yayınlıyoruz:

SORU — Görünüşe göre, Avrupada Sol kuvvetler zayıflıyor. Ne dersiniz?

BEVAN — Mevcut şartlar altında, Solun cesaretinin kırılması lazım. Bana göre, asıl Sağda güvensizlik ve şaşkınlık var. Zira Sağın zaferi sağlam hiç bir şeye dayanmıyor.

Solun teorikçileri, Batı toplumlarının ekonomik meselelerinin onların hayırdıkları metodlarla çözülemeyeceğini yavaş yavaş anlıyorlar. Sağa kendine güvensizliği bu yüzden. Unutmamak lazım ki, İngilterede üç yıldır istihsal yerinde saymaktadır. Son altı ayda istihsal azaldı bile. Mevcut istihsal kapasitesinin büyük bir kısmı atıl yattmaktadır.

MENDES-FRANCE — Fransada da durum aynı. **BEVAN** — Temel mesele burada. Kapitalist sistemin sözcüleri, tatminkâr bir izah bulamıyorlar. Daha iktisadi gelişme başlıyor derken, enflasyon korkusuna düşüyorlar. Amerikada 5 milyon işsiz ve bir sürü kısmen işsiz var. Onun karşısında, istihsal durmadan artan bir komünist dünya mevcut. Bu durum değişmezse, Sağın sonu gelecek. Sağ durumunu değiştirecek imkân da sahip değil.

Klasik iktisatçılar, eğer çok geniş sosyal harcamalara girmezse, Amerikan ekonomisinin tam randımanla çalışmayacağını söylüyorlar. Silâhlanma programları olmasaydı, Batı ekonomilerinin düşeceği butran, 1939'dakinden müthiş olacaktı.

Bu sebeple, Solun kötümser olması için bir sebep yoktur. Katstrofik bir durum devralmak hoş bir şey değil. Sol bu ihtimale göre hazır bulunmalı.

NENNI — Bu tahlile tamamiyle katılıyorum. İtalya için bu çok doğru. Hepiniz memleketinizde Sağın iflasının bedelini ödüyorsunuz.

MENDES - FRANCE — Bevan'ın tahlili mükemmel. Bu tahlil, Almanya'ya, Belçikaya, İtalya ve İngiltereye de uygulanabilir.

Fransada da Sağın ekonomik güçlüğü yenemediği

BEVAN

açıkça ortada. Sağ durgunluğu ve enflasyonu yenip iktisadi gelişmeyi sağlayamıyor.

SORU — Peki Sol, Batı toplumlarının bugünkü meselelerini nasıl çözecek?

BEVAN — Özel sektör yatırımları büyük dalgalanmalar geçiriyor. Hastalığın temel sebebi bu. Kaynakların önemli bir kısmının atıl bırakılması önlemek için, Batı ekonomilerinde kamu kesimini genişletmek ve özel kesimi, kamu kesimine tâbi kılmak şart.

MENDES-FRANCE — Bu, meselelerin bir kısmı. Her şeyden önce, plân ve kalkınma kavramlarını açıkça ortaya koymak lazım. Ham maddenin, iş gücünün mandut bulunduğu zamanlarda temel sanayilerde ve bütün ekonomide gelişme, kaynaklar, az önemli kesimlerden önemli kesimlere kaydırıldığı takdirde mümkündür. Plânlama budur. Plânlama, Sol bir iktisat politikasının temelidir.

BEVAN — Gerçekten öyle. Biz, 1945'te iktidara gelince, bazı kesimlerin gelişmesini sağlamak için, önemli görülmeyen kesimlerin gelişmesini yavaşlatmak zorunda kaldık. Meselâ lüks mesken inşaatına müsadde etmedik. Ce-lik istihlakini tahdit ettik. Elimizeki bütün müdahale imkânlarını kullanarak, yatırımları istediğimiz alanlara yönettik. Bunun için harp zamanındaki, iktisadi kontrol sisteminden faydalanarak kontrolleri olduğu gibi devam ettirdik. Zira biliyoruz ki, temel sanayileri geliştirmek için, bazı istihlak çekillerini derletmek şart. Yarın iktidara gelince aynı durumu karşılayacağız.

Kapitalist ekonominin devamlı bir gelişme sağlanmamasının sebeplerinden biri, kontrol imkânlarının yetersizliğidir. Bu sistemde iktisadi gelişme başlar başlamaz, enflasyon ortaya çıkıyor. Enflasyonu önlemek için kaynakların tam istihdamından vazgeçmek gerekiyor.

MENDES-FRANCE — Ekonomiyi kontrol altında tutmak için gerekli en önemli vasıtalarından biri millileştirme. Kamu kesimi ne dereceye kadar genişletilmelidir? Her zaman ve her yer için müteber cevabı yok — bu sorunun, çeşitli faktörlerini hesaba katmak lazım. Fakat her halfl, kârda, kamu kesiminin plânın başarısı için çalışmasını sağlamak şart.

Kamu kesimi ekonomiyi kontrol altında tutma imkânını verecek ölçüde geniş olmalı. Önemli iktisadi faaliyetler kamulaştırılmalı.

BEVAN — Bir de devletin özel kesim ile ortak olarak ekonomiyi kontrolü meselesi var. Özel teşebbüse devletin iştiraki moda. Fakat iştirakler beni endişelendiriyor. Bu tarz ortaklıkta, sanayii devletin değil, asıl sanayii devleti ele almasından korkuyorum. Kamu teşebbüsü, plânlamanın temel vasıtasıdır. Plân da lâfta kalınmalıdır. Sağın sık sık «Plânımız var» derler. Halbuki bu bir vitrinden ibaret, gerisi boş. Plân, plân, lüma vasıtaları, gerekli yetkileri beraberinde getirmezse ve zaruri ekonomik disiplinleri uygulama niyeti yoksa, bu, demagogiden başka bir şey değildir.

SORU — Amerika ile Solun münasebetleri nasıldır?

NENNI — Amerikanın tutumu Solu zararlı oluyor. Karşılaştığımız en güç meselelerden biri bu. Amerika, memleketimizi iki defa kurtardı. Ben bu iki kurtarıcı da yaşadım. Fakat hiç şüphesiz, Avrupada Solun genişlemesini Amerika frenledi. Almanya'da Ruhr'un millileştirilmesini önler önledi. İtalyada, sosyal reformlar alanında bir cins Amerikan vetosu ile karşılaştık. İşçi hareketleri bundan zarar gördü. Durum bugün biraz farklı. Fakat Amerikanın siyasi ve iktisadi sürtüğünden, Almanya'da olduğu gibi İtalyada da muhafazakar menfaat grupları faydalandı.

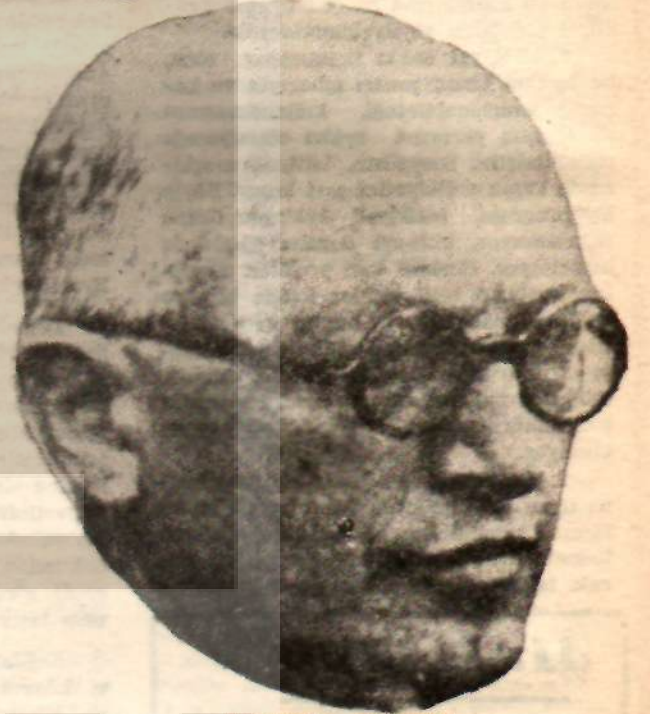
BEVAN — Amerikanın, Ruhr'un millileştirilmesine muhalefet etmesi, büyük bir hata oldu. Adenauer, seçimleri Ruhr sanayicilerinin mali yardımlarıyla kazandı. Bu örneği, Amerikanın tavayelerinden pek faydalanamayacağımızı göstermek için aldım. Sosyalistler bir noktada hayale kapılmışlardır. İktisadi kudret özel çıkarların elinde kaldığı müddetçe, demokratik müesseseler korunamaz.

MENDES-FRANCE — Amerikaya karşı haklıydık ediyoruz. Evet, Amerikalılar, başkalarının işlerine kolayca karışır. Zira, iyi ve faydalı tavsiyelerde bulunacaklarına inanırlar. Fakat tavayelerini yerine getirmeye mecbur değilsiniz. Amerikalıların sözleri dinlenmediği için, itikâk almaya kalktıklarımı hiç hatırlamıyorum. Amerikalılar, muhafazakarların tarafını tuttu; Hatalar işledi. Avrupanın psikolojisini ve gerçek ihtiyaçlarını anlamadı. Doğru. Fakat onlara bizim durumumuzu ve düşüncelerimizi anlatmanın deşma mürakim olduğuna inanıyorum.

Meselâ bir Churchill'in, bir Adenauer'in görüşlerini paylaştı. Açıkça ve dürüst şekilde konuşup, meselelerimizi anlatmak bize düşer. Fakat malfes birçok devlet adammız bunu yapmaya cesaret edemiyor.

NENNI

MENDES - FRANCE

AZİZ NESİN
MİZAH GAZETESİ
ÇIKARIYOR

Zübük

Aziz Nesin yirmi yıllık tecrübesiyle «Zübük» adlı haftalık siyasi mizah gazetesi çıkarıyor. Zübük, güç beşenirlerin sevdiği gazete olacaktır. Haftanın en güzel karikatürlerini Zübük'te bulacaksınız. Mizahın çok oldığı bir sanat olduğunu Zübük'ü okuyunca anlayacaksınız. Zübük'ü okurken bol bol gülecek, ama derin derin düşüneceksiniz. Zübük'teki yazıları unutamıya-

caksınız; böylece dilimiz yeni bir kelime kazanıyor: Zübük... Bu kelimenin türevleri de vardır: Zübük, Zübükük, Zübükleme, Zübüklemek, Zübükçülük, Zübükçü. Salmaya klinin, ağrıya aspirin, üzüntüye Zübük! Örtüğe, hastalara, sıkıntıda olanlar, bunalanlar içi ne yararlı ilaç Zübük'tür. Zübük ilk sayısında bildiri yayınlıyor.

YÖN — 33

**Güneş girmiyen eve doktor girer
Zübük girmiyen eve keder girer
PAZARTESİYE ÇIKIYOR**

AZİZ NESİN
MİZAH GAZETESİ
ÇIKARIYOR

Zübük

Sosyalizm nedir, ne değildir?...

karşı Batı tarihini kullanmaya kalkanlara sadece pes diyebilir insan.

Cumhuriyet'in, yani halk egemenliğinin kırkına basacağı sırada halk çoğunluğunun zifir karanlığında yaşamasını bilim adına hoş görenler hiç değilse halk dostu geçinmekten vaz geçsinler; açık açık biz halkçı değiliz desinler, kendilerini alın teriyle besleyen halkı aldatmasınlar! Yalnız bu şerefi olsun, halka kırk yıl önce verilen hakkı arayan-ralanlara bırakınlar. Ama lâf bu benimki: Bırakırlar mı hiç. Elverir ki Devlet Baba, daha doğrusu Baba olası devlet dinlemesin artık bu, halkı binak atı bellemişleri. Bu umut belirdi yine bugünlerde; tabii belirmesiyle birlikte çelmeler, çamur atmalar da başladı. Karanlığın bekçileri nişan almaya başladılar ışıklara. Onları da kolay değil doğru: Hep tetikte olmak çağımız ilerledikçe, halk devlete, devlet halka yaklaştıkça. Bu iki güç birleşti mi çünkü, karanlığın bekçilerine ekmeç yok artık. Bu birleşme oldu mu, yani gerçekten halkçı, halk gerçekten devletçi oldu mu (ki özlediğimiz buna bağlıdır bence) çoğunluğun haklarını arayanlara pusu kurmak kimin haddine? Zor durdururlar o zaman köyleri uyandırmak isteyen devleti; zor toplatır, yakıtırlar devletin bastığı kitapları; zor orak çekiç resimleri yaptırır okul duvarlarına; zor diğerler Mehmetçiği kitap okuyor diye; zor aldatırlar halkı dinimiz, ruhumuz, mânevî-yatımız elden gidiyor diye; bir arada okuyan kız erkek çocuklar ahlâksız olur diye; halk çocuklarının içi kılığı giymesini, duvar ör-mesi, demir dövmesi, ağaç dikmesi, mandolin çalması «gomonistik» diye; köylü yalnız dayaktan anlar, dayak yemedikçe adam olmaz, iş çıkarmaz, düzene girmez diye.

Halkçı bir devlet temel eğitimi ne bahasına olursa olsun ve en kısa bir zamanda sağlanmasını su götürmez bir zorunluk olduğuna göre, eğitimle uzaktan yakından ilgili bütün aydınlarımızın Tuba ağacı tartışmalarına son vererek devletin bu yöndeki çabalarını desteklemeleri gerekir. On yargılardan sıyrılarak, masanın üstünü temizliyerek, temel eğitim ve öğretim sorunlarımız üstüne düşünce alışverişleri yapmalıyız. Çok zaman yitirdiğimiz için kurduğumuz ve kuracağımız okulları çağımızın ve yurdumuzun gerçeklerine uydurmak, çevrelerine getirecekleri aydınlık ve iş gücünü arttırmak için neler yapılabilir? İş ve üretim ilkelerini bütün okullarımızın programlarına ne ölçüde sokabiliriz? Köy okullarının köylünün hayatına camî kadar olsun girmesini sağlamak için nele başvurulabilir? Okulların az çok birer işletme, işletmelerin birer okul haline getirilmesi düşünülemez mi? Geniş bir temel eğitim seferberliğinde ordumuzla nasıl bir iş birliği kurulabilir? Çağımızın en verimli buluşturma, götürme araçları olan sinema, radyo ve televizyondan temel eğitimi ve öğretimi için nasıl yararlanabiliriz? Bana sorarsanız, gerçek bilim ve sanat adamlarının eliyle devletin bu üç yeni zaman devine gördüreceği eğitim işi hayallerimizi seçecek, yitirdiğimiz zamanları unutulmadık bir hızla kazandıracak kadar büyük olabilir. Hele sinemayı, kendiliğinden kafaları ve yürekleri gelişi güzel yağuran bu en kalabalık okulu, tiyatro kadar bile ele almamış olma- sı şaşılacak şeydir gerçekten.

Kısaca şöyle diyebiliriz: Devletin ekonomik kalkınması için bulacağı çözümler ne olursa olsun, en kestirme, en gerçekçi yollardan temel aydınlığımızı sağlamak, yani Türkiye'nin en büyük insan tarlasına yeni dünya ve yurt görüşünün, yeni bilim, sanat ve teknolojinin tohumlarını götüremek, tuttur-

S. Eyüboğlu

YÖN'ün özel sayısında, Sosyalizmin ne olduğunu, ne olmadığını anlatmaya çalışırken John Strachey'nin bu işi en mükemmel şekilde yaptığını gördük. Sözü Strachey'e bırakıyoruz: (1)

Mülkiyet meselesi

Vaktiyle tanınmış bir katolik rahip ile münazara yapmıştım. Münakaşamız bilhassa mülkiyet meselesi üzerinde temerküz etmişti. O, ferdî ve hususî mülkiyetin taraftarı olduğunu iddia etti. Fakat ben de aynı fikirde olduğumu söylediğim zaman şaşırdı.

«Siz bir sosyalist olduğunuza göre buna nasıl taraftar olabilirsiniz?» dedi. Ben de arif bu yüzden, yani ferdî ve hususî mülkiyetin lehinde olduğum için sosyalist olduğumu söyledim.

«Benim kapitalizmden asıl şikâyet ettiğim nokta, kapitalizmin İngiliz halkının büyük bir kısmını ferdî, hususî mülkiyetten mahrum etmiş olmasıdır» dedim ve kendisine halkımızın beşte dördünün yüz İngiliz firasından aşağı bir mülkiyetle hayatının sonuna vardığını gösteren rakamları zikrettim.

Fakat o buna itiraz ediyor; sosyalizmin herkesin bildiğine göre halkın kendi mülkünü elinden alınması demek olduğunda ısrar ediyordu.

«Tabii böyle zannedersiniz, demiş, çünkü size dalma bunu böyle öğretmişlerdir. Gerçekte sosyalizmin asıl mânası onda dokuzumuza gindiden hiç değilse on misli fazla ferdî, hususî mülkiyet vermek, bugün elimize geçen yiyecek, giyecek, ev bahçe, otomobil, mobilya ve sairiden on misli fazlasını temin etmek demektir.

«Fakat sosyalizm buna rağmen yine hususî mülkiyetin bazı kimselerin elinden alınması demek değil midir?» dedi.

«Elbette, öyle demektir, dedim. «Fakat bu, istihsal vasıtalarının mülkiyetinin hususî ellerden, yani bunu elinde tutan dört milyonun elinden alınması demektir. Bunu sırf sunun için yapmak istiyoruz. Çünkü başka neviden münasip miktarda hususî mülkiyeti halkın eline vermenin yegâne yolu budur.»

İstihsal vasıtalarının millileştirilmesi

Peki, bu dört milyon kişinin eline bulunan fabrika, maden, arazi şeklindeki istihsal vasıtaları bunların elinden alınıp ne yapılacak? Bunlar devletin eline verilecek ve hep de devlet memurları tarafından mı işletilecek?

Bir çok kimselerin sosyalizmden anladığı şeylerden biri de işte budur. Zaten sosyalizm hakkında bir sürü çeşitli ve asılsız fikirler vardır. Hatta kendisini sosyalist sananlar arasında bile böyle asılsız fikirleri olanlar vardır.

Hayır, sosyalizm bütün istihsal vasıtalarının umumî tarafından temellük edilmesini demektir, fakat bu, hepsinin devlet tarafından temellük edilmesini demek değildir. Memleketin büyük sanayii, meselâ demiryolları hiç şüphe yok ki doğrudan doğruya veya dolayısıyla devletin elinde olacaktır. Bu gibi büyük imme hizmetlerinin (ki elektrik enerjisinin takvimi de buna bir misaldir) bir merkezden idaresinde muazzam tasarruflar elde edilir. Fakat bunlarda bile bu sanayi işlerinin kendilerinin fiiliyatta bir takım heyetler, komisyonlar, daireler ve saire tarafından işletilmesi lazımdır, amma bütün bunların sermayesi âmenin mülkiyetindedir.

Bunların dışında daha bir çok sanayi kolları var. Bunlar daha küçük ve daha mahallî sanayi işleridir. Bunların mahallî idareler, belediyeler, nahîye meclisleri ve saire tarafından işletilmesi lazımdır. Sonra, kooperatifçiler için geniş bir saha var. Meselâ istihlak eşyasının perakende tevzi işi vardır ki bunun istihlak kooperatifleri tarafından yapılması lazımdır. Fazla olarak sosyalist cemiyette daha uzun müddet bilhassa eşyanın perakende tevzinde bir kişilik, iki kişilik yani kimseyi istismar etmeyen küçük ticaret erbabına yer bulacaktır.

Bundan başka, son zamanlardaki bir tecrübenin gösterdiği gibi, sosyalist cemiyette istihsal yapanlar arasında elbirliğine yer vardır. İşçiler arasında, kendi istekleriyle kurulan zümreler veya cemiyetler olabilir

ki bunlar bir zümre olarak istihsal vasıtalarına malik olabilirler ve işçilerini de kendileri yaparlar. Bilhassa ziraat, bu çeşit teşkilatlanmaya en elverişli bir saha olarak gözüküyor.

Hülâsa, kapitalizmde çeşit çeşit amaç ve içtimai teşkilât şekilleri olduğu gibi sosyalizmde de böyle çeşitli şekiller vardır. Fazla olarak, ana hatlarını yukarıda çizdiğimiz umumî mülkiyet şekilleri, sosyalist bir cemiyetin başlangıcını sağlayabilecek gerçek şekillerdir. Yoksa sosyalist cemiyet inkişaf ettikçe umumî mülkiyetin başka ve daha yüksek şekilleri de meydana gelecektir. Esaslı olan nokta: Sosyalist teşkilâtın çeşitli şekillerinin hepsinde bulunan şey, istihsal vasıtalarının unumun mülkiyeti olmasıdır.

İstismarın kaldırılması

Sosyalist bir cemiyette ücretlerin umumî seviyesinin, istihsal yekûnuna dayandığını, yani memleketin istihsalı arttıkça ücretlerin de yükseldiğini söylüyoruz. Peki, bu yekûndan herkesin payı eşit mi olacak? Yani kısaca herkesin alacağı ücret bir mi olacak?

Hayır, öyle değil. İnsanlığın inkişafının bu sahasında sosyalizmde meselâ kalifiye bir işçinin kalifiye olmayan bir işçiden fazla ücret alması yine de zaruridir. Bir makine atölyesindeki en tecrübeli işçiye, ameliyat masasının başındaki en muvaffak operatöre, en rasyonel çalışan fabrika direktörüne, en muvaffak idareciye, büyük sanatkâra, bez işçiden veya ilk işi fabrikayı süpürmekten ibaret olan bir delikanlıya veya kıza verilen ücretten daha yüksek olması zaruridir.

Kapitalizm kadar bu da eşitsizlik ve adaletsizlik değil mi? Hayır. Bizim kapitalizmde itiraz ettiğimiz başlıca nokta ücretlerin eşit olmayışı, kalifiye işçinin kalifiye olmayan işçiden daha çok ücret alması mıdır? Hayır, bizim itiraz ettiğimiz nokta bu değil. Bizim asıl itiraz ettiğimiz nokta, kapitalizmde en yüksek paranın, buna karşılık alabilecek bir işi olmaması verilmesidir. Bizim itiraz ettiğimiz, muhtelif işçiler arasında ücret farkı olması değil, asıl en büyük parçanın — gerçekte pek çoğu hiç bir istihsal işi yapmayan — zengin sermaye sahipleri sanığa verilmesidir.

Başka bir tâbirle, bizim tenkit ettiğimiz şey, ücretlerde eşitsizlik değil, istismardır, başkalarının emeğinden yaşamaktır. Siz benden daha iyi bir işçi iseniz, siz benim meydana getirdiğim mahsulün iki mislini meydana getirebiliyorsanız benim aldığım paranın iki mislini aldığınız zaman beni istismar etmiş oluyorsunuz. Ekonomik ve sosyal inkişafın bugünkü safhasında, ben sizden bunun için şikâyet edemem.

Mesele bundaki eşitsizlik değil. Asıl mesele, bugün — eğer istihsal vasıtalarına sahipseniz — hiç bir şey yapmadığınız halde, benim aldığımın iki mislini değil, katmanın tam mânasıyla, binlerce mislini alabilemenizdir. Buna istismar derler. Çünkü bu, sizin benim emeğimin sırtından yaşamamız demektir. Aldığımız servetin bir yerdan gelmesi lazım. Servet hiç yoktan meydana gelmez. O, benim emeğimden, milyonlarca işçinin emeğinden meydana gelir.

İşte, sosyalizmin kaldırmak istediği istismar, başkalarının sırtından yaşamaktır. Sosyalist bir cemiyet, en tecrübeli işçilerine en tecrübesiz işçisine verdiği iki mislini, hatâta on misli bile verse dahi istismarı tamamen ve mutlak şekilde silge etmiş olur. Çünkü bunu yaptığı zaman da yine sadece yapılan iş için ücret verir, başka bir şey için değil. Kaldı ki, sosyalizmin bütün tuttuğu yol hiç şüphesiz ki eşitliği doğurur. Sosyalizm, çalışmadan kazanılan serveti ve istismarı kaldırmakla eşitliğe doğru ilk en büyük adımını atmış olur. Ama bu, onun son adımı değildir. Hiç şüphe yok ki, herkese yetecek kadar bol istihsalı gerçekleştirdikçe sosyalizm iktisadî eşitsizliği adım adım yok edecektir.

Sosyalizme nasıl varılacak?

Fakat sosyalist bir cemiyeti kuracak kudretli elde etmedikçe onu kurmak mümkün değildir. Kuvvet meselesi, siyasî hayatın büyük bir meselesidir. Bir cemiyete hâkim olan kimseler kimlerdir?

Bir memlekete hâkim olan kimseler, o memleketin topraklarına ve sanayine sahip olan kimselerdir. Bu en esaslı siyasî bir ger-

çektir. Ancak bu gerçeğe dayanarak siyasetten bahsetmek mümkündür.

Fakat acaba bu gerçek, sanıldığı kadar aşikâr mıdır?

Meseleyi şöyle de alalım: Öyle bir memleket farzedelim ki orada masayen bir takım insanlar memleketin bütün suyuna sahip olsun. Bu su sahipleri bu memleketin hâkimleri olmayacak mıdır? Bunların memleketin suyunu ellerinde tuttukça halka istediklerini yapabileceklerini size bir çocuk bile söyleyebilir. Yine farzedelim ki bu memleket halkı, kendilerini idare edecek olan kimseleri seçmek hürriyetine de maliktir. Su sahipleri bunlara, eğer bizi seçmezseniz, suyu keseriz diyeceklerdir. Demek ki, bu halkın kendilerini idare etmesini istedikleri kimseleri seçmek hakkının ve hürriyetinin fiiliyatta hiç bir kıymeti yoktur.

Bugün Britanyadaki durum bu kadar kötü değilse bile, aşağı yukarı böyledir. Hayatımızı sağlamanız için elzem olan istihsal vasıtaları 4 milyon kişinin elindedir. Bu 4 milyon kişinin bir tanesini bile parlâmentoya veya hükûmet teşkiline seçmek hususunda tam hürriyete malikiz. Amma bunu yaptığımız takdirde bu 4 milyon, suyu kesmeğe başlayabilir. Daha açıkçası, bunlar istihsal vasıtalarını kullanmaması ve bizi kullanmaktan menetmeğe kalkışabilirler. Yani, mali buhran dediğiniz veya panik dediğimiz şey meydana getirerek bizi işsiz ve yoksul bırakabilirler. Buna karşı tedbirler almдықça, hepimizi uslandırap yola getirinceye kadar bizi bu halde bırakırlar ve nihayet bizi idare etmeleri için bu dört milyonluk kitlelerin temsilcilerini bize ister istemez seçtirirler!

Demek ki kim bir memleketin «istihsal vasıtalarına» sahiptir, o memlekete hâkim olan odur; o memleketin anayasası ne olursa olsun bu böyledir, tâ ki ve meğer ki bunlar bu istihsal vasıtalarını kontrol etmekten veya onlara sahip olmaktan uzaklaştırılmış olsun.

Demek ki, sosyalizmin yolu, siyasî iktidarın bu 4 milyonun elinden alınarak 43 milyonun eline verilmesinden geçer.

O halde, iktidarın böyle el değiştirmesi nasıl gerçekleştirilecek? Bu, kuvvet kullanarak mı olacak? Bunun için bir ihtilâl, bir vatandaş harbi mi olması lazım? Aslâ. Bütün bunlar, çıkarlarını kaybetmekten korkanların uydurdukları yalanlardır. Bu memleketin içtimai bir ihtilâl ve vatandaş harbine sürüklenmesini önlemek için elinden geleni yapmak istememek için timarhane delisi olmak lazımdır. Timarhane dışında bunu isteyen bir kişi bile yoktur. Biz sosyalistler bu memleketin demokratik sistemini muhafaza etmek istiyoruz. Gerçekte, faşistlerin ve onların dostlarının demokrasiye karşı her gün yaptıkları hücumlardan onu müdafaa etmek için vaktimizin büyük bir kısmını harcayan biziz.

O halde, İngiltereyi sosyalist bir memleket haline getirmek işi kime düşüyor?

Bunu yapacak olan bizlerden başka kimse olamaz. Ancak Britanya halkının, istihsal vasıtaları üzerindeki bütün mülkiyetini kaybetmiş olan 43 milyonun bu memlekete sosyalist bir memleket haline getirmek işini başarması lazımdır. Aksi takdirde bu yapılamaz. Fakat bu 43 milyon insan hazırız ve teşkilâtsiz, birlikte hareket edemez. Onların müşterek menfaatlerini ve müşterek gayelerini anlamaları lazımdır.

Bu müşterek gayeleri gerçekleştirecek teşkilâtı kurması lazımdır. Memleketlerini sosyalist bir cemiyet haline getirmek gibi çok şumullü bir gaye mevzu bahis olunca teşkilâtlarını birleşik bir hareket haline de getirmeleri lazımdır.

Öyleyse, sosyalizm ancak bu memleketin, kolu ve kafasıyla ücret karşılığında çalışan işçi halkının sendikalar, kooperatifler ve siyasî bir parti halinde birleşmesi ve sonra bu üç teşkilâtı bir işçi hareketi halinde kaynaştırması ile başarılabilir.

(1) Sosyalizm nedir? John Strachey Sosyal yayımları: I N. Erken

İngiltere'de Sosyalizm

İşçi Partisi İngiliz ekonomisini gerilemekten kurtarmış ve istihsal seviyesini büyük ölçüde arttırmıştır

Son zamanlarda, sık sık, İngiliz sosyalizminin bir kriz geçirmekte olduğu söylenmektedir. İşçi Partisinin, 959 seçimlerinde büyük bir bozguna uğramış olması bunun açık bir delili olarak ileri sürülmektedir. Gerçekten, İşçi Partisi son genel seçimlerde, 1951 de iktidarı kaybedişinden beri, üçüncü defa olarak mağlup olmuştur. Ayrıca, Mecliste kazandığı sandalyelerin de gittikçe azalmakta olduğu, durumun ciddiyetini arttırmaktadır. Çünkü, çift parti sisteme dayanan parlamenter rejimlerin sıhhatli işleyişleri: iktidar partilerinin zamanla yıpranmaları ve muhalefet partisinin kuvvetlenmesi gibi bir sosyal kanuna tabidir. Böylece, siyasi partiler, âdetâ bir saat rakasının hareketi gibi, iktidar ve muhalefet vazifelerini sırayla paylaşırlar. Halbuki, bugüne kadar parlamenter rejimi belki de eş iyi gerçekleştirmiş bir memleket olan İngiltere'de son senedenberi bu kanun tersine işlemektedir. Yani iktidardaki parti kuvvetlenmekte, muhalefet partisi ise zayıflamaktadır.

Fabian Klübü

İngiliz sosyalizminin bugünkü durumunu incelemeye, tarihi gelişimine kısa bir göz atmada fayda olabilir. Genel olarak, İngiliz sosyalizminin tarihi Fabian Klübünün kuruluşuna bağlanır. 1883 de, daha ziyade ahlâki ve entelektüel gayelerle kurulmuş bir klüp olan Fabian Society, ilk defa 1889 da Bernard Shaw, Sidney Webb, Annie Besant, Graham Waller gibi tanınmış sosyalistlerin yayımları ile (Fabian essays) şöhret yapmıştır. En iyi ifadesini Sidney Webb'de bulan Fabian doktrini, kapitalizmden sosyalizme tetrici bir gelişmeyi müdafaa etmiştir. İşçi sınıfının artan sefaleti neticesinde, sosyalizmin ihtilalle gerçekleşeceğini ileri süren Marxisme'e karşın, Fabianisme XIX. asrda işçilerin iktisadi durumunun düzeltilmesi gerektiğine ve daha da düzeleceğini iddia etmiştir. Bunun dışında, Fabianisme, Marxisme'in determinist bir şekilde ileri sürdüğü sınıf mücadelesi ve plus-value teorileri ile kıymetli emeğe dayandran görüşünü de reddetmiştir. Fabian sosyalizminin hareket noktalarını, Ricardo'dan mülhem, sermayeye de teşmil edilmiş bir rant nazariyesi ile Jevons'un ve Alfred Marshall'ın kıymetli faydaya dayandran görüşü teşkil etmiştir.

Fabian sosyalizminin aksiyon sahasına intikali, 1893 de Bağımsız İşçi Partisinin kurulması ile başlar. Fabian klübü bu partinin politikasının varh bir şekilde ortaya konmasında büyük rolü olmuştur. Bugünkü İşçi Partisi 1906 da bu partiden doğmuştur. İşçi Partisinin kuruluşundan sonra partinin kurmay faaliyetlerine geniş ölçüde iştirak etmekle beraber, bir entelektüel klüp olma vasfını kaybetmemiş, sinesine diğer partilere mensup kimseleri de kabul etmiştir. Birinci Dünya harbinden sonra, İşçi Partisinin politikasının tesbitine iştiraki çok artmıştır. Bu tarihten itibaren Fabian Sosyalizmi ile İşçi Partisi birbirinden ayrı mütalâ edilmişlerdir.

Liberal Partinin büyük parti hüviyetini kaybetmesinden sonra, onun yerini alan İşçi Partisinin 1945 de büyük bir ekseriyetle iktidara gelişi, İngiltere'de sosyalist fikirlerin geniş ölçüde tatbiki konulduğu bir devrin başlangıcı olmuştur.

İşçi Partisi, 1945 yılında, ağır borç yükü altında bulunan dezorganize olmuş bir ekonomi devraldı. Bu sebeple işçiler, programlarını tam olarak gerçekleştirmek yerine, İngiliz ekonomisini sağlam temeller üzerine oturtmayı ön plânda tuttular. Millileştirme hareketlerinde klavuz, parti programındaki fikirlerden çok zaruretlere oldu. Kömür sanayininin millileştirilmesi, teknik bakımdan kaçınılmaz bir zaruret idi. Düşük verimli, dağınık ve ufak kömür işletmelerinin, kendi hallerine bırakıldıkları takdirde, harp sonrası İngilteresinin enerji ihtiyacını karşılayabilmesi mümkün değildi. Ufak işletmelerin birleştirilmesi ve bu sektörde geniş devlet yatırımlarına girişilmesi şarttı. Millileştirme, bu zaruretin sonucudur. Diğer sanayi kollarının birleştirilmesinde de, verimi arttırma endişesi ön plânda rol oynamıştır. Bu sebeplerdir ki, millileştirme hareketi, çelik sanayii hariç, özel teşebbüs taraftarı Muhafazakâr Partinin itirazına uğramamıştır.

İşçi Partisinin her türlü demagojiden uzak olarak yürüttüğü yatırım politikası,

İngiliz ekonomisinin kısa zamanda yeniden kurulmasını sağlamış, fakat bu için gerektirdiği gayretler ve sıkı kontroller, İşçi Partisinin seçim kazanma şansını zayıflatmıştır.

Sosyal alanda, bütün dünyanın takdirini kazanan reformlar, İşçi Partisi tarafından gerçekleştirilmiştir. İnsan sağlığını korumasını bir para meselesi olmaktan çıkarmak, bütün halka parasız doktor ve parasız ilaç sağlamak gayesiyle, hekimliğin sosyalleştirilmesi, bu devrin cesur ve başarılı reformlarından. İşçiler, ayrıca tam istihdamı ve vergi adaletini gerçekleştirmişler,

işsizlik de dahil olmak üzere, halkı her türlü rizikodan koruyan geniş bir sosyal güvenlik sistemi kurmuşlardır. Halka malolan bu sistemi, en gerici bir idarenin bile değiştirmesine imkân yoktur. Nitekim 1951'de seçimleri kazanan Muhafazakâr Parti, güvenlik sistemine dokunamamıştır. Sosyal görüşü zayıf olan ve özel teşebbüse dayanan Muhafazakâr Parti, sosyal güvenlik sistemini mecburen kabullenmekle beraber, sistemi geliştirmekten kaçınmamıştır.

Bugünkü durum

Sosyal alandaki geniş başarılarına rağmen, çöküntü halindeki bir ekonomiyi kurtarmak için giriştiği plânlı kalkınma gayretinin kaçınılmaz disiplini ve sıkıntıları yüzünden, İşçi Partisi 1951'de seçimleri kaybetmiş ve bir daha iktidara gelememiştir. Halbuki Muhafazakâr Partinin iktisadi politikası hiç başarılı olmamış, hattâ İngilterenin iktisadi inhitatına yol açmıştır. Sosyal adalet alanında da Muhafazakârlar, işçilerin gerçekleştirdiği reformlara yeni hiç bir şey eklememişlerdir. Fakat yine de Muhafazakârlar seçimde başarı kazanmışlardır. Buna sebep, İngiliz ekonomisinin sağladığı zahiri refah ve az gelişmiş memleketlerin istismarı olmuştur.

Az gelişmiş memleketlerin istismarı, İngilterenin sattığı malların fiyatlarının yükselmesi, satın aldığı malların fiyatlarının düşmesi suretiyle ortaya çıkmıştır. Gerçekten 1950-50 devresinde İngiliz ithalât fiyatları yüzde 13 azalmış, ihracat fiyatları ise yüzde 11 artmış, bu sayede İngiltere yılda ortalama 25 milyar lira kazanmıştır. Bu 25 milyar liranın önemli bir kısmı, az gelişmiş memleketlerin mallarını düşük fiyatlarda satmaları, buna karşılık pahalı mal almaları sayesinde kazanılmıştır.

Bu elverişli durum, memleketin yarım tehlikeye atmak pahasına yürütülen bir istihlak politikasıyla birleşince, İngiltere, Muhafazakâr idare altında zahiri bir refah devresi yaşamıştır.

Muhafazakârlar, seçim başarılarını bu zahiri refah manzarasına borçludurlar. Aslında son 10 yıllık muhafazakâr idare devresinde İngiliz ekonomisi adum adum gerile-

miştir. İşte bir iki rakam:

Son 10 yılda istihsal artışı 1/3 ten ibarettir. Halbuki 6 yıllık İşçi Partisi devresinde, istihsal artışı çok daha yüksek olmuştur. Diğer Avrupa memleketlerinde, son 10 yıllık istihsal artışları, İngiltereninkilerin üstündedir. Bundan başka, İşçi Partisi zamanında, İngiltere dünya mamul madde ihracatının yüzde 25ini karşılarken, bu oran yüzde 16'ya düşmüştür.

Yavaş istihsal artışı ve dünya pazarlarında gerileme, İngiliz ekonomisinin günden güne zayıfladığının delilidir.

Buna sebep, Muhafazakâr Hükümetin plânlamadan kaçarak nakdi kontrollerle ekonomiyi idare edebileceğini sanması ve özel teşebbüsün gereken emerjiyi göstermemesi, teknik ilerlemeye ayak uydurmamasıdır.

Bu başarısızlığa rağmen, Muhafazakâr Parti, yeni bir politikayla ortaya çıkmamakta, üstelik işlerin yolunda olduğunu iddia etmektedir. Halbuki, İşçi Partisi, bugünün gerçeklerine uygun ve sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı sağlayacak bir programa sahiptir.

Geniş halk kütelleri, zahiri refah manzarasına rağmen, İngiliz ekonomisinin gerilediğini ve sosyal adaletin ihmal edildiğini, kısa bir zaman sonra, hâdiselerin zoruyla anlayınca, iktidar İşçi Partisine tevaccüh edecektir.

İşçi Partisinin tenkidleri

Memleketimizde sosyal fikirlerin gelişmesine karşı koyan çevrelerin yaymaya çalıştığı bir düşünce vardır. Bu düşünceye göre, Batıda sosyalist ve muhafazakâr partiler arasında pek fark kalmamıştır. Muhafazakârlar da, sosyalistler kadar sosyalist olmuş veya sosyalistler muhafazakârlar kadar muhafazakâr olmuştur! Bu düşüncenin dayanaklarından biri, muhafazakâr partilerin devrimci partiler tarafından gerçekleştirilen sosyal reformları değiştirmemeleridir. Halbuki bu partiler, halkça benimsenen sosyal hamleleri, başka türlü hareket etmelerine imkân olmadıkça için kabul etmemişlerdir. Yeni sosyal reformlardan kaçınmaları bunun delilidir. Ayrıca, istihsal seviyesinin yüksek olması dolayısıyla, ileri Batı memleketlerinde görülen nisbi refaha rağmen mevcut adaletsizlikleri muhafazakâr partiler normal saymakta, sosyalist partiler ise bu adaletsizlikleri ortadan kaldıracak çözümler aramaktadır. Kalkınma açısından da hızlı ve plânlı kalkınma fikri, sosyalist partileri öbür partilerden ayırmaktadır. Nitekim İngiltere İşçi Partisinin iktidar Partisine yönelttiği tenkidler şöyle özetlenebilir:

— Muhafazakâr Parti, millî kaynakların israfına yol açan plânsız ve adaletsiz bir

iktisadi politika yürütmüştür. Meselâ lüks bina ve iş hanı inşaatı başıboş bırakılarak alabildiğine genişletilmiş, belediyelerin ucuz mesken yapma imkânları ise frenlenmiştir. Otomobil istihsalı iki misli artış gösterirken hemen hemen hiç yeni yol yapılmamıştır. Sanayi imalâtı zaruri olmayan lüks modellere yönelmiş, zaruri ihtiyaçlar ihmal edilmiştir. Özel teşebbüs, yılda reklâm için 10 milyar lira harcarken, ilmi araştırmalara bunun yarısından azını ayırmıştır. Halbuki ilmi araştırma, teknoloji alanında diğer ileri memleketlere ayak uydurabilmenin temel şartıdır.

— Muhafazakâr Parti, iktisadi kudretli, çok az sayıda bir hâkim sınıfın eline vermiştir. Nüfusun yüzde 1'i, özel servetin yarısına sahiptir. Bankalar, sigorta şirketleri, parlamento ve hükümet, bu azınlığın temsilcilerinin elindedir.

— Sosyal bakımdan, Muhafazakârlar, arazi fiyatları üzerindeki kontrolü kaldırmak spekülasyonu kamçılamışlar, böylece mesken yapımı imkânını baltalamışlardır.

— Sosyal güvenlik alanında yeni bir şey yapılmadığı gibi, bazı gerilemeler de olmuştur. Sağlık hizmetleri kısmen paralı hale getirilmiş ve fakir sınıfların vergi yükü artırılmıştır.

— Eğitim yatırımları ihmal edilmiştir. Ancak zengin çocukların gelebileceği pahalı kolejler gelişirken, devlet okullarına önem verilmemiştir. Böylece, orta ve fakir sınıflardan gelen çocukların eğitim imkânlarından faydalanma şansları azalmıştır.

İşçi Partisinin programı

Bütün bunlar, özel teşebbüse dayanan piyasa ekonomisinin sonuçlarıdır. Hızlı kalkınma ve sosyal adalet sağlama için iktisadi sistemin geniş ölçüde değiştirilmesi şarttır. Bu maksatla, İşçi Partisi iktidara gelince alacağı tedbirleri şimdilik açıklamıştır:

1 — İktisadi gelişme temposu hızlandırılacak, özel teşebbüsün lüks faaliyetlere yönelmesi önleneyecektir. Bu maksatla, Millî Sanayi Plânlaşma Teşkilâtı kurulacak, özel teşebbüs yatırımları kontrol altına alınacaktır. Mahdud yatırım kaynaklarının en faydalı alanlara yönlendirilmesi, İngilterenin iktisadi gerilemesini önlemek için şarttır.

2 — Sanayi alanında kaybedilen mesafeyi kapatmak maksadıyla, Millî Araştırma ve Geliştirme Teşkilâtı kurulacaktır.

3 — Kamu mülkiyeti, kooperatifçilik, devlet iştiraki ve millileştirme suretiyle genişletilecektir. Devletin yardım gören veya devlet mübayaaları ile yaşayan özel teşebbüslerde (eczacılık, uçak sanayii gibi) kamu mülkiyeti genişletilecektir. Nakliye, kömür, gaz, elektrik, demiryolu alanlarındaki kamu teşebbüslerinin faaliyeti arttırılacaktır. Ekonomik gücün temerküzünü ve monopollerini önlemek maksadıyla millileştirme şarttır. Bu arada çelik sanayii yeniden millileştirilecektir. Nakliye alanında da aynı yola gidilecektir.

4 — Yeni inşaat alanları millileştirilecek, böylece özel inşaat tam bir kontrol altına alınacak, spekülasyon ve lüks inşaat önleneyecektir.

5 — Sosyal güvenlik teşkilâtı genişletilecektir.

6 — Eğitim yatırımları arttırılacak, eğitimde demokrasi sağlanacaktır.

Sosyalizmin başarısı

İşçi Partisi, yayınladığı çeşitli broşürlerle, iktidara gelince ne yapacağını, teferuatlı bir şekilde şimdiden açıklamıştır.

Bu açıklamalar, ekonominin son 10 yıl zarfındaki gerilemesi de göz önünde tutulursa, İngiltere gibi istihsal seviyesi yüksek olan bir ekonominin bile, ancak geniş bir devletçilik politikasıyla, sosyal adalet içinde hızla ilerleme yoluna girebileceğini göstermektedir. Muhafazakârların özel teşebbüs ve serbestiyeye dayanan iktisat politikasının, zahiri refaha rağmen, tam bir başarısızlığa uğradığı kat'iyetle söylenebilir. Bu bakımdan, İngilterede sosyalizmin geleceği parlak görülmektedir. Zira ancak sosyalistler, demokrasinin ve sosyal adaletin icaplarına uygun bir şekilde hızlı kalkınma programlarına sahiptir.

A. KADIR'ın yeni şiir kitabı DÖRT PENCERE

Çıktı 250 Kuruş

Bütün kitapçılarda bulunur

HOŞ GELDİN HALİL İBRAHİM (Bitmek Üzere) ... 3 Lira

BUGÜNÜN DİLİYLE MEYLANA (ikinci baskı) ... 5 Lira

ASIL ADALET (En güzel şiir çevirileri) 2 Lira

Ödeme Adresi: Nuruosmaniyeye Cad. 75

İSTANBUL

YON — 30

Sosyal Yayınlar: 1

SOSYALİZM NEDİR?

JOHN STRACHEY

(İngilizceden tercüme)

Fiatı: 2 Lira

P. K. 716 — İSTANBUL

YON — 27

Kibbutz'larda hayat; Tarlada çalışana ve işten dönen

İsrailde Tarım Sosyalizmi

Sosyalist rejimlerde, çoğu zaman, en son kamulaştırılan kesim, tarım kesimidir. Oysa İsrailde sosyalizm toprağın kamulaştırılmasıyla başlamıştır. Zaten, musevi dini de kişilerin toprak sahibi olmasını hoş görmez

Hızla kalkınan devletler arasında İsrail oldukça iyi çekici bir yer işgal ediyor. İsrail'in kalkınması bakımından, devlet, gerek tarım, gerekse sanayi kesimlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

İsrail'deki iktisadi bünyenin özelliği şuradan ileri geliyor: bağımsız bir devlet kurulmadan önce bu topraklara yerleşen Avrupa musevileri, daha çok, küçük küçük tarım toplulukları kurmak amacıyla gelmişlerdi ve faaliyetleri, İngiliz makamlarının denetimini altında olmakla birlikte, oldukça serbest bir şekilde cereyan etmekteydi. İsrail bağımsızlığı kavuştuktan sonra ise, devlet, geniş ölçüde, iktisadi hayata müdahale etmiştir.

Kuruluşundan bu yana, İsrail, hep koalisyon hükümetleriyle idare edildi. Bu koalisyonlara giren partiler, daha çok «muhafazakâr - sosyalist» ve «progressist», yani ilerici partilerdir. Bugünkü hükümet de böyle bir koalisyona dayanmaktadır. Kuruluşlarındaki farklılara rağmen, İsrail'deki bütün hükümetlerin tarım ve sanayi politikaları az çok aynı kalmıştır. Şimdiye kadarki tutumu şu şekilde özetlemek mümkün:

Toprak mülkiyeti

Tarım kesiminde, toprağın aşağı yukarı %90'ı toplumun, daha doğrusu kamunun malıdır. Daha İsrail devleti kurulmadan önce de, tarım toplulukları tarafından işlenmekte olan arazi, bağımsızlıktan sonra bir «kamu fonu» tarafından satın alınmıştır. Bu Fon, İsrail'de ve dışarıda oturan gerçek kişilerin katılımıyla meydana gelmiştir. İsrail Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, Fon devletin kontrolü altına alınmış ve faaliyetlerine devam etmiştir. Fon, elindeki araziye tarım topluluklarına kiralamaktadır. Bunun dışında kalan ve eskiden yerleşmiş olan bazı topluluklar, arazilerini ferdi mülkiyet şeklinde işletirler. Bazılarında ise, tarım araçları ortak kullanılır; bazılarında da

her çiftçi kendi araçlarıyla yetinir. Bu çeşit özel işletmeler, işlenen bütün arazinin ancak % 10 unu kaplamaktadır.

Şehirlerdeki durum

Yeni göçlerle çok çabuk artan nüfusu barındırmak maksadıyla, Fon, hem mevcut şehirleri genişletmiş, hem de yeni bazı şehirler kurmuştur. Bu yeni bölgelerde, kişiler ev veya kat sahibi olabilmekle birlikte, araziye sahip değildirler. Toprak, yine Fon tarafından kiralanmış olmaktadır ve mülkiyeti Fona ait kalmaktadır. Demek ki

şehir merkezleri ferdi mülkiyet esasına göre kurulmuştur ama, merkezlerin etrafında genişleyen şehirler Fon arazisi üzerinde sayılmaktadır.

Tarımda devletin rolü

Bu kesimde, toprak, su ve işçi sıkıntısı çekilmektedir. Hâkim fikir, kooperatif işletme fikri, hâkim usul de sıkı plânlamadır. Sulama faaliyeti, memleket tarafından teşkilâtlanmış bir devlet dairesi tarafından düzenlenir. Toprak veriminin artırılması, ürünlerin satış ve dağıtım için kurulan mekanizmalar bütün bir bölgeyi, hatta memleketi kapsıyor. Bunlarda da en çok

KÖYDE SOSYALİZM

Kooperatifçilik

Türk çiftçisinin yapısını bir adese sadakatiyle görmeğe çalışırsak bize akseden durum hazinedir. Çiftçinin üzerinde çalıştığı topraklar, gerek ihtiyarlığı ve verimsizliği sebebiyle gerekse veraset kaidelerinin bir neticesi olarak çok küçük parçalara ayrılmıştır.

Türkiyede 390 bin çiftçi ailesi 1-10 dönüm arasında toprağı işler. Aile başına vasatı 6 dönümdür. 382 bin çiftçi ailesi 20 dönüme kadar toprakta çalışır. 50 dönüme kadar toprağı işleyen çiftçi ailesinin yekünü bir buçuk milyonu aşmaktadır.

Anadolu toprakları, tarihte en çok insan beslemiş olan topraklardır. İhtiyarlığın ve verimsizleşmiştir. Toprağı canlandıracak ve verimli hale getirecek fenni gübre hemen hemen hiç kullanılmamaktadır. Holanda hektar başına 467 kilogram fenni gübre kullandığı halde bizde 0.8 kilogram kullanılmaktadır. Türkiyede elde edilen hayvan gübresinin % 75'i istihsale arz edilmeyip mahrukat olarak yakılmaktadır.

İstihsal vasıtası yine kara sahadır. Pulluk dahi az kullanılmaktadır.

Şu durum karşısında her şeyden evvel, ziraat müstahsilinin ve bilhassa küçük çiftçinin, toprağı ile münasebetini en rasyonel bir şekilde tanzim etmek, toprağın daha verimli bir tarzda işlenmesi için gerekli ziraat âletlerinin tedarik ve kullanılmasını ve çiftçi vatandaşlarımızın güçlerinin yetipmediği yerde onların güçlerine güç katacak çareleri sağlamak ve bunların temini için de «Ziraat reformu» yapmak gerekir. Bunu tahakkuk ettirebilmek için başta gelen tedbir, suarlı bir devlet müdahaleciliği ile çiftçiyi teşkilâtlandırmaktır.

Çiftçi vatandaşlarımızı liberal sistem içerisinde ve hususi teşebbüs halinde bıraktığımız takdirde onun kalkınmasını beklemek hayal olacak ve hergün bir miktar daha istihsal sahasından çekildiği görülecektir.

Çiftçilerimiz köylerinde, asırların kendilerine telkin ettiği bir tevekkül felsefesi içinde kendiliklerinden yeni bir teşebbüse ve organizasyona tevessül etmemektedir. Hızla artan nüfus ve azalan istihsal neticesi sefalet olmaktadır. O halde çiftçi vatandaşlarımızı suarlı bir devlet müdahalesi ile teşkilâtlandırmak ve salâha kavuşturmak nasıl olacaktır? Bunun çaresi istisnaları doğuran sebepleri ortadan kaldırmakla mümkün olacaktır.

I - Toprağın küçük parçalara bölünmesi ve ziraat işletmeciliğine elverişli olmaması istihsal çok düşürmektedir. Bu mahzurun önlenmesi için akla gelen en realist çare, milliyet prensiplerine dokunmadan ve veraset kaidelerini bozmadan küçük toprakları bir işletme içerisinde rasyonel bir istihsale arz etmek ve ünitelerin verimini birleştirmektir.

II - Yukarıdaki jüzüneyi bulunca, istihsal vasıtalarının yetersizliği mahzuruna da aynı çerçevede içinde çare elde etmek mümkündür. Bu da tesli tasavvur edilen işletme içerisinde, tedarik edilecek vasıtaların bir nizam tabindinde istihsale koşulmasıdır.

III - Çiftçi gücünün yeterliliğini tamamlamak için de, işletme içerisindeki güçlerin birleştirilmesi ve haricîten ve bilhassa devletten sağlanacak gücün mevcut güçlere katılması düşünülebilir.

Bu gayeye ulaşmak için tesis edilecek işletme, hususî hukuk kaidelerine göre ve devletin yardım ve kontrolü altında kurulacak bir nevi «KOOPERATİF» olacaktır. Anayasamız, lüzumlu ve fâideli kooperatiflerin tesisi, teşviki ve himayesi vazifesini devlete vermiştir. Kurulacak kooperatiflerin mali gücü, umumî muvazeneden ayrılacak bir fon, ortakların payları ve çalışmada elde edilecek gelirlerden teşekkül edecektir. Çalışma tarzları da diğerlerinden pek farklı olmayacaktır. Kooperatifin tedarik

göze çarpan şekli, kooperatif şeklindedir. Devlet yardımlarında bulunmakta ve istihlakî düzenlemektedir. İlgili çekici noktalardan bir de, İsrail'deki tarım politikasının yürütülmesinde, ücretli tarım işçilerine mümkün olduğu kadar az başvurulmasıdır. İstihsalın artırılması için, şehirlerin tarım topluluklarına katılmaları ve böylece kendi kurdukları işletmelerde çalışan gönüllü tarım işçileri hâline gelmeleri teşvik edilmektedir.

Mutlak sosyalizm

En hayalperest sosyalistlerin hayal edemedikleri bir sosyalizm şeklini İsrail, kibutz denilen çiftliklerde göstermiştir. Kibutz, idealizm ve gerçek kahramanlık örneğidir. Buralarda, şahsî mülkiyet, para, işçi, patron ve her türlü sosyal sınıflandırmaya kaldırılarak, tam bir eşitlik gerçekleştirilmiştir. Herkes, aynı yemeği yer, aynı konfordan faydalanır. Her gün 8 saat çalışır. Yılda ancak 15 gün tatil yapılır. Sırayla herkes, çocuk bakmak, çamaşır yıkamak, yemek yapmak ve hayvanları otlatmak gibi işleri paylaşır. Her türlü maldan herkes istediği gibi faydalanır.

Kibutz'ular, böylece insanın insan tarafından istismarına kesin şekilde son vermek istemişlerdir.

Sanayi kesimi

İsrail'deki sanayi faaliyeti karma bir iktisadi sisteme dayanır ama devlet teşvik ve kontrol vasıtalarıyla, bu kesime geniş ölçüde müdahale eder. İsrail devletinin kurulmasından önce, sanayi sektörü hemen hemen tamamıyla özel teşebbüsün elindeydi. Bağımsızlığın kazanılmasından sonra, göçmenleri ve artan nüfusu karşılamak için devlet daha faal bir rol oynamaya başladı. Negev adını taşıyan bölgenin İsrail'e katılmasından sonra, o bölgedeki şartlar tam bir devlet müdahalesini zaruri kılmıştır. Bugün sanayi yatırımlarının % 60'ı özel teşebbüs tarafından yapılmaktadır; devletin doğrudan doğruya yatırım payı, çoğu Negev bölgesinde olmak üzere, % 20'dir. Geri kalan yatırımların çok büyük bir kısmı kooperatifler eliyle yapılmaktadır.

Kaynaklar

Arazi kıtlığı ve işgücünün yetersizliği ciddi güçlükler doğurmaktadır. Fakat, tarım kesiminde, toprağın çok büyük bir kısmı devletin elinde bulunduğu

rik edeceği ziraat âlet ve makineleri, sulama, gübreleme gibi iyi bir istihsal sağlayacak imkânlar, kooperatif idare heyetinin tayin ve tesbit edeceği kaidelere göre ortakların ihtiyaç ve taleplerine hasredilecektir. Bu suretle çiftçinin tarlası zamanında sürülecek, gübrelenecek, sulanacak ve hasadı yapılacaktır. Bunlara karşılık, tayin edilecek cüzi ücret ortağın zımmetine kaydedilecektir. İstihsal sonunda elde edilecek mahsulden, ortak kendi istihlak edeceği miktarı alacak ve kalanını, pazarda değer fiyatına ve kendi hesabına satılması için kooperatife bırakacaktır. Kooperatif de biriken mahsulleri pazarlarda çeşitçe çekişe satacak ve bedellerini ortakların malîbuna kaydedecektir.

Bununla beraber kooperatife daha başka vazifeler de vermek mümkündür. Bu meyanda köyde, çiftçi vatandaşların bütün ihtiyaçlarını karşılayacak bir mağaza açmak suretiyle de ihtiyaç maddelerini köylünün ayağına kadar getirmiş olacaktır. Bu mağazanın geliri de yine ortakların hesabına geçecektir. Bu sayede de istihsal mahsullerinin satışında ve istihsal maddelerinin alınışında mütavassut unsurların istismarları bertaraf edilecektir. Kooperatife bir nevi kredi vermek imkân ve ödevi de sağlanabilir. Bu takdirde tarım kredi kooperatiflerinin işlerini de üzerine alabilir. Aynı zamanda tamir atölyeleri açmak, sıhhat ve veteriner memurları istihdam etmek, okuma salonları tesis etmek gibi kooperatifimize gördürebileceğimiz sosyal ve kültürel hizmetler de akla gelebilir.

Kooperatifçilik pek çok memleketlerde denenmiş ve çok iyi neticeler alınmıştır. İsrail kalkınmasında ve çöle mühibt arazi yaratmasında sınırsızdır. İsrailde Moşaf tabir edilen kooperatiflerin çalışması yukarıda izahına çalıştığımız hemen hemen aynıdır.

Adnan ÇALIKOĞLU

Nâsır, Mısır Sosyalizmini anlatıyor :

Kooperatiflerin kurulması tarımda verimi arttırmıştır

Temmuz 1961 sosyalist kararlarından sonra ilk İngiliz gazetecisi olarak geçen hafta sonunda Nâsır'la iki saatlik bir konuşma yaptım. Başkan Nâsır tarafından bu kadar samimi şartlar içinde karşılanan belki de ilk gazeteciymişim. Başkan tam mânâsıyla rahat bir şekilde, müdafaa endişesi olmaksızın ve aynı zamanda iddiasız olarak konuştu. Evveldâ dünya siyasetinin genel görünüşü hakkındaki fikirleri üzerinde durduk. Başkan diktatör olarak tanınmış olmasına alışıkta da, sosyalist telâkki edilmesi karşısında biraz şaşırılmış göründü. Hakikatte Nâsır, muhtemel taktikleri hatâ, düşmanın kim olduğu hakkında vazih bir fikir sahibi olmadan muharebe idare eden bir asker gibi siyasetini pratik olarak geliştirmektedir. Tecrübeler, Nâsır'a tahmininden çok düşman olduğunu öğretti. Süveyş hâdisesinden beri de, emperyalistlerin her kötilüğü yapmağa muktedir olduğuna inanmıştı. Fakat Nâsır İngiliz harp gemilerinin Kuveyt'e karşı hareketlerini Mısır'a karşı yöneltilmiş gibi gösteren gazete başlıklarına inanmayacak kadar hâdiselere vakıftır. Bunlar Tel Aviv propagandasıdır. Benim gibi o da biliyordu ki, daha iyi bir Orta Doğu politikası olmadıkça İngiltere Kasım'ı, «gambot diplomasisi» diyeceğimiz bir usulle ikaz etmekteydi.

Sonra bizzat Nâsır'ın kendi politikasını konuşmaya başladık. Bilhassa Suriye hakkındaki fikirleri alâka çekiyordu. Şamla birleşmesinin arzusu hilâfına kendisine kabul ettirilmiş olduğunu ifade etti. Hükûmdarlarının ve idarecilerinin farklı ideolojilerine rağmen arap halkı tek bir millettir ve bu sebepten arap dostluğu ve dayanışması tabiidir. Fakat dostluğun bir problemi yarattığı yerde evlilik 40 problem yaratır. Bunun üzerine ben, Sudi Arabistan Kralı Saud, Yemen İmamı ve Kral Hüseyin'in âdetleri, şirkeri ve hırslarını tesvir için acı kelimeler kullandığı zaman, bu halklara hükûmetlerini aşarak hitap edip etmediğini sordum. Bu sualime bahis konusu kelimelerin, sosyaliz-

min Kur'anla bağdaşmıyacağı bahanesiyle kendisine hücum ettiklerini ve bu sebepten kendisinin de onları tenkid ettiğini çok samimi bir ifadeyle izah ederek cevap verdi. Meselâ Küveyt Şeyhi kendisine hücum etmediği için, kendisinin de Küveyt Şeyhini tenkit etmediğini söyledi. «Orta Şarkta entrika çevrilmediğini fakat faydalı tohumlar ektiğini» ifade etti. Ona göre bugünkü şartlar altında entrika çevirmek tamamiyle lüzumsuzdur.

Suriye'deki ayaklanma Mısır'da daha evvelce öğrendiği bir dersi sadece teyid etmiş oldu. Memleketindeki yabancı yatırımlardan faydalanmış olanları bertaraf edebilirse, Mısır için aşkâr olarak iyi olan tedbirleri herkesin kabul edeceğine inandırmaya başlamıştı. Fakat Suriyedeki «gericiler» yabancılarla ittifak etmişler ve Birleşik Arap Cumhuriyetini parçalamışlardır. Bu aynı kuvvetlerin, kendisine karşı giriştikleri entrikalara müsaade edilirse, Mısır'ın gelişmesi için yaptığı planları yavaşlatacaklarını biliyordu. Bu kuvvetlerin teşkilâtı veya silâhlı olup olmadıklarını sorduğunda, «onların ellerindeki yegâne kudretli silâh, paradır» diye cevap verdi. Fakat bunların zarar veremelerini önlemek için 600 kadar zengin mal-larına «el konulmuştu.» (Bunlar yılda 5000 sterling gelir yahut 100 dönüm arazi tabdidi kabul etmeleri ihtimali olmayan kimselerdi. Mallarına «el konulmuş» bir adamın durumu, iflas edip de henüz tasfiye muamelesi tamamlanmamış bir adamın durumunun aynıdır. Bunlardan bazıları da «tecrüb» edilecektir; bunun mânâsı, bu gibilerin şahsen hür olacakları, fakat politikada aktif rol oynamayacakları demektir.

Arkadan ateş

Bu noktada sosyalizme geçiş devresindeki ferdi hürriyetler meselesi üzerinde durduk. Nâsır'ın bu meseledeki görüşü, ordusuna arkadan ateş eden müf-

Sendika

Histadrut adı verilen millî sendika, nüfusun yüzde 75 ini tophyan dev bir teşekküldür. Bu millî sendikadan Tel-Aviddeki büyük sendika binasına halk, teşekkülün kudretini belirtmek maksadıyla «Krenlin» ismini vermiştir. Gerçekten Histadrut, devlet içinde devlet sayılacak kadar kudretlidir ve İsrail sosyalizminin temelidir. Sendika, hastahanelere, fabrikalara, inşaat ve nakliye şirketlerine, bankalara sahiptir. İşveren olmamak şartıyla herkes, millî sendikaya katılabilir ve sendikadan idaresinde söz sahibi olabilir.

Ordu

İsrail ordusu bir taraftan Arap memleketleri ile harp halinde bulunurken, diğer taraftan da geniş bir iktisadi eğitim merkezi olarak çalışmaktadır. Askerlik hizmeti, kızlar ve erkekler için 2,5 yıldır. Bu 2,5 yıl zarfında, İsraili gençler, Tel-Avivi 12 dakika içinde bombalayacak olan Mig uçaklarına nasıl karşı koyacaklarını tatlim etmekle kalmazlar, aynı zamanda bir meslek sahibi olurlar ve toprağı işlemeyi öğrenirler. Kız ve erkek askerler, hizmet verdiklerinin son 6 ayını Kibutzlarda geçirirler.

İsrail'in sembolü kılıç ve oraktır. Bu sembol, yurdu korumayı ve inşa etmeyi ifade eder.

Kısaca, İsrail, çölin çehresini değiştirmeyi ve idealizminin hâkim olduğu âdil bir toplum düzeni kurmayı başarmıştır. Fakat belki de yardımaları ve Avrupadan ihlal edilmiş misyoner ruhu aydınlarla gerçekleştirilen İsrail denemesinin öz gelmiş memleketlere örnek olması beklenemez.

rid düşmanlara karşı bir kumandanın beleyebileceği düşüncesinin aynı idi. Muhalliflerine karşı düşmanca bir dil kullanmakla beraber, Başkan, Mısır için faydalı olduğuna inandığı bir politikaya karar verdikten sonra bunun üzerinde artık daha fazla münakaşa edilmesine lüzum görmüyordu. Mısır basını devlet tarafından kontrol edilmekte olup temel politikayı tenkit etmesine müsaade edilmemektedir. Fakat, hiç değilse teorik olarak, idareyi tenkit etmesine cevaz vardır. Tenkit yokluğunun idareciler için fena olduğunu ve İngiliz kamu oyunundaki tenkidin Eden'i Süveyş meselesinde durduran önemli bir faktör olduğunu söylediğim zaman Nâsır bana iştirak etti.

Nâsır bütün siyasî partilerden hoşlanmamaktadır ve kendisi de bir parti kurmak niyetinde değildir. Çünkü ona göre, bir komünist partisi Moskova'nın, bir gerici parti de yabancı kapitalizmin kuklası olacaktır. Halbuki halkın menfaati ayardır. Böylece üç safhalı bir proje ile tuhaf bir parlamento kurulmaktadır. Meslek esasına göre (işçiler, çiftçiler, iş adamları ve sanayiciler, kadımlar, serbest meslek sahipleri, memurlar, yüksek öğretim üyeleri ve talebeleri) seçilecek bir grup gene aynı esasa göre 1500 kişi seçeceklerdir. Bu 1500 kişi, gelecek ay Başkan Nâsır tarafından sunulacak olan anayasayı tartışacak Halk Kuvvetleri Millî Kongresini teşkil edeceklerdir. Bu anayasanın sosyalist olacağı, aynı geçen Temmuzda Nâsır'ın vermiş olduğu nutuktaki, sosyal adalet ve ekonominin büyük bir kısmının devletleştirilmesi ile ilgili tedbirleri teyid edeceği bilinmektedir. Anayasanın kabulünden sonra bu kongre dağılacak ve onun yerini, coğrafî esasa istinad eden, bir Meclis alacaktır.

Şüphesiz ki, Başkanın Millî Birliği tarafından kabul edilmeyen hiç kimse bu meclise seçilemeyecektir. Başkanın Millî Birliği bir parti olmamakla beraber memleketin her tarafında mahallî komitelere sahiptir.

Herhangi bir parlamenter müesseseye gerçek bir kuvvet ve söz hürriyeti verildiği takdirde, zaruri olarak, partilerin meydana geleceğini söylediğim zaman Başkan, partiler değil, fakat gruplar, diye cevap verdi. Eminim ki Başkan Nâsır, eğer bozuk ahlâklı kimselerle yabancıların uçakları bir tarafa bırakılırsa, Meclisin bütün üyelerinin sosyalist tedbirler üzerinde anlaşmaya varacağına inanmaktadır.

Sadece görünüş mü?

Bir kaç sene evvel, Aneurin Bevan Mısır'ı ziyaret ettiği zaman, İttihâlin sadece bir görünüşten ibaret olduğunu söylemişti. Bu artık doğru değildir. Geçen Temmuzda ilân edilen kanunlar fiilen kura edilmişlerdir. Başkan sadece 7000 kişinin mallarına el konulduğunu söylemektedir. Fakat devletleştirmelerin, gelirlere bir sınır konulmasının, her endüstri dalını kontrol eden 7 kişilik komitelere iki işçinin oturtulmasının, toprakların köylüler arasında taksiminin ve bunların kooperatifler şeklinde teşkilâtların yapılmasını neticeleri gerçekten çok geniş olmuştur. Başkan Nâsır, Çin, Rusya ve Yugoslavyanın şartlarını inceledikten sonra, ağır endüstriye öncelik ve ren ve istihsal malları sanayinin gelişmesi için halkın beklentilerini kabul eden komünist usulü; Mısırın reddetmesi lâzım geldiğine karar verdiğini söylemiştir. Bundan başka Mısır, büyük ölçüde mekanize ziraate elverişli değildir ve Nâsır, her köylünün kendi topraklarına sahip olmasını ve kooperatifçiliğin faydalarını öğrenmesini arzu ettiğini ifade etmiştir.

Bu prensip şimdiden köylerde görülmektedir. Eskiden Kral Faruğ'a ait olan 2000 dönümlük bir çiftlikte dörder evlik gruplar halinde ve her biri kendi arazisinin içinde inşa edilmiş yeni köy evleri gördüm.

Köylüler mahsul münavebesini, tohum ve gübre kullanılması ve mahsulününün mühterken satılması gibi maksatlarla kooperatifler kurmuşlardır. Burası hiç şüphesiz ki örnek bir yerdir. Nâsır da daha bir kaç gün evvel burasını ziyaret etmişti. Bununla beraber burası sulama suretiyle çölin nasıl geliştirileceğini göstermektedir. Bu çiftliğin teşkilât ve idaresi şüphesiz ki diğer büyük çiftlikler için bir model olarak düşünülmektedir.

Mısır, Asya ve Afrikanın birleştiği yerdedir. Ve eğer Nâsır Orta — Doğudaki diğer arap memleketlerinin işlerine çok karışmamak için dikkat sarfediyorsa, belki bundan daha fazla milliyetçi Afrikanın yeni ve kompleks meselelerine karışmamaya gayret etmektedir. Emperyalizme karşı savanan bir memleket olarak, Nâsır Afrika mücadelesine elbetteki bigane kalmaz. Bu sebepten Kazablanka konferansında Gana, Mali ve Fas ile birleşerek, «Kumanda Birliği» adı altında garip bir şekilde yanlış isimlendirilmiş bir anlaşma ortaya atmıştı. Bu hakikatte, sadece müşterek bir maksat ve karşılıklı yardım politikası mânâsına gelen bir dayanışma jestiydi. Bu durum bu yıl sonunda Afrika devletlerinin Lagos'ta yapacakları daha geniş bir konferansa dış işleri bakanını göndermeyi planlamasına mani teşkil etmedi.

Sonuç

Başkan Nâsır'la bu konudaki konuşma sonunda vardığım netice şudur ki, O, sümürgecilik âleyhtarı her harekete yardım etme hususunda elinden geleni yapacaktır. Bunu şimdi Cezayirde yapmaktadır. En büyük endişesi de Birleşmiş Milletlerdeki Afrika blokunun desteğini muhataza edebilmektir. Fakat Nâsır Yeni Afrika devletlerinin siyasetlerine fazlaca karışmaya dikkat edecektir.

İsrail meselesini pek fazla konuşmadık. Eger konuşsaydık başka hiç bir şey konuşmaya zaman kalmazdı. Nâsır'ın kendisi İsrail meselesinde hiç bir zaman mürit davranmamıştır. Ona göre, eğer Ben Gurion arap mübtecdilerinin İsrail'e dönmeleleri meselesinde gittikçe daha fazla müsamahasız hareket etmeseydi, iki memleket arasındaki gerginlik çok azalmış olurdu. Nâsır bu konuda şunları söyledi, «Bizden makul hareket etmemiz isteniyor. Fakat insanlar beyin makul olduğu hususunda farklı düşüncelere sahiptir. Ben bir milyon arabin öz memleketlerinden sürülüp çıkarılmalarını makul bir şey telakki etmem. Başkaları da benim Süveyş kanalından İsraililerin de faydalanmasını reddetmemi makul telâkki etmezler. Halbuki ben bunu makul telâkki etmekteyim.» Başkan İsrail'in Fransadan modern silâhlar aldığı söderine ilâve etti. Bu modern silâhlar arasında roketler olduğundan bile bahsedilmişti. Mısır'ın da aynı şekilde silâhlanma ihtiyacı vardı. Böyle bir silâhlanma yarışının Nâsır'ın sosyalist planlarına ne derece zarar vereceği ve onları ne derece ana yollardan çıkaracağını kimse bilemez. Orta — Doğu memleketlerindeki kısa görüşlü ve gerdik kargayalık içinde, şimdi Mısır'ın da, İsrail gibi, sosyalist bir davranışa sahip olması, İsrail'e Mısır arasındaki karşılıklı intihara benzer düşmanlığı çok daha mânâsız bir hale sokmuş bulunmaktadır.

Nâsır Mısırda petrol ve diğer madenlerin keşfedilmesi ihtimalinden iyimserlikle bahsetti. Sovyet uzmanları araştırmalara devam etmekte olup bazı yerlerde neticelerden ümitli görünmektedirler. Bugün Mısır'ın sadece yüzde üçü meskündür. Eger harp önlenir ve Nâsır'ın sosyalist planları tatbikata konulursa, biraz da şans yardımıyla, fakir Mısır halkının hayat şartlarını düzeltmek için binlerce kilometre çölin ekilebilir bir hâle geleceğini beklemek mümkündür. Mısır halkı, Firavunların devrinde beri, istismarın kurbanı olmaktan kurtulamamıştır.

Kingsley MARTIN

İçin, topraktan rasyonel bir şekilde faydalanma meselesi kolaylıkla halledilmektedir. Fon, araziyi % 6 faizle kiraya vermek, hattâ bazan satın almaktır da. Fakat, satılan arazinin kullanılış şeklini kontrol etmek devletin hakkı olarak kalmaktadır.

Gittikçe rağbet gören bir başka usul de, sanayi sitelerinin kurulmasıdır. Bu siteler, standard tipteki binaları, su, elektrik ve havagazı hizmetlerini ihtiva eden hazır projelere dayanılarak yapılır, sonra da bir müesseseye kiralanıyor. Böylece, sanayi az gelişmiş bölgelere kolaylıkla çekilebilmekte, kaynaklardan ve araziden âzami şekilde faydalanılması sağlanmaktadır.

Memleketin en zengin kaynakları madenler ve kimyevi kaynaklar. Kaynakların çoğu Negev bölgesinde bulunduğu için, bu bölgede devlet çok fealdir. Burada çalışan müesseselerin yatırımlarına devlet % 50 ilâ % 100 ölçüsünde katılıyor. Sermaye ve insan gücünü Negev'e çekmek için, devlet, özel imkânlar sağlamaktadır. Vergi indirimleri lojmanlar, model okullar ve klinikler bu imkânlar arasındadır.

Kısaca söylemek gerekirse, İsrail'de iktisadi sistem bakımından iki fikir yanyana bulunmaktadır. Toprak mülkiyeti konusunda tam bir devlet veya kamu mülkiyetine dayanılmaktadır. Sanayi kesiminde ise, özel teşebbüse oldukça geniş rol tanınmakta, fakat, devlet, kontrol ve teşvik yollarıyla özel teşebbüsün planın disiplini içinde tutmakta, özel teşebbüs'te İsrail'e hâkim olan idealizm ve sosyal görüşü tam mânâsıyla paylaşmaktadır. Esasen sosyalist bir devletin ve çok kuvvetli bir sendikaların mevcudiyeti başka türlü davranışa imkân bırakmamaktadır.

1) EVİMİZ ÇOK FAKİRLEŞTİ.. DURUMUMUZU DÜZELTMEMİZ L'AZIM !.

BEN EVİMİ ÇOK SEVERİM. BİZİM EV GİBİSİ YOKTUR. BİZ BURAYA ORTA MAHALLEDEN GELDİK!

BIRAKINIZ, YAPSINLAR! BIRAKINIZ, GEÇSİNLER!

2) MESELÂ ÖNCE DAMI TAMİR EDELİM. DUVARLARI SAĞLAMLAŞTIRALIM. PENCERELERİ TEMİZLEYELİM !.

BİZİM AİLEMİZ ÇOK ŞANLIDIR !. YAŞASIN AİLEMİZ, YAŞASIN EVİMİZ!

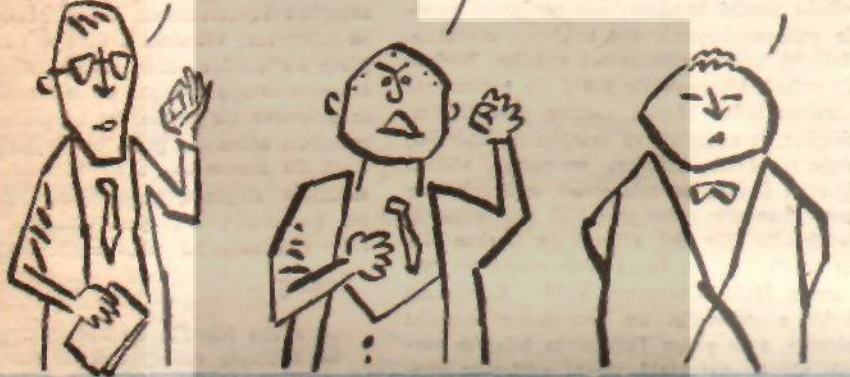
BIRAKINIZ, YAPSINLAR! BIRAKINIZ, GEÇSİNLER!

3) SONRA BAHÇEMİZİ DÜZENLİYELİM, BÜTÜN ÇALIŞMAMIZI AİLEMİZİN İHTİYAÇLARINA GÖRE PLANLIYALIM !.

BİZİM DEDELERİMİZ ÇOK KUVVETLİ İDİ. HEP DÜŞMANLARI DÖVERLERDİ !..

BIRAKINIZ, YAPSINLAR! BIRAKINIZ, GEÇSİNLER!

4) BENCE AİLEMİZ DE HERKES ÇALIŞMALI VE ÇALIŞTIĞI ÖLÇÜDE KAZANMALI !..

DEDEMİZİN DEDESİ BÜTÜN KOMŞU EVLERİ ALMIŞTI. BİZ DE ORTA MAHALLEYİ ALALIM..

BIRAKINIZ, YAPSINLAR! BIRAKINIZ, GEÇSİNLER!

5) BÖYLECE ÇALIŞANLA ÇALIŞTIRAN ARASINDA DAHA DÜRÜST BİR İLİŞİK KURALIM !.

YANDA Kİ EV BİZİM DÜŞMANIMIZ.. YANDAKİ EVİN UŞAKLARINA DİKKAT !.

BIRAKINIZ, YAPSINLAR! BIRAKINIZ, GEÇSİNLER!

6) AİLEMİZDE HER DOĞAN FERDİN İYİ YAŞAMASINI, İYİ OKUMASINI, VE ÜRETİCİ OLMASINI SAĞLAYIP DOSTA DÜŞMANA KARŞI KUVVETLİ OLALIM !..

ONU DÜZELTELİM, BUNU DÜZELTELİM. HA..HA.. BİZİ ANCAK EVİMİZİ SEVMEK, EV ŞUURU VE MANEVİYAT KURTARIR !.

BIRAKINIZ, YAPSINLAR! BIRAKINIZ, GEÇSİNLER!

7) Ali üler!

TÜSTAV

8) BUNLAR ZARARLI FİKİRLER! SEN DE YANDA Kİ EVİN UŞAĞISIN! BU DA YANDA Kİ EVİN UŞAĞI!.. O DA YANDA Kİ EVİN UŞAĞI!.. HEPİNİZE L'ANET !..

